

Spetsiaalne fond

LATVIJAS - IGAUNIJAS BIEDRĪBAS
MĒNEŠRAKSTS

LĀTI-EESTI ÜHINGU KUUKIRI

TALLINNA KESK-
RAAMATUKOGU

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

3565

Nr. 1

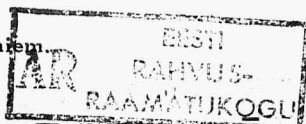
1934. g.

24. februāris

II. gads

LATVIJAS - IGAUNIJAS BIEDRĪBAS IZDEVUMS

Nākošais numurs būs veltīts galvenokārt saimnieciskiem jautājumiem.
Jārgmine number pūhendatakse pāamiselst majanduskūsimustele.

LATVIJAS - IGAUNIJAS BIEDRĪBAS MĒNEŠRAKSTS L. 1. 208 - 1934 LĀTI - EESTI ŪHINGU KUUKIRI

Nr. 1.

24. februāris.

2. gads.

Latvijas - Igaunijas biedrības mēnešraksts iznāk četras reizes gadā. Mēnešraksta gada abonements Latvijā, Igaunijā un Lietuvā Ls 3,60, citās zemēs Ls 4,50. Atsevišķa burtnīca maksā Ls 1,—. Redakc., izdevn. un ekspedīcijas adrese — Rīgā, Elizabetes ielā 21, dz. 4, telef. 23717. Pasūtījumus un naudas pārvedumus lūdz adresēt Latvijas - Igaunijas biedrības mantzinim Fr. Lasmaņa kģm, Rīgā, Brīvības bulvārī 1; Fr. Lasmaņa telef. 20551. Latvijas - Igaunijas biedrības adrese: Rīgā, Skolas ielā 13.

Lāti - Eesti ūhingu kuukiri ilmub, neli korda aastas. Kuukirja tellimishind aastas Lātis, Eestis ja Leedus Ls 3,60, teises maades Ls 4,50. Ūksik vihk maksāb Lātis Ls 1,—. Toimetuse, vāljaandja ja talituse adress — Riias, Elisabeti tēn, 21, krt. 4., tel. 23717. Tellimisi ja rahasaadetisi palūakse adresseerida Lāti - Eesti ūhingu laekahoidjale hārra Fr. Lasman'ile Riias, Brīvības bulv. (Vabaduse puistee) 1. Fr. Lasman'i telef. 20551. Lāti - Eesti ūhingu adress: Riias, Skolas ielā 13.

30791. **Otro gada gājumu uzsākot. Teist aastakāiku alates.**

Arī šogad, sekojot savu sprauto mērķu sasniegšanai, Latvijas - Igaunijas biedrība turpina sava mēnešraksta izdošanu. Vispirms man jāpateicas biedrības vārdā visiem līdzšinējiem līdzstrādniekiem, kuri ievietojuši mēnešrakstā savus dziļi pārdomātos nopietnos apcerējumus. Pār mēnešraksta nopietno saturu nenākas runāt; to pierāda tanī ievietoto rakstu autoru sastāvs. Tur atrodam mūsu un sabiedrotās kaimiņienes Igaunijas izcilākos valsts, sabiedriskos un zinātnes darbiniekus. Tas dod mums darba prieku un enerģiju sava uzdevuma veikšanai. Tas pierāda arī, ka sprautais mērķis — radīt no Latvijas un Igaunijas stipru kodolu Baltijas valstu savienībai, ir atradis nopietnu atbalstu.

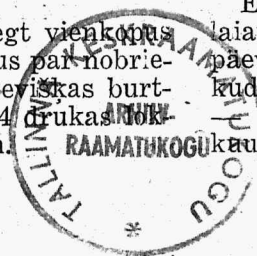
Pateicība arī valdībai, kuŗa sniedz mums savu morālisko un materiālo atbalstu.

Lai uz priekšu varētu sniegt vienotus plašākus un izsmelošus rakstus par nobriedušiem jautājumiem, tad atsevišķas burtnīcas iznāks plašākas — 3—4 drukas loksnes biezās, ik pa 3 mēnešiem.

Ka tānavu, pūides saavutada oma eesmarke, jatkab Lāti - Eesti ūhing kuukirja vāljaandmist. Esiteks pean seltsi nimel tānāma kōiki seniseid kaastōōlisi, kes on kuukirjale saatnud oma hāsti lābimōeldud sūgavasisulisi kirjutisi. Kuukirja tōsiseist s.sust pole vajadust rāākida; seda tunnistab temas avaldatud kirjutiste autorite koosseis. Sāāl leiamo meie ja naaberrigi — liitlasē Eesti vālja-paistvamate riigi, seltskonna ja teaduse tegelasi. See annab meile tōōrōōmu ja energiat meie ūlesande tāitmiseks. See tunnistab ka, et pūstitatud eesmārk — luua Lātist ja Eestist kindla aluse Balti riikide lidule — on leidnud jōulise vastukaja.

Tānu ka Valitsusele, kes annab meile oma morāalset ja materiāalset abi.

Et vōiksime edaspidi anda ūheskoos laiaulatuslikke ja pōhjalikke kirjutisi pāevakorral olevaist kūsimusist, siis ūksikud kuukirja numbrid ilmuvad suuremad — 3—4 trūkipoogna suuruses iga kolme kuu jārele.

Latvijas valsts prezidents Alberts Kviessis,
Lāti riigipresident Albert Kviessis.

Igaunijas valstsvecākais Konstantins Petss.
Eesti riigivanem Konstantin Päts.

Pārdzīvojamais laiks ir tik nopietns, ka nekādi spēki un līdzekļi nav vairs taupami, lai lolotās cerības piepildītos un spraustais mērķis drīzāki tiktu sasniegts. Katra aturēšanās vai vileināšanās būtu uzskatāma, kā lielākais noziegums pret mūsu tautu nākotni. Kopējās varonīgās cīņās Latvijas un Igaunijas labākie dēli iekaroja mūsu tautu neatkaramību, kopējā sadarbībā mums ir jānostiprina mūsu valstu patstāvība! Tas ir mūsu neatliekams uzdevums. Katra vilcināšanās var būt liktenīga.

Šodien, kad šis šīgada pirmais mēnešraksta numurs parādas atklātībā, sabiedrotā Igaunija svin savas patstāvības 16. g. svētkus. Tad arī novēlam viņai saules mūžu, lai dzīvo Igaunija, lai zeļ un plaukst Latvijas - Igaunijas draudzība un sadarbība! Lai šis spīdošās draudzības stari atspīd arī uz ziemeļiem un dienvidiem, kā arī pāri Baltijai jūrai. Vienoti būsīm mūžam neuzvarami!

A. Alberings,

Latvijas - Igaunijas biedrības priekšs.

Praegune aeg on liig tösine, ükskõik milliste jõudude ja abinõude kokkuhoidmiseks, et igatsetud lootusid rutemini täide viia ning püstitatud eesmäärke saavutada. Iga kõhklemine ja ajaviitmine selle ülesande täitmises on suuremaks kuriteoks meie rahvaste tuleviku vastu. Ühistes sangarlikes võitlustes saavutasid meie parimad pojad meie rahvaste rippumata, ühises koostöös meie peame kindlustama meie riikide iseseisvust. See on meie kõikide ülesandeks. Iga viivitus võib olla saatuslik. Täna, kui ilmub kuu kirja käesoleva aasta esimene number, liitlane Eesti pühitseb oma iseseisvuse 16. aastapäeva. Sel puhul soovime temale päikese eluiga. Elagu Eesti, kasvagu ning õitsegu Läti ja Eesti sõprus ja koostöö! Paistku selle hiilgava sõpruse kiired ka põhja- ja lõunapoole ning üle Läänemere. Koos oleme igaveseks võitmatud!

A. Albering,

Läti - Eesti ühingu esimees.

Saimniecība. Politika.

Kāds pieminēklis darināms Latvijas cēlējiem? Missugust ausammast pūstītamē Lāti ehitajaile?

(Z. Meierovica piemiņas vakarā teiktā uzruna.)

Tautas darbinieki top nacionāli varoņi, ja viņu veiktais darbs skar visas nācijas intereses, atstāj sekas visas nācijas likteņu veidošanā. Tādas lielas personības reti rodas tā saucamos normālos attīstības laikos, bet parasti izceļas, bieži pavisam negaidot, it kā izaug no zemes lielu tautas dzīves lūzumu brīžos: vai nu tai pārdzīvojot smagus likteņa sitienus, kad tai jārada pretestība spēkiem, kas to grib pazudināt, vai tai pārdzīvojot lielu uzplaukuma posmu, kad kultūras attīstības un labklājības likne strauji kāpj. Bieži šādi posmi tik cieši savijas viens ar otru, ka tos grūti atdalīt laikā un starp tiem ir ciešs iekšējs sakars. Lielās personībās izpaužas tautas dzīvības spēks: kā atsevišķās dzīvās būtnes, tā tautas enerģija briesmās sasniedz augstāko kāpinājumu, kas iemiesojas nā-

(Z. Meierovitsi mālestusohntul peetud kõne.)

Rahvuslikud tegelased saavad rahvuskangelasteks, kui nende tehtud töö puudutab kogu rahva huve, jātab jālgi kogu rahva saatuse moodustamises. Säärased suured isikud ei ilmu kunagi nāhtavale hariliku arengu aegadel, vaid tousevad, sagedasti pāris ootamata, nagu kasvavad maast vēlja rahva elu suurte murrangute silmapilkudel: kui rahvas peab üleelama raskeid saatuse lōoke, kui ta peab looma vastujōude sellele, mis tahab teda hukka saata, ehk kui ta elab üle suure õitsengu ajajārku, mil kultuurilise arengu ja hākākāigū joon jārsult touseb ūlespoole. Sagedasti sōlmuvad sāarased ajajārgud nij tihedalt kokku, et on raske neid ūks teisest lahutada, kusjuures nende vahel valitseb ka tihe sisemine olenevus. **Suurtes inimesis vāljendub rahva elujōud: sa-**

cionālos varoņos, kuru parādīšanās jeb iztrūkums nācijas kritiskos brīžos ir mēr-
 aukla tautas dzīvības spēkam un no tā, vai
 tie rodas jeb nē, atkarājas tās lielākie
 likteņi.

Latvijas armijas virspavēlnieks brīvības cīņās
 generālis J. Balodis.
 Lāti armee ülemjuhataja vabadussõjas kindral
 J. Balodis.

Tautas dzīvē lielām katastrofām bieži se-
 ko brīnišķīgi ziedu laiki un liekas, ka pē-
 dējie izaug no pirmajiem. Cēloniskais sa-
 kars tam meklējams dzīves spējīgās tautas
 uzmodinātos spēkos, kas nacionālo varoņu
 personās veic kā tautas glābēja, tā tās
 jaunās dzīves cēlēja darbu.

Iezīmēdami nedzēšamiem burtiem vē-
 sturē lielus notikumus un pauzdami nāci-
 jas iekšējo enerģiju, šādi varoņi ir parādi-
 jušies arī latviešu tautas kritiskos brīžos
 un posmos. Tiem pieskaitāmi lielle
 atmodas laika darbinieki, kas glāba lat-

muti nagu üksikud elavad olevused, nii ka
 rahva energia jõuab hädaohu juhusel kõr-
 gema tipuni, mis kehastub rahvuskangela-
 sis, kellede ilmumine või puudumine rahva
 elu kriitilisil silmapilkudel on mööduks
 rahva elujõule ja sellest, kas nad ilmuvad
 ehk ei, oleneb suurelt rahva saatus.

Suurtele katastroofidele rahva elus järg-
 nevad sagedasti imeilusad õitseaajad ja
 näib, et viimased kasvavad esimesist. Side
 sellele on otsitav elujõulise rahva ärganud
 jõudes, mis rahvuskangelaste isikuis
 teevad nii rahva päästja, kui ka rahva uue
 elu ehitajate tööd.

Kirjutades kustumatu tähtedega aja-
 lukku suuri sündmusi ja avaldades rahva
 sisemist energiat, säärased kangelased on
 tulnud nähtavale ka läti rahva kriitilisil
 silmapilkudel ja ajajärkudel. Niisugusteks

Igaunijas armijas virspavēlnieks brīvības cīņās
 generālis J. Laidoners.
 Eesti armee ülemjuhataja vabadussõjas kindral
 J. Laidoner.

viešus no uzsūkšanās citās tautās, tādi ir Latvijas neatkarības atjaunotāji, tās jaunākā laika darbinieki, kas izkaroja un nodibināja Latvijas valsti. Nav vēl nācis laiks runāt par šiem darbiniekiem, par viņu nozīmi un par to, cik lielā mērā tie izpildījuši savu vēsturisko uzdevumu, bet ja par dažiem no tiem jau runājam, tad tikai tāpēc, ka nesaudzīgais liktenis tos izrāvis no mūsu vidus pirms tie paspēja dot visu to, ko tie varētu dot, ka nežēlīgi pārrauts to personīgās dzīves pavediens, lai gan ne pavisam nav noslēdzies tas radīšanas posms tautas dzīvē, kā mirdzoši zīmi tie nesa pierē.

Viens no spilktākiem šī laikmeta darbiniekiem ir pirmais Latvijas ārlietu ministrs Zigfrīds Meierovics, kā vārds mūs ik gadus pulcina 26. janvārī, tanī dienā, ar kuŗu tik daudz saistīts katram latvietim un ar kuŗu tik cieši saistīts Z. Meierovica darbs, ka šīs sakarības vien jau pietiek, lai viņa vārds dzīvotu tik ilgi, cik ilgi dzīvos latviešu tauta.

Z. Meierovica mūža darbs tik dzīvs vēl visu atmiņā, ka par to lieki šeit runāt, ja nemēģina iedziļināties tādā faktū un sakarību analīzē, kam vēl nevar būt vēsturiskas perspektīves un par kuŗu runāt ne man. Bet ja Z. Meierovics un tie, kas ar viņu veica lielos uzdevumus vēsturiskajā brīdī, pieskaitāmi nacionāliem varoņiem, tad viņu darbs ir visas nācijas īpašums un ikvienam pilsonim ne tikai ļauts, bet ir tā pienākums domāt un darīt visu, kas tā spēkos stāv, lai valsts izkarojātu, dibinātu un nostiprinātu spraustus rāmjus pildītu ar saturu.

Garāmejot tomēr nevaru nepieskarties tām īpatnībām, kas tik lielā mērā kopējas katram jaunradīšanas darbam, vai tas būtu zinātnes, mākslas, vai tautas dzīves veidošanas laukā. Katrs jaunas un lielas idejas nesējs, vismaz šķietami, runā pretim tam, kas jau pastāv. Par to viņu nolād, met cietumā, ved uz ešafotu, dedzina uz sārta, labākā gadījumā tur par plānprātīgu un par to smejas. Lai pasludinātu jauno domu, nereti vajaga vairāk drosmes, nekā kara laukā. Lai jauno ideju realizētu, vajadzīga dzelzs griba un neatlaidība. Ja tas viss laimīgi apvienots vienā personā, tad izdodas veikt lielus dar-

peame lugema suuri ārkamisaja tegelasi, kes päästsid lätlasi kokkusulamisest teiste rahvustega, sääraased olid Läti iseseisvuse rajajad, tema uuema aja tegelased, kes vallutasid ja asutasid Läti riiki. Ei ole veel tulnud aeg rääkida neist tegelasist, nende tähtsusdest ja sellest, kuivõrt nad täitsid oma ajaloolist ülesannet, aga kui meie nendest mõningatest juba rääkisime, siis ainult sellepärast, et saatus on kiskunud neid meie keskelt enne, kui nad suutsid anda kõike seda, mis nad võisid anda, sellepärast et on katkikisutud nende isikliku elu lõng, olgugi, et veel ei ole lõppenud rahva elus see loomise ajajärk, mida nad kandsid kui säravat tähte.

Üks silmapaistvamaid selle ajajärgu tegelasi on esimene Läti välisminister Zigfrīd Meierovits, kelle nimi kutsub meid kokku iga aasta 26. jaanuaril, sel päeval, millega iga lätlasel on nii palju seotud, millega nii tihedalt seotud Z. Meierovits'i töö, et juba sellest on küllalt, et tema nimi elaks läti rahvas seni, kuni elab läti rahvas.

Z. Meierovits'i töö on veel nii elav kõikide mälestuses, et ei ole põhjust sellest veel rääkida, kui ei katsu süvendada niisuguste faktide analääsi, milledel ei või olla veel ajaloolist perspektiivi, ja millest ma ei pea rääkima. Aga kui Meierovits ja need, kes ühes temaga täitsid suuri ülesandeid ajaloolisel silmapilgul, on rahvuskangelased, siis nende töö on kogu rahva omandus ja iga kodanik on kohustatud mõtlema ja tegema kõik, mis on tema võimuses, et riigi loojate, rajajate ja kindlustajate tehtud raamid saaksid täidetud sisuga.

Möödamannes ma ei või mainimata jätta neid omapärasusi, mis nii suurel määral ühised igale uuestiehitamise tööle, olgu ta teaduse, kunsti või rahva elu moodustamise ajal. Näb, et iga uue ja suure idee kandja räägib vastu sellele, mis juba on. Sellepärast teda laimatakse, pannakse vangi, viiakse ešafotile, põletatakse tules, paremal juhusel loetakse nõrgameelseks ja naerdakse tema üle. Uue mõtte kuulutamiseks on sagedasti tarvis rohkem julgust kui sõjaväljal. Uue idee elluviimiseks,

bus, gan ne gūt laika biedru atzinību.

Jaunās idejas vienmēr runā pretim tam, kas „acīm redzams“. Mēs tak redzam savām acīm, ka saule uzlec un noriet, vai tad nav aplami apgalvot pretē-

peab olema raudne tahtejõud ja järeļjät-matus. Kelles kõik see õnnelikult ühenda-tud, see võib teha suurt tööd, kuid mitte saavutada kaasaegsete poolehoidu.

Uued ideed räägivad alati vastu sellele, mis on „silmadega nähtav“. Meie näeme ometi oma silmadega, et päike tõuseb ja läheb looja, kas siis ei ole hullumeelsus

Latvijas ārlietu ministrs V. Salnais.
Lāti välisministr V. Salnais.

Igaunijas ārlietu ministrs J. Seljamaa.
Eesti välisministr J. Seljamaa.

jo? Vai nav sadedzināms uz sārta zaimotājs, kas geocentriskās pasaules vietā liek heliocentrisko un ar to nogāž no troņa visvareno cilvēku un pašu zemi padara par putekli kosmosā! Vai nav jāsmejas par tiem, kas pasaules impēriju laikmetā sapņo par 1½ miljona tautas patstāvīgu valsti, pie tam tad, kad šī tauta izpostīta un pa daļai klīst pa austrumu tukšnešiem! Vai nopietni nemami fantasti, kas šīs tautas vārdā sit pie pasaules vareno durvīm un sauc: „Mēs gribam būt kungi mūsu dzimtajā zemē!“ Un ne-

rääkida, et see ei ole tōsi. Kas pole tules põletatav inimene, kes geotsentrilise maailma asemele paneb heliotsentrilise ja sellega kukutab troonilt kõikvõimsa olevuse — inimese ja teeb maad tolmuks kosmoses! Kas ei pea naerma nende üle, kes maailma imperiumide ajastul unistavad 1½ miljoni arvulisest rahvast iseseisva riigina, veel siis, kui see rahvas on laastatud, ja osalt rändab ida legendikkudel! Kas räägime tōsiselt unistajaist, kes oma rahva nimel koputavad maailma võimukandjate ustele. ja hüüavad: „Meie tahame olla isandad

mitās arī tad, kad visas jaunās valsts teritorija ir kugis jūrā. Bet 1921. g. 26. janvārī šis sapnis ir piepildīts un Latvijas neatkarība tikpat neapšaubāms fakts, kā zemes griešanās ap savu asi. Kā lielu zinātnes patiesību atklājēji nojauž jauno atziņu saules lēktu dažreiz gadu desmitus, dažreiz gadu simtus agrāk par saviem laika biedriem, tā arī lielie tautas darbinieki agrāk par citiem mana lielu vēsturisku pārvērtību tuvumu un dod tām savu izteiksmi.

Lielie darbinieki dzīvo ne tikai savu personīgo dzīvi, bet turpina to arī savos darbos, un ja šie darbi pastāv mūžīgi, tad arī darbinieki dzīvo mūžīgi. Šoreiz lai būtu izteiktas dažas pārdomas par Z. Meierovica darba tālāko likteni un varbūt no cita viedokļa, kā līdz šim. Es griebtu pieskarties jautājumam, vai jauno nacionālo valstu nodibināšana ir tikai gadījums, jeb tā iekļaujas visā lielo pārvērtību laikmeta stilā un tai ir loģiskas nepieciešamības raksturs.

Kāds tad nu ir lielo pārvērtību laikmeta gars, naidīgs vai labvēlīgs tautu pašnoteikšanās principam, un kādas mūsu tautas izredzes pastāvēt lielo pārvērtību straumē? Ja meklējam šī laikmeta raksturojumu visā plašumā, tad dzirdam no vienas puses tādus apzīmējumus, kā vākaru kultūras sabrukumus, Eiropas bojā eja, pastāvošās sociālās iekārtas un saimniecības sistēmas bankrots, parlamentārisma krīze, morāles pagrimšana, ģimenes sairšana, dzīves apnikums un ideālu trūkums, panāmas un korupcijas, strupceļš, kuņģā novedusi tehnikas attīstība ar bezdarba posta sekām, atbrūņošanās vietā brūņošanās, tautu sadarbības vietā to norobežošanās un neuzticība — tādi laikmeta novērtējumi rēgojas pretim no katras laikraksta slejas. Ja tie pareizi, tad jau viena alga, vai vienādi jeb otrādi aizejam bojā, mazliet agrāk vai vēlāk, tas būtu sīkums.

Bet tajā pašā laikā redzam, ka mums padodas un klausā telpa, jo satiksmes ātrums padara zemi mazu un iznīcina atstatumu starp tautām, mums padodas un klausā laiks, jo dzīves rituma ātrums padara dzīvi daudz kārt bagātāku kā pirms simts gadiem, mēs pagarinām mūžu, uz-

oma kodumaal!" Ja nad ei jāta järele isegi siis, kui kogu uue riigi territooriumiks on laev merel. Aga 1921. aasta 26. jaanuaril see unistus täitub, ja Läti iseseisvus on samasugune tõsiasi, kui maa ringlemine. Nagu suurte teaduslikkude tõdede le'djad näevad uute teadmiste päikese tõusu aastakümneid ette, mõnikord juba aasta-sajandeid enne oma kaasaegseid, samuti ka suured rahvajuhid tunnevad enne teisi suurte ajalooliste pöörangute lähendust ja annavad nendele oma väljenduse.

Suured tegelased ei ela ainult oma isiklikku elu, vaid elavad veel edasi ka oma töödes, ning kui need tööd püsivad igavesti, siis ka tegelased elavad igavesti. Seekord olgu avaldatud mõningad mõtted Z. Meierovits'i töö edaspidisest saatusest ja, võib-olla, teisest vaatekohast kui senini. **Mina tahaks puudutada küsimust, kas uute rahvuslikkude rüikide rajamine on ainult juhus või on ta suurte muudatuste ajajärgu koosseisus osana ning, kas temal on loogilise tarviduse iseloom.**

Missugune on suurte muudatuste ajastu vaim, vaenuline või hää rahva iseseisvaks saamise printsiibile, ja missugused on väljavaated meie rahva püsimisele suurte muudatuste voolus? Kui otsime selle ajajärgu iseloomustamist laiemalt, siis kuuleme üheltpoolt sääraseid sõnu, nagu läänekultuuri hukkaminek, Euroopa hävimine, praeguse sotsiaalse korra ja majanduse süsteemi pankrott, parlamentaarsuse kriis, moraali langemine, perekonna nõrgenemine, elutüdimus, ideaalide puudus, panamad ja korruptsioonid, risttee, kuhu viinud tehnika areng tööstuse hädaohuga, väevähendamise asemel relvastumine, rahvaste koostöö asemel nende isolatsioon ja umbusaldus — sääraseid ajastu iseloomustamised leiavad aset iga ajalehe veergudel. Kui see on õige, siis ükskõik — läheme hukka nii või teisiti, natuke varem või hiljem, see oleks pisiasi.

Aga samal ajal näeme, et meile allub ruum, kuna ühenduste kiirus teeb maa väikseks ja hävitab kauguse rahvaste vahel, meie käes on ka aeg, kuna elukäigu kiirus teeb elu palju rikkamaks kui 100 aastat tagasi, meie pikendame oma eluiga, võites haigusi ja epideemiaid, meie võimu all on eetri lainete meri, mis viib lauluhääli

varēdami slimības un epidēmijas, mums kļaus ētera viļņu jūra un aiznes dziesmu skaņas katrā būdīnā, un šīs būdīņas iemītņieki bauda dzīves ērtības, par kādām nesapņoja senie valdnieki. Mēs pētām zvaigžņu ķīmisko sastāvu un zvaigžņu miglājos atrodam atminējumu mūsu zemes mīklām un gūstam jaunas atziņas, cik reta parādība, varētu teikt brīnums, kosmosā ir dzīvība. Vai tādi ieguvumi un vara izskatās pēc pasaules bojā ejas?

Bet tie skar tikai ārējo pasauli. Nesalīdzināmi lielākas ir pārvērtības mūsu iekšējo atziņu pasaulē, kas skārušas matēmatikas un mēchanikas pamatus, nostādīdamas jaunā gaismā jēdzienus par telpu un laiku, par matēriju un enerģiju, par pasaules uzbūvi. Teorētiskā fizika ir aizpildījusi, nesen vēl likās nepārspējamo, bezdibeni starp dabas zinātnēm un gara zinātnēm, reliģiju un mistiku, izraudama pamatus zem kājām materiālistmam, kas ir miris, bet kuŗa gars vēl spokojas, jo tā likis nav apglabāts.

Ja ņem vērā, ka Galileja un Ņutona mēchanika un Ņutona un Leibnīca bezgalīgi mazo lielumu matēmatika tapa par pamatu apžilbinošām zinātnes un tik daudz aprīnotās un lādētās tehnikas progresam, kas iedrošinātos apgalvot, ka pārvērtības teorētisko atziņu pasaulē rīt nepārvērtīs visu materiālo pasauli! Vai tāds jaunradīšanas temps izskatās pēc cilvēces vecuma, noguruma, kultūras bojā ejas?

Es pieskaŗos šiem it kā tāliem jautājumiem, lai kaut pāra vilcienos atzīmētu, cik lielā mērā pārdzīvojamais laikmets ir tiešām lielu pārvērtību laikmets visās dzīves nozarēs. Pārmaiņas tautu attiecībās ir tikai viena šo pārvērtību izpausme, kas iet līdztekus ar visām citām un ir ar tām cieši sakarā.

Ja dzīves un notikumu gaita runā pretim kādai teorijai, tad likvidējama tāpēc nevis dzīve, bet aplamā teorija. Ja saimniekošanas sistēma vairs neatbilst civilizācijas attīstības stāvoklim, tad jāmaina sistēma, bet nevis jāaptur progress. Ja satricināti ētiskie pamati, tad nav jātur krītošie elki, bet jārada jauni ideāli. Cilvēces eksistence būtu apdraudēta, ja būtu jeb tuvotos patēriņa produktu trū-

igale poole ja toob igasse majja elumu-gavusi, milledest ei unistanud isegi endised keisrid. Meie uurime tähtede keemilist koosseisu ja tähtedes leiame vastuse meie maa mõistatustele ja avastame uusi teadusi, kui huvitav, võiks ütelda — imelik, on kosmoses elu. Kas sääraised saavutused ja võim näib maailma hukkumisena?

Aga nad puudutavad ainult välismaailma. Võrdlematult suuremad on muudatused meie sisemises maailmas, mis puudutanud matemaatika ja mehanika aluseid, näidates uuel valgusel mõisteid ruumist ja ajast, mateerriast ja energiast, maailma ehitusest. **Teoreetiline füüsika on täitnud hiljuti veel ülepääsmatuna näiva kuristiku loodusteaduse ja vaimuteaduste vahel, religiooni ja müstika vahel, võttes alused materialismilt, mis on surnud, aga mille vaim veel ilmub, kuna tema keha on veel matmata.**

Kui paneme tähele, et Galilei ja Nevtoni mehaanika ja Nevtoni ja Leibnīsi lõpmata väikeste suuruste matemaatika sai aluseks teaduse ja tehnika progressile, kes julgeks ütelda, et muudatused teoreetilise teaduse maailmas ei muuda homme kogu materjaalset maailma! Kas säärane uuestiehitamise tempo näib inimsoo vanadusena, kultuuri hävinemisena?

Ma puudutan neid kaugeid küsimusi, et lühedalt mainida, kui suurel määral praegune ajajärk on suurte muudatuste ajastu kõigil elu aladel. Muudatused rahvaste vahekorades on ainult üks nende muudatuste väljendus, mis läheb paralleelselt teistega ja on ühenduses nendega.

Kui elu ja sündmuste käik räägib vastu mõningale teorialle, siis peame likvideerima selle teooria, aga mitte elu. Kui majanduse süsteem ei vasta enam tsivilisatsioon arengu seisukorrale, siis peame vahetama süsteemi, aga mitte kinnihoidma progressi. Kui on kõigutatud eetilised alused, siis ei pea kinni hoidma langevaid ebaajumalaid, vaid looma uusi ideaale. Inimkonna eksistents oleks ähvardatud, kui oleks ehk läheneks tarvitavate ainete puudus. Kui on nende küllus, siis see tähendab, et teadus ja tehnika, kui inimese saavutus-

kums. Ja to ir pārpilnība, tad tas nozīmē, ka zinātne un tehnika, kā ieguvumos iemiesota cilvēka uzvara pār dabas spēkiem, kā gadu miljonu garās cīņas rezultāts, sasniedzusi tādu attīstību, ka cilvēce ar uzviju nodrošināta ar eksistences līdzekļiem. Cilvēce nākamībā patērēs vienkāršāku darba spēku un enerģijas daļu elementārās eksistences prasību apmierināšanai, un vienkāršāks vairāk enerģijas atdos dzīves ērtību izveidošanai tur, kur to šobrīd nav, tas ir plašajos laukos, kas ir un paliks visas dzīves pamats, ko pēdējais pusgadu simtenis ir turējis likteņa pabērņa lomā. Lai nekad neaizmirstam, ka šodien mūsu starpā nav Z. Meierovica tādēt, ka neizkopta bija un vēl ir mūsu zeme. Jaunradīšanas darbs tuvākā nākamībā visintensīvāki noritēs lauksaimniecības zemēs. Vai tas būtu gadījums, ka jaunās valstis ir agrārvalstis.

Pārpilnība var būt tikai tie priekšmeti, kas apmierina cilvēka elementārās eksistences prasības. Cilvēka augstākām prasībām nav robežu. Bet tās var apmierināt tikai darinājumi, kas atbilst patērētāja individuālajām prasībām un nevar būt masu produkcijas ražojums. Tie vienkāršāki patērētāju gaumi un daļuma izjūtu. Uz tiem cilvēce nākamībā vērsīs lielāku daļu brīvās enerģijas. Bet šo vērtību darināšana prasa individuālā radīšanas elementa ieviešanu darbā. Materiālām vērtībām pretim nostājas gara kultūra, jaunradīšanas spējas, daļuma izjūta un izdoma, spējas ražot izsmalcinātus darinājumus. Stāv priekšā ražošanas sistēmas reorganizācija, tuvinot augstāko vērtību patērētāju to ražotājam. Viņņveidīgajā kultūras attīstības gaitā centralizācijas un nivelēšanas posmam seko decentralizācijas un individualizācijas posms. Bet izveidot līdz augstākai pakāpei savu īpatnību, atraisīt savu nacionālo gēniju un tā izpildīt savu vēsturisko pienākumu var tikai patstāvīga tauta.

Saimnieciskais sabrukums ir valdonīga laikmeta gara pavēle mest mieru rasu un tautu ekspluatācijai. Nevar ilgāk pamatot vienas rases jeb vienas tautas labklājību uz citu rēķina. Zinātnes un tehnikas ieguvumi paliek par visas cilvēces īpašumu. Cilvēka vienādo tiesību dekla-

teskehastatutud vōit looduse jõudude üle miljõnõte aastate pika vōitluse resultaadinã, on jõudnud sãarase arenguni, et inimkond on kindlustatud eksistentsi abinõudega. Tulevikus tarvitab inimkond ikka vãiksemãt tõõjõudu ja energiãt elementaarse eksistentsi nõuete rahuldãmiseks ja ikka rohkem energiãt pũhendab elu mugavuste loomiseks sinna, kus neid praegu veel ei ole, see on maal, mis on ja jããb kogu elu aluseks, mille viimane poolsajand on hoidnud saatuse vaeslapse osas. Årgem unustagem, et Z. Meierovits ei ole tãna meie keskel ainult sellepãrast, et meie maa oli ja on veel arendamata. **Uuestiehitãmise tõõ areneb tulevikus kõõige intensiivsemãlt põllumajanduse mail.** Kas see oleks juhus, et uued riigid on põllumajanduslikud riigid?

Õliproduktsioon vōib olla ainult neist esemeist, mis rahuldavad inimese elementaarsema eksistentsi nõudeid. **Inimese kõõrgemãil nõuetele ei ole piire.** Aga neid vōivad rahuldada ainult tooted, mis vastavad tarvitãja individuaalseile nõuetele ja ei vōi olla masside produktsiooni tooted. Nad puudutavad alati tarvitãja maitset ja ilutunnet. Sinna suunõb inimkond osa vãbast energiãst. Aga nende vããrtuste tootmine nõuãb individuaalse loomingu elemendi toomist tõõsse. **Materiaalseile vããrtusile astuvad vastu vaimukultuur, uuestiehitãmise anded, ilutunne ja anded toota peeneid esemeid.** Ees seisab tootmise sũsteemi reorganisatsioon, lãhendãdes kõõrgemate vããrtuste tarvitãjat nende tootjãle. Lãinteile sarnãnevas kultuuri arengus tsentralisatsiooni ja nivelatsiooni ajastule jãrgneb detsentralisatsiooni ja individualisatsiooni ajajãrk. **Aga arenda oma omapãrasusi kõõrgema astmeni, vãbastada oma rahvuslikku geeniust ja nõõnda tãitma oma ajaloolist õlesannet vōib ainult iseseisev rahvas.**

Majanduslik kokkuvarisemine on valitseva ajajãrgu vaimu kãsk jãtta kõõrvãle rasside ja rahvaste eksploatatsiooni. **Ei vōi enam pũhjudada õhe rassi ehk õhe rahva hããd kãekãiku teiste arvel.** Teaduse ja tehnika saavutused jããvad kogu inimsoo omanduseks. **Inimeste õheõõiglusluse deklaratsioonile pidi jãrgnema**

rācijai neizbēgami bija jāseko tautu vienādo tiesību atzīšanai. Un kā feodālās sistēmas krišana nepazudināja tautu, tā tautu pašnoteikšanās tiesības nenozīmē cilvēces bojā eju, un nekādi tautu hegemonijas atjaunošanas mēģinājumi neglābs veco pasauli.

Varbūt ir nogurušie, kas nevar sekot tagadnes straujai gaitai. Lai tad viņi nestāvē mums ceļā. Mēs, jaunās tautas, ie-

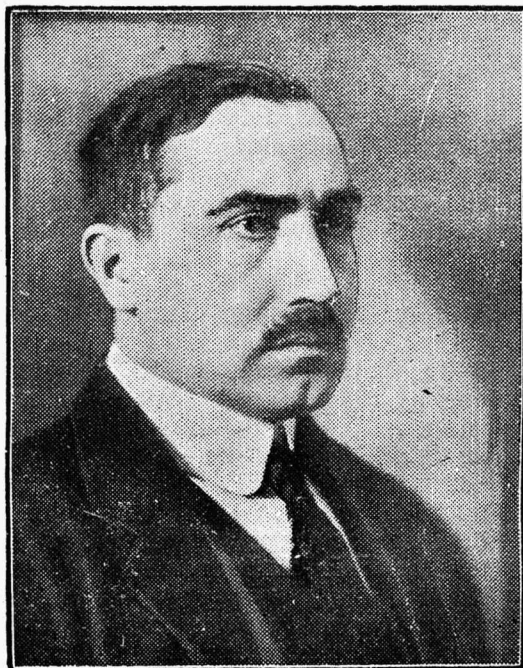

Latvijas - Igaunijas biedrības priekšsēdētājs
A. Alberings.
Lāti - Eesti ūhingu esimees A. Alberings.

sim līdz varenai kultūras attīstības plūsmai. Mums nenoreibs tās straujumā galva un nenogurs to valdot pie arkla rūdītā roka. Uzvara, ko guvām pārcilvēcīgajā cīņā pirms 15 gadiem, un tas, ko esam veikuši pašu spēkiem 15 gados, kas ir tikai mirklis valsts mūžā, liecina par tautas dzīvības spēku. Ja dzirdama kurnēšana un vērojams nemiers un īgnums, tad tas liecina, ka tēvu zemes mīlestībā kvēlojošai tautas sirdij dzīves attīstības un valsts celšanas ātrums ir vēl par mazu.

Ētikas pamati ir satricināti tad, kad grēku slavē un netikumus slēpj, kad notrulināta taisnības sajūta. Bet ja tos nosoda un sašutumā lād, tad dzīvs ir morā-

rahvaste ūheõigustluse tunnistamine. Samuti kui feodaalse sũsteemi langemine ei hãvitanud rahvast, nii rahvaste enesemãramise õigused ei tãhenda inimsoo hukkaminekut, ja mingisugused rahvaste hegemonia uuendamise katsed ei pãasta vana maailma.

Igaunijas - Latvijas biedrības priekšsēdētājs
A. Piip.
Eesti - Lāti ūhingu esimees A. Piip.

Võibolla on väsinuid, kes ei jõua jälgida oleviku kiiret käiku. Argu seisku nad meil teel. **Meie, noored rahvad, läheme võimsa kultuuri arenguni.** Meie pää ei pöõrita ja adra juures harjunud käsi ei väsi. Võit, mille saavutasime võitluses 15 aastat tagasi, ja kõik see, mida oleme teinud oma jõududega 15 aasta jooksul, mis on ainult silmapilk rahva elus, tunnistab rahva elujõudu. **Kui kuuleme laitmist ja näeme rahutust, siis see tunnistab, et isamaa armastuses põlevale rahva südamele on elu arengu ja riigi ehitamise kiirus veel liig väike.**

Eetika alused on kõigutatud siis, kui pattu kiidetakse ja kõlblusetust varja-

liskais spēks. Mēs nokratīsim putekļus, ko sacēla svešie garāmgājēji, un izcelsim no tiem latviešu goda prātu un sirdsskaidrību, un celsim atkal godā augstāko dāvanu, kas cilvēkam dota — darbu, ko nievā un nīst aizejošās pasaules pravieši. Mums jāatrod pašiem sevi un garīgo vērtību apcirknī jāšķir zelta graudi no gadījuma ienestām pelavām, jānoliek savā vietā vērtīgais, ko uzkrājuši senči un ko devušas patiesi lielās kultūrās, lai ar to saistītu nākamo jaunradišanas darbu un tā pildītu mūsu aicinājumu.

Latvietis viensētnieks, kas asi skatījies savā vientulībā dabas parādību sakarus, ko ielas troksnis nav traucējis iegremdēties dvēseles dziļumos, nav pūļa cilvēks un nemīl baru. Runājot Vesēļa vārdiem „Gribai uz varu latvietis stāda pretim gribu uz laimi. Aristokrātiskai izlasei — vispārējo dziļciltību.“ Mēs nespējam būt apspiedēji un nebaidamies, ka no mums izkūņosies plēsonis, kuŗā kāds vakaru gudrais atradis cilvēka dabas un vēstures atrisinājumu.

Radot mūžīgās garīgās vērtības, darināsim patīkamu pieminekli Latvijas cēlējiem. Tanīs dzīvos mūžīgi arī Zigfrids Meierovics. Mēs esam tapuši kungi mūsu dzimtajā zemē, mums jātop kungiem pār mūsu zemes un tautas radošiem spēkiem! Dievs, svētī Latviju!

Prof. Dr. J. Auškaps,
Latvijas universitātes rektors.

takse, kui on nōrk ōiguse tunne. Aga kui neid laimatakse, siis moraalne jōud veel elab. **Meie raputame enestest selle tolmu, mida jātsid vōōrad mōōdaminejad ja tōstame kōrgele lātīlase aumeele ja puhta sūidame, tōstame jālle ausse kōrgema ande, mis inimesele on antud — tōō, mida ei salli endise maailma prohvetid. Meie peame leidma iseennast ja vaimliste vāertuste vahel peame kōrvaldama haganaid kuldteradest, peame silmaspidama vāertusi, mida meile andnud esivanemad ja suured kultuurid, et sellega siduda uuestiehitamise tōōd ja tāita meie ūlesannet.**

Lātīlane — ūksiku talu omanik, kes ūksinda on vaadelnud loodust ja keda tānava lārm ei ole takistanud vaatamast inimese hinge sūgavustisse, ei ole massi inimele ja ei salli karjakaupa tegutsemist. Rāākides Veseli sōnadega „Vōimu pūūdele lātīlane seab vastu pūūde ōnne jārele. Aristokraatsele valikule — ūldise suursuguse.“ Meie ei suuda olla vāljapressijad ja ei karda, et meist vōiks kujunduda metsloom, kelles keegi tark Lāer est leid's inimese loomu ja ajaloo lahendust. Luues uusi vāertusi, pūstitame meeldiva ausamba Lātī ehitajaile. Igavesti elab ka Zigfrid Meierovits. Meie oleme isandad oma kodumaal, meie peame saama isandaiks meie maa ja rahva loovate jōūdude ūle! Jumal, kaitse, Lātīmaad!

Prof. Dr. J. Auškaps,
Lātī ūlīkooli rektor.

Quel monument faut-il eriger aux fondateurs de la Lettonie?

(Discours prononcé à la soirée commémorative de Z. A. Meierovics.)

L'homme qui travaille pour son peuple devient héros national si l'oeuvre qu'il a accomplie touche les intérêts généraux de la Nation et laisse des empreintes profondes sur la formation des destinées nationales. Ces personnalités d'une grandeur exceptionnelle n'apparaissent que rarement aux périodes de l'histoire dites normales, mais d'habitude elles surgissent d'une manière inattendue, comme si elles sortaient du sol même de la terre natale, aux grands tournants de la vie du peuple

ou bien aux moments où il subit de dures épreuves du sort, lorsque toute son énergie doit se concentrer dans la résistance aux forces adverses, ou bien aux époques de grande prospérité, quand la courbe du progrès culturel et du bien-être matériel monte incessamment. Il arrive fréquemment que de semblables périodes s'entrelacent étroitement, de façon qu'il devient même difficile de les séparer dans le temps, et il arrive souvent qu'elles présentent une interdépendance serrée. Les grandes personnalités sont le produit de l'énergie vitale du peuple: de même que tout être vivant,

la nation elle-aussi fait atteindre à sa force vitale le plus haut degré de concentration aux moments de danger menaçant et cette force se concrétise dans les héros nationaux, dont l'apparition ou le défaut aux moments critiques de l'histoire de chaque peuple donnent la mesure exacte de sa capacité de vie et d'existence, et de la venue ou du manque desquels dépendent toutes ses destinées futures.

Dans la vie des Nations de grandes catastrophes sont bien souvent suivies d'étonnantes périodes de prospérité, au point que ces dernières paraissent être les conséquences des premières. Ce rapport de cause à effet doit être cherché dans les forces que le peuple capable de vivre a éveillées et qui, dans la personne des héros nationaux, non seulement sauvent la Nation du danger, mais lui créent aussi une vie nouvelle.

De tels héros ont paru aussi aux heures critiques de la vie du peuple letton; ils ont tracé dans l'histoire de grands faits en caractères éternels et ont donné la preuve tangible de la puissance des énergies de la Nation. Parmi eux nous devons compter les grands chefs de notre mouvement de résurrection nationale qui ont su sauver le peuple de la disparition qui se serait accomplie par l'absorption de la part d'autres Nations, en font partie les hommes qui ont reconquis l'indépendance de la Lettonie, qui ont su fonder l'Etat letton et lutter pour lui. Le temps n'est pas encore venu de parler de ces hommes, du rôle qu'ils ont joué et de la manière dont ils se sont acquittés de la tâche qui leur a incombé. Si néanmoins nous parlons de quelques uns d'entre eux, c'est parce que le destin impitoyable les a arrachés de notre milieu avant qu'ils n'aient pu donner tout ce qu'on avait le droit d'attendre de leur énergie, c'est parce que leur vie a été coupée avant que ne soit terminée la période de création dans la vie du peuple dont le signe lumineux présidait à leurs actions.

L'une des figures les plus marquantes de cette période fut le premier ministre des Affaires Etrangères de Lettonie—Zigfrids Meierovics, dont le nom nous réunit le 26

janvier de chaque année, au jour anniversaire d'un événement qui a un sens tellement profond pour chaque Letton et dont le rapport avec le nom de Meierovics est tellement étroit que ce rapport seul suffirait pour que son nom vive aussi longtemps que vivra le peuple letton.

L'oeuvre de Z. Meierovics se présente encore à la mémoire de tout le monde dans une telle oréole de vivacité qu'il est inutile d'en parler ici, à moins qu'on ne se hasarde dans une analyse de faits et de rapports dépourvue pour l'instant de toute perspective historique et que je n'ose pas, pour ma part, aborder. Mais si Meierovics, ainsi que tous ceux qui comme lui surent faire des prodiges de travail au tournant de l'histoire, doivent être considérés comme des héros nationaux, alors leur oeuvre appartient à la Nation, et chaque citoyen a non seulement le droit mais bien plutôt le devoir de penser et d'agir dans toute la mesure de ses forces pour que les cadres tracés par les fondateurs et les créateurs de notre Etat indépendant soient remplis d'un contenu digne de l'idéal qui les a guidés.

Qu'il me soit néanmoins permis de dire en passant quelques mots des particularités qui se retrouvent dans une mesure si grande dans toute oeuvre de création, que ce soit dans le domaine de la science, de l'art ou de la formation de la vie d'un peuple. Tout homme qui porte une grande idée porte aussi, au moins en apparence, la contradiction de l'état des choses existant. Pour cette raison on le maudit, on le jette en prison, on le conduit à l'échafaud ou au bûcher; dans le meilleur des cas on le prend pour un pauvre illuminé exposé aux risées du public. Bien souvent pour déclarer une idée nouvelle il faut plus de courage qu'au champ de bataille. Et pour la faire accepter il faut une volonté de fer et une tenacité à toute épreuve. Si toutes ces qualités se trouvent heureusement réunies dans la même personne, alors il arrive que de grandes actions soient réalisées sans mériter, toutefois, la reconnaissance des contemporains.

Les idées nouvelles contredisent toujours ce qui est "évident" à l'époque. Nous

voyons de nos yeux que le soleil se lève et se couche, comment peut-on oser affirmer le contraire? Ne faut-il pas brûler au bûcher l'homme impie qui remplace l'Univers géocentrique par l'Univers héliocentrique, détrône ainsi l'homme tout-puissant et transforme la terre en grain de poussière dans le système solaire! Ne faut-il pas rire de ceux qui rêvent de l'indépendance d'un peuple d'un million et demie au siècle des grands empires, et encore à une époque où ce peuple est dispersé, traînant sur les chemins des plaines russes le sort misérable des réfugiés de guerre, et où sa terre natale est dévastée, ne montrant plus que ruines et désolation! Peut-on prendre au sérieux ces hommes fantasques qui au nom de ce peuple frappent à la porte des grands de ce monde et s'écrient: „nous voulons être maîtres de notre terre natale!“ ... qui ne s'arrêtent même pas lorsque du territoire de l'Etat à fonder il ne reste plus qu'un bateau à la mer! Le 26 janvier 1921 ce rêve fut réalisé et l'indépendance de la Lettonie devint un fait aussi incontestable que le mouvement de la terre autour d'elle-même. De même que les porteurs des grandes découvertes scientifiques présentent la venue de vérités nouvelles des dizaines d'années et quelquefois même des siècles avant le commun des hommes, ainsi les grands chefs des Nations voient avant les autres l'approche des grands moments de l'histoire et savent leur imposer leur empreinte.

La vie des grands hommes n'est pas seulement leur vie personnelle; ils poursuivent leurs vies dans leurs oeuvres et elles durent ce que durent ces dernières. Qu'il me soit permis de faire cette fois quelques réflexions sur les destinées futures de l'oeuvre de Meierovics, et de les faire peut-être d'un autre point de vue qu'on ne l'a fait jusqu'à présent. Je voudrais parler de la question de savoir si la fondation des nouveaux Etats nationaux est à considérer comme un pur cas de hasard, ou si elle fait harmonieusement partie des événements de la grande époque des transformations et porte le caractère d'une nécessité logique.

Essayons donc de voir quel est l'esprit de cette époque des grandes transforma-

tions et essayons de voir s'il est favorable ou défavorable au principe déclarant le droit des peuples de disposer librement d'eux-mêmes, et tâchons de voir quelles sont les perspectives de notre peuple de maintenir sa situation dans le flux des événements. En cherchant de caractériser notre temps d'une manière générale, nous trouvons d'un côté des affirmations prononçant la décadence de la civilisation de l'Occident, la fin de l'Europe, la faillite de notre ordre social et de notre système économique, la crise du parlementarisme, la dissolution de la famille, le manque de la volonté de vivre et le défaut d'idéals élevés, la répétition constante des affaires de corruption, bref — une impasse où nous a conduit le progrès de la technique par la voie du fléau du chômage, l'armement au lieu du désarmement, des soupçons mutuels constants au lieu de la confiance et de la collaboration internationales. Chaque ligne de nos journaux quotidiens nous parle d'un tel état de choses, prononce un pareil jugement sur notre époque. S'il était vraiment exact, alors il serait plus ou moins indifférent de quelle façon nous arrivions à la catastrophe, et il ne vaudrait vraiment pas la peine de s'efforcer à déterminer si elle viendra aujourd'hui ou demain.

Mais que voyons-nous en même temps de l'autre côté? Nous sommes arrivés à dominer l'espace, car la rapidité des communications anéantit les distances séparant les peuples, nous dominons le temps, car le rythme accéléré de la vie le rend infiniment plus riche qu'elle ne l'était il y a cent ans, nous prolongeons la vie en l'emportant sur les maladies et les épidémies, nous avons à notre service l'océan des ondes de l'éther qui portent la musique et le savoir même aux habitants des chaumières qui peuvent jouir aujourd'hui de certains confort dont autrefois ne pouvaient même par rêver les puissants et les riches. Nous étudions la composition chimique des astres et nous trouvons dans les constellations célestes la solution à mainte énigme de notre terre, nous arrivons à trouver que la vie est un phénomène rare, voir même un miracle, dans l'univers cosmique. De telles connais-

ces et un tel pouvoir portent-ils vraiment l'empreinte d'une fin prochaine?

Mais tout ceci ne se rapporte qu'au monde extérieur. Incomparablement plus grandes sont les modifications dans le domaine des connaissances intérieures, surtout celles qui ont trait aux bases mêmes des mathématiques et de la mécanique, en mettant dans une lumière nouvelle nos conceptions de l'espace et du temps, de la matière et de l'énergie, de la structure de l'Univers. La physique théorique a comblé l'abîme, encore récemment considéré comme infranchissable, entre les sciences naturelles et les sciences spirituelles, la religion et la mystique, et a démolé les fondements du matérialisme, dont le phantôme erre encore comme un revenant, car son cadavre n'est pas encore enterré.

Si l'on prend en considération que la mécanique de Galilée et de Newton et le calcul infinitésimal de Newton et de Leibniz furent le point de départ d'un essor étourdissant de la technique, tant admirée et tellement maudite, qui oserait alors affirmer que les transformations dans le domaine des conceptions théoriques n'apportent demain une modification complète du monde matériel! Un tel rythme de création porte-t-il vraiment l'empreinte de la vieillesse et de l'épuisement de l'humanité, a-t-il l'air d'un signe précurseur d'une catastrophe de l'humanité?

J'ai effleuré ces quelques questions qui peuvent paraître déplacées pour noter en quelques traits dans quelle mesure notre temps est vraiment une époque de grandes transformations dans tous les domaines de la vie humaine. Les modifications dans les rapports entre peuples ne représentent que l'un des aspects de l'extériorisation de ces transformations; elles vont de concert avec les autres et leur sont étroitement liées.

Si le cours de la vie est contraire à une théorie, alors ce n'est point la vie qu'il faut détruire, mais bien la fausse théorie. Si le système économique ne répond plus à l'état du progrès de l'humanité, alors il faut changer de système et non point arrêter le progrès. Si les fondements moraux sont ébranlés, il ne faut pas étayer les idoles chancelantes, mais créer un idéal

nouveau. L'existence de l'humanité serait vraiment menacée dans le cas où les produits de consommation commenceraient à faire défaut. S'il y en a en profusion alors ce fait peut dire que la science et la technique, dans les réalisations desquelles se trouve exprimée la victoire de l'homme sur les forces de la nature en tant que résultat d'une lutte séculaire, ont atteint un tel niveau de développement que l'humanité est pourvue avec excédent des moyens d'existence. A l'avenir l'humanité utilisera une part toujours décroissante de son énergie de travail pour la satisfaction des exigences élémentaires de l'existence, et elle disposera toujours de plus d'énergie pour faciliter et développer davantage la vie là où c'est nécessaire, c'est-à-dire surtout dans les vastes campagnes, qui sont et resteront la base de toute l'existence, et que le dernier siècle a tenu toujours dans le rôle du parent pauvre. N'oublions pas que si Meierovics n'est pas avec nous ce soir, c'est parce que nos campagnes avaient et ont encore besoin de beaucoup d'améliorations et de progrès. C'est dans les pays agricoles que l'avenir immédiat verra le travail de création s'accomplir avec le plus d'intensité.

Serait-ce donc un pur hasard que les nouveaux Etats sont tous des pays agricoles?

Il ne peut y avoir excédent que pour les produits qui servent à la satisfaction des besoins élémentaires de l'existence de l'homme. Les besoins plus élevés de l'homme n'ont pas de limites. Mais ces derniers ne peuvent pas être le résultat d'une production en masse. Ils seront toujours en rapport étroit avec le goût et le sens du beau du consommateur. Et c'est à des produits de cette valeur que l'humanité accordera à l'avenir une part plus grande de l'énergie disponible. Mais la production de ces valeurs exige l'introduction dans le travail de l'élément de la création individuelle. Contre les valeurs matérielles se dressent la culture de l'esprit, les aptitudes de création, le sens du beau et la capacité de produire des objets fins. Nous allons vers une réorganisation du système de la production par le rapprochement du consommateur des valeurs plus élevées à leur

producteur. Dans la marche du progrès de la civilisation toute période de centralisation et de nivellement est suivie d'une période de décentralisation et d'individualisation. Et il faut reconnaître que seul un peuple indépendant est capable de développer jusqu'au plus haut degré son individualité particulière, de libérer les énergies de son génie national et de remplir ainsi son devoir envers l'histoire.

Dans la crise économique il faut voir une ordre impérieux de notre époque de cesser l'exploitation des races et des peuples. On ne peut plus fonder le bien-être et la prospérité d'une race ou d'un peuple sur l'exploitation des autres. Les acquisitions de la science et de la technique deviennent la propriété de l'humanité toute entière. A la déclaration de l'égalité des droits des hommes devait nécessairement succéder la reconnaissance de l'égalité des droits des peuples. Et de même que la chute du système féodal ne provoqua pas la disparition des peuples, ainsi le droit des peuples de disposer d'eux-mêmes ne signifie aucunement l'approche de la fin de l'humanité, et aucune tentative de restauration de l'hégémonie de certains peuples ne saurait sauver le vieux monde.

Il se peut qu'il y ait des fatigués, incapables de suivre la marche rapide de notre temps. Alors qu'ils ne nous barrent donc pas le chemin. Nous, les peuples jeunes, nous voulons aller en avant dans la voie du progrès de la civilisation. Son rythme vertigineux en peut pas nous effrayer, et notre main ne connaîtra pas la fatigue en dirigeant le soc de la charrue dans le sillon du progrès. La victoire acquise il y a 15 ans dans la lutte surhumaine et tout ce que nous avons accompli de nos propres mains au cours de ces 15 ans, qui ne représentent qu'un laps de temps insignifiant dans la vie d'un pays, témoigne de la puissance des forces vitales du peuple. Si nous entendons des murmures et observons des signes de mécontentement, c'est que le cœur de la Nation, enflammé d'amour patriotique, trouve la marche de développement de notre Etat encore trop lente.

Les fondements moraux sont ébranlés

quand le péché est honoré et le vice caché, quand le sentiment de la justice est devenu chancelant. Mais s'ils sont condamnés et maudits, alors la force morale est plus vive que jamais. Nous secourons la poussière soulevée par les passants qui furent des corps étrangers à notre peuple et nous lui arracherons la droiture et l'honnêteté du Letton en rétablissant à sa place d'honneur la plus haute vertu dont l'homme soit doué — le travail, méconnu et méprisé par les prophètes du monde qui s'en va. Il faut nous retrouver nous-mêmes et apprendre à distinguer la bonne graine de la mauvaise dans le domaine des valeurs de l'esprit, en gardant pour nous les bonnes, accumulées par nos ancêtres et par les peuples de civilisation vraiment grande, pour les mettre à profit dans le travail de création à accomplir dans notre pays et nous rendre dignes de la mission dont nous sommes chargés.

Le paysan letton toujours individualiste, qui a vécu à part dans sa ferme séparée des autres, qui dans sa solitude a observé avec pénétration les grands rapports entre les phénomènes de la nature, que le vacarme des rues n'a pas pu détourner de la méditation sur l'essence des choses, n'est pas un homme des foules et n'aime pas les instincts grégaires. Répétons les paroles de notre poète Vesels: "A la volonté du pouvoir le Letton oppose la volonté du bonheur; à la sélection aristocratique — la noblesse générale." Nous ne sommes pas capables de devenir des oppresseurs et n'avons pas à craindre de voir sortir de notre milieu un surhomme vorace dans lequel l'un des sages de l'Occident a cru trouver la solution de la nature humaine et des problèmes de l'histoire.

C'est en créant des vérités de l'esprit d'une valeur éternelle que nous érigerons un monument digne des fondateurs de la Lettonie. C'est dans ces vérités que vivra toujours Zigfrids Meierovics. Nous sommes devenus maîtres de notre terre natale, il faut que nous devenions également maîtres des forces créatrices de notre peuple.

Prof. Dr. J. Auškaps,
Recteur de l'Université de Lettonie.

Pašreizējā momentā.

Käesoleval silmapilgul.

Ir tädas politiskas idejas, kuḡām tik lielas tiesības dzīvot, ka grūti iedomāties, vai vispār iespējams tām pretim runāt. Bet viņas reālizējot var gadities, ka tās paliek puscejā un tur itkā apsūno. Nevis tādēļ, ka viņas būtu zaudējušas savu saturu vai arī ka viņu saturs būtu pēc būtības mainījies. Bet šis idejas iemanto ar laiku formulu raksturu un parasti ir pierasts viņas atkārtot, nesajūtot, ka vārdos paslēptas idejas ir dzīvs pienākums. Tādēļ arī mazākie un nenozīmīgākie prātojumi un spriedumi izvirzās par daudz priekšā un bieži vien nepieļaujamā kārtā aptumšo pašu svarīgāko. Vai te neder kā labs piemērs arī Igaunijas un Latvijas draudzības attiecību ideja? Tai ir abu tautu dvēselēs vislabākā un auglīgākā zeme, tā ir abu valšku patstāvības nodrošināšanai tieši liktenīgi vajadzīga un viņai ir, kas attiecas uz abu zemju saimniecisko labklājību, starptautiskā tirgū acimredzami liela nozīme, viņā atrodami vērtīgi elementi vienas un otras kultūras pādzihnāšanai un tomēr viņas izvešana dzīvē neiet uz priekšu tā, kā sirds vēlētos... Viņa vēl ir kā dārza stāds, kuḡu kopj ar lielu rūpību un nevis kā meža ozols, kas aug ar savu vareno un milzīgo spēku.

Bet kā stādiem ir savi labie un sliktie augšanas gadi, tā tādi ir arī idejām. Un vai mums tagad nav labs gads, kad asni var augt daudz sulīgāki un lielāki kā agrāk? Mēs patlaban dzīvojam laikmetā, kad pasaules tirgū valda smaga saimnieciska krīze, kad sevi nevar piemānīt ar illūzijām. Mēs dzīvojam laikmetā, kad valsts iekšējās dzīves nākotne prasa no mums, lai mēs pasīvi nenoraudzītos, kā izveidojas mūsu liktenis. Polijas - Vācijas neuzbrukšanas līgumam, kas radījis tikdaudz nemiera un ap kuḡu riņķo dažādas kombinācijas, vajadzētu būt Igaunijas un Latvijas tuvināšanās politikas ievērojamam dzinējspēkam. Te var pavisam mierīgi atturēties no dažādām sprišanās un nebažīties par šī draudzības līguma varbūtējām slepenām klausulām, par kuḡām nekā noteikta nezinām un ku-

On olemas poliitilisi pōhimōtteid, millede eluõigugus on nu siimatomkav, et neme nende tervikus on vaevait karta tosismet vasturaakmist. Nad võivad aga euuvimisel jääda poolele teele peatuma ja sääi nagu taruuda. Mitte et nad oma sisu oleksid kaotanud voi et see oleks ooliliseit muutunud. küil aga omandavad nad vormente iseioomu, mille tarvitamisega harjutakse, ilma et nendes peituvad tarvilised järel-dused tunduksid elavate kohustustena. Sene tagajarjel nihkuvad vähemad ja tähtsusetumad kaarutused ja arvustused liig ette ja tumestavad tihti lubamatul viisil peajooned. Kas ei kuuu sia näitena ka Eesti - Läti sõprusvahekorra pōhimote? Temal on mõlema rahva hinges kõige parem ja viljakam pind, tema on mõlema riigi iseseisvuse kindustamise seisukohalt otse saatustikult tarvilik ja temal on, mis puutub mõlema maa majanduslikusse edemisse, rahvusvahelise turu jaoks silmapaistev tähtsus, temas leidub väärtuslikke elemente vastastikkuseks kultuuriliseks seemendamiseks — ja ometi ei edene ta nii nagu süda seda sooviks... Ta on veel kui aia taim, mille eest hool töötab, mitte aga kui metsa tamm, mis kasvab oma tervest ja tugevast jõust.

Aga nagu taimedel oma hääd ja halvad aastad, kas ei ole seda ka ideedel ja kas ei ole praegu meil mitte hää aasta, kus võsud võivad kasvada mitme võrra lopsakamalt ja aastasiü on lai. Meie elame praegu ajajärgus, kus ilmaturul raske majanduslik surutis, kus ennast illusioonidega ei saa petta. Meie elame ajajärgus, kus riikliku iseelu tulevik meilt nõuab, et meie ei jälgiks passiivselt oma saatuse kujunemist. Poola - Saksa mittekallaletungi leping, mis tekitanud niipalju rahutust ja mille ümber keerlevad kõiksugu komb.natsioonid, peaks olema Eesti - Läti lähenemise poliitikas tähtsaks tõukejõuks. Võib vergusasti kõrvale jätta kaalutlused ja kartused selle lepingu kõiksugu salaklauselite pärast, millest meie midagi kindlat ei tea ja millede olemasolu vastu räägib nii mõni- gi tõsine põhjus. On tarvis ainult vääri-

ru esamibai runā pretim viens, otrs nopietns iemesls. Divas tautas, kuru attiecības ir sevišķi saspīlētas un pildītas ar politisku spridzināmo vielu, te rada modus vivendi, ar to dodamas svarīgu un raksturīgu precedentu. Ja jautātu, vai Latvija un Igaunija sniegtu viena otrai roku draudzīgas kopdarbības uzsākšanai, ja tās atrastos šādā stāvoklī, kad viņu starpā būtu tāds strīdus ābols, kā Polijas koridors. Kas tāda gadījumā drikstētu teikt: jā? Vai nu šis ligums mums skaidri nerāda un neliek atziņ, cik maza nozīme ir visam tam, kas mūs vēl itkā šķir un cik liela vērtība tam, ko mūsu apvienošanās mums sola.

Jau norādīju, ka ir gandrīz dabiska parādība, ka lielu jautājumu attīstības gaitās nepamatoti iespiežas dažādas atsevišķas pārrunas. Tā tas ir arī Igaunijas un Latvijas attiecību izveidošanās gaitā. Tur uzpeld te viens vai otrs saimniecisks jautājums, te tautu attiecībās gandrīz nenovēršamie nesaprašanās gadījumi, te laikrakstu atturības trūkums, te domas par tautu nevienādo raksturu un diezin kas vēl. Un tomēr visām šīm lietām ir tikai otrās šķiras nozīme, bet pa lielāku daļu tām nav nekādas nozīmes. Tā tad tie nav maldī, ja pašreizējā momentā redzam svarīgus elementus Latvijas-Igaunijas draudzības saīsu padziļināšanai un atdzīvināšanai. Saknes ir auglīgā un bagātā zemes klēpī, un stādam, kam veselas saknes, jāaug un jāzēl.

K. Mennings,
Igaunijas sūtnis Latvijā.

līselst hinnata selle lepingu õpetlikku mõju. Kaks rahvast, kelle vahekord äärmiselt põnev ja täidetud poliitilise lõhkeainega, loovad siin modus vivendi, andes seega tähtsa ja iseloomustava pretsedendi. Kui küsida, kas oleksid Eesti ja Läti sarnases olukorras, kus nende vahel oleks nii suur tüliõun nagu Poola koridor, üksteisele sirutanud käe koostöök, kas julgeks vastata jaatavalt? Kas ei ole meie sellest lepingust nüüd otse sunduslik järeldus, et enesele selgeks teeme, kui väikese tähtsusega on see, mis meid üksteisest lahutab ja kui suure väärtusega see, mida meie ühine mine meie töötab.

Ülal tähendasin, et on peaaegu loomulik nähe, et suurtes küsimustes, nende arene miskaigu tõkestamisel tükivad õigustamatult ette üksikkaalutlused. Nii on see ka Eesti - Läti vahekorra kujundamisel. Sää l on kord üks või teine majandusküsimus, kord rahvaste piiridel peaaegu paratamatult ettetulevad sekeldused, kord ajakirjanduse tagasihoidlikkuse paudus, kord kaalutlus rahvaste iseloomu lahkumineku kohta ja ei tea mis veel. Ja ometi on kõik need asjad teise järgu tähtsusega, enamasti õeti täiesti tähtsusetu. Nii ei ole küll eksitus näha käesolevas silmapilgus tähtsaid elemente Läti - Eesti sõprussidemetes süvendamiseks ja elustamiseks. Selle juured on terves ja rikkas maapõues, ja taim, mil juured terved, see peab kasvama ja võrsama.

K. Menning,
Eesti saadik Lätis.

Latvijas — Igaunijas savienības 10 gadi. Läti — Eesti liidu 10 aastat.

Runājot par Latvijas un Igaunijas savienības jubileju, lai būtu atļauts nedaudz mest skatu atpakaļ un atcerēties tos apstākļus un ceļus, kas noveda pie savienības ar mūsu ziemeļkaimiņu.

Jau kopš jauno valstu tapšanas pirmajiem brīžiem, līdztekus rūpēm par zemes atbrīvošanu no ienaidniekiem, Latvijas un Igaunijas ārlietu vadības un sabiedrību

Rääkides Läti - Eesti liidu juubelist, olgu lubatud veidi tagasi vaadata ja tule tada meelde neid olusid ning teid, mis viisid liiduni meie põhjanaabriga.

Juba uute riikide rajamise momendist, kõrvuti muredega, kuidas vabastada maad vaenlastest, Läti ja Eesti välispoliitika juhid ja seltskond mõtlesid laiemalt Balti riikide liidu asutamisest.

lielā mērā nodarbināja doma par plašākas Baltijas valstu savienības dibināšanu.

Pirmais konkrētais solis šai virzienā bija Bulduru konference 1920. g. vasarā. Somijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un Polijas delegāti nedēļām ilgi meklēja ceļus minēto 5 valstu sadarbības izveidošanai uz plašākiem pamatiem.

Diemžēl Zeligovska iebrukuma un leišu poļu teritoriao strīdu dēļ ideju par tā saukto „lielo“ Baltijas valstu savienību nācās atmet un tās vietā meklēt iespēju mazākas savienības realizēšanai.

Pateicoties sarežģījumiem ar Krieviju Karelijas dēļ, Somijā 1922. g. radās doma par savienību bez Lietuvas. Savu izpausmi tā atrada tā sauktā „Accord de Varsove“, kurā bez Somijas vēl piedalījās Igaunija, Latvija un Polija. Bet arī no šī mēģinājuma nekas neiznāca, jo, apstākļiem pie tās austrumu robežas uzlabojoties, Somija vēlāk atteicās nolīgumu ratificēt un tas krita.

Palika vēl doma par Igaunijas, Latvijas un Lietuvas savienību, bet tā, vismaz pagaidam, izrādījās nerealizējama robežu strīdu dēļ, kāds bija radies sakarā ar Zeligovska iebrukumu Viļņas apgabalā.

Palikt vienām Latvijai un Igaunijai tomēr negribējās un tās 1923. gadā 1. novembrī sadevās rokas cieši aizsardzības savienībai, savienībai, kas jau faktiski pastāvēja brīvības cīņu laikā.

Pēc savienības līguma, bez savstarpējas palīdzības neprovocēta uzbrukuma gadījumā, abas valstis apņemas vestsaskaņotu ārlietu politiku, neslēgt aliances un citus līgumus ar trešām valstīm, kas nebūtu pieņemami otram sabiedrotam; atrodoties karā ar kādu trešo valsti sabiedrotās valstis apņemas atsevišķi neslēgt ne pamieru nedz mieru un visas domstarpības un strīdus, kādi varētu starp tām celties, izšķirt vai nu arbitrāžas ceļā vai arī tos nodot Pastāvīgai Starptautiskai tiesai Hagā izšķiršanai.

Tā kā savienības līgums slēgts uz 10 gadiem un tas stājās spēkā 1924. gada 21. februārī, tad š. g. 21. februārī paiet 10 gadi kopš Latvijas un Igaunijas savienības nodibināšanās.

Bez pārspilējuma var sacīt, ka savienības līgums ievērojami palielinājis Latvi-

Esimene konkrēte samm ses suunas oli Bulduru konverents 1920. aasta suvel. Soome, Eesti, Läti, Leedu ja Poola esindajad otsisid nädalate kestel teid mainitud viie riigi koostöö rajamiseks laiematele alustele.

Seligovski pääletungi ja Leedu - Poola territoriaalsete tünde pärast pidime, kahjuks, nõnda nimetatud „suure“ Balti riikide liidu idee korvale jätma ja selle asemel otsima võimalust väiksema liidu teostamiseks.

Tānu keerulisele seisukorrale Venemaa-ga Karjala pärast, tekkis Soomes 1922. aastal mõte liidust Leeduta. Oma väljenduse leidis ta nõnda nimetatud „Accord de Varsovie“, millest pääle Soome võtsid osa veel Eesti, Läti ja Poola. Aga ka sellest katsest ei tulnud midagi välja, kuna, olude paranedes idapiiril, Soome loobus lepingute ratifitseerimisest ja nad langesid ära.

Jāi üle veel mõte Eesti, Läti ja Leedu liidust, aga see, vähemalt ajutiselt, näis mitteteostavana piiritülide tõttu, mis olid tekkinud pärast Seligovski sissetungi Vilno ümbruskonda.

Läti ja Eesti ei tahtnud siiski jääda igäuks üksinda ning nad ulatasid 1. nov. 1923. a. teineteisele käe tiheda kaitseliidu loomiseks, kaitseliidu, mis tegelikult oli juba vabadussõja ajal.

Kooskõlas liidulepinguga, pääle omavalhelise abi mitteprovotseeritud pääletungi juhusel, mõlemad riigid lubavad ajada kooskõlastatud välispoliitikat, mittesõlmida alliantse ja teisi lepinguid kolmandate riikidega, mis oleksid vastuvõtmatud teisele liitlasele; olles sõjaseisukorras mõne kolmanda riigiga liitriigid lubavad, et nad üksinda ei sõlmi vaherahu, ega rahulepingut ja kõiki tülisid, mis võiksid juhtuda nende vahel, lahendada kas arbitraazi teel või anda lahendamiseks Alalisele Rahvusvahelisele kohtule Haagis.

Kuna liiduleping on sõlmitud 10 aastaks ja ta hakkas maksma 21. veebruaril 1924. aastal, siis käesoleva aasta 21. veebruaril möödub 10 aastat Läti - Eesti liidu sõlmimisest.

Võime liiduseteta ütelda, et liiduleping on suurel määral tõstnud Läti ja Eesti

jas un Igaunijas starptautisko nozīmi un lādā kārtā nācis par svētību abām pusēm.

Tas ir arī zolids stūra akmens plašākām savienībām, ja, apstākļiem grozoties, rastos jauni sabiedrotie.

To vērā nēmdamas un rēķinādamās ar laika prasībām, abas sabiedrotās valstis ir nākušas pie atziņas par pastāvošās savienības tālāku padziļināšanu.

Nesen par to notika sarunas un abu valstu ārlešu ministru konferencē Rīgā parakstīja papildu konvenciju, kas līdzšinējās savienības rāmjus paplašina un sadarbību Latvijas un Igaunijas starpā padara vēl ciešāku.

Jaunā konvencija ir skaista dāvana Latvijas un Igaunijas savienības 10 gadu pastāvēšanas jubilejas gadījumam.

R. Liepiņš,
Latvijas sūtnis Igaunijā.

rahvusvahelist tāhtsust ja on niiviisi tulnud kasuks mõlemale poolele.

Ta on ka soliidseks nurgakiviks laiemale liitudele, kui olude muutudes, tuleks juure uusi liitlasi.

Seda tähelpannes ja arvestades aja nõuetega, mõlemad liitriigid on leidnud, et praegust liitu peab edasi süvendama.

Hiljuti olid vastavad läbirääkimised ja mõlema riigi välisministrite konverentsil Riias kirjutati alla täiendavale konventsioonile, mis laiendab senise liidu piire ja võimaldab veel tihedamat koostööd Läti ja Eesti vahel.

Uus konventsioon on ilusaks kingituseks Läti - Eesti liidu 10 aasta juubeli puhul.

R. Liepiņš,
Läti saadik Eestis.

Baltijas valstu savienības domas izveidošanās.*)

Balti liidu mōtte arenemine.*)

Kā daudzi tautu ceļošanas krustceļi, tā arī Baltijas jūras piekraste kļuvusi par dzīves vietu vairākām tautām, kas gadu simteniem un tūkstošiem dzīvojušas viena otrai blakus kā kaŗa, tā miera laikos. Tā kā starptautiskā dzīvē katra valsts un tauta veidoja līdzīgu vienību un neraugoties uz lielumu bija pietiekoši spēcīga, lai atsistu tiešus uzbrukumus, Baltijas jūras krastos dzīvojošām tautām nebija vajadzības domāt par savstarpēju kopdarbību. Tikai tad, kad Eiropas kontinentā radās lielāku valstu savienības, kas dabiski centās attīstīt tālāk savu iespaidu, Baltijas mazās tautiņas sāka sajūst to vēsturisko varu, kas noteic vāju tautu likteni, ka tās vairs nevar valdīt pašas par sevi un pārvēršas par citu tautu laupīšanas instinkta objektiem. Arī visas Baltijas jūras zemes pieredzēja svešu tautu invasiiju Eiropas lielākajā ekspansijas laikmetā XIII. gadu simtenī. Tikai iebrucēji — krustneši varēja Baltijas vienā daļā radīt lielāku valstisku vienību, kāda bija libiešu konfederācija.

*) Šis referāts nolasīts Baltijas unijas sapulcē.

Nagu paljud rahvasterändamise ristpunktid, nii ka Baltimere rannik on muutunud mitme rahva elukohaks, kes aastasadade ja tuhandete kestel üksteise kõrval elanud nii rahus kui sõjas. Kuna rahvusvahelises elus iga riik ja rahvas moodustas võrdse ühiku oma suursele vaatamata, kui neil aga küllalt jõudu otsekohesid kallaletunge tagasi lüüa, ei tekkinud Balti rannikul elavate rahvaste vahel koostöö mõte esile kuigi tugevasti. Alles siis, kui Euroopa kontinentil arenesid suuremad riikide koondused, kes loomulikult katsusid edasi arendada oma võimu, said Balti väikerahvad tunda seda ajaloolist karmust, mis märgib nõrkade rahvaste saatust, ja mis seisab õiguse kaotuses oma enese üle valitseda, muutudes rahvaste röövinstinktide objektiks. Vastavalt sellele nägid ka kõik Baltimere rahvad võõraste rahvaste invasiooni Euroopa esimesel suuremal Ida poole ekspansiooni ajajärgul XIII sajandil. Alles sissetungijad ristisõitjad suutsid osa Baltikumis luua laiemat riiklist koondust nagu seda oli Liivi konföderatsioon.

*) See referaat kanti ette Balti unioni koosolekul.

Bet arī šī vājā savienība sadrupa, tiklīdz tā sadūrās ar spēcīgākām valstu organizācijām, kas tai laikā Austrumeiropā spēlēja vadošo lomu, kā Polijas - Lietuvas ūnija un Zviedrijas - Somijas ūnija. Nodibinoties lielajai Krievijas imperijai, nozuda arī šīs mazās savienības kā sava iekšējā vājuma un ķildu upuri, kamēr vēstures rats izspieda savukārt novājējušos no Baltijas jūras piekrastes.

Kuid ka see nōrk liit lagunes nīpea kui tal oli tegemist tugevamate riikliste organisatsioonidega, kes tol ajal Ida-Euroopas māngisid juhtivat osa, nagu seda olid Poola - Leedu unioon ja Rootsi - Soome unioon. Suur - Vene impeeriumi arenemisega kadusid ka need väiksemad oma sise-mise nōrkuse ja tūlīde ohvrina, kuni ajaloo ratas omakorda nōrgenenuid Balti rannikult vālja tōrjus.

Bulduru konferences atklāšana 6. aug. 1920. g.
Bulduri konverentsi avamine 6. aug. 1920. a.

Tā tad vēstures likums ir šāds: Ja Baltijas jūras krastus apdzīvojošās tautas nespēj radīt savā starpā stiprāku organizāciju, tad viņas nenovēršami agrāk vai vēlāk ir spiestas padoties Eiropas tā laika spēcīgākajai varai.

Kad XIX. gadu simtenī sākās Baltijas tautu atdzimšana, tad tā notika paralēli Baltijas zemēs šaurākā nozīmē, tas ir igauņu un latviešu tautās. Atrodoties vienādos ģeogrāfiskos apstākļos un bijušas vienu un to pašu varu apspiestas, kā politiski, tā kultūrāli, un risinot vienus un tos pašus sabiedriskos jautājumus, abās tautās radās jaunas strāvas gandrīz pilnīgi vienā laikā un kopējā virzienā. Tā gan-

Nii on siis ajaloo seadus jārgmine: kui Baltimerd ūmbritsevad rahvad ei suuda ise eneste vahel luua kindlamat organisatsiooni, on nad paratamatult varem vōi hiljem māaratud alistumisele tol korral Ida - Euroopas tugevama vōimu poolt.

Kui XIX sajandil algas Balti rahvaste uuestisund, siis kandis see paraleelset ilmet Baltimais kitsamas mōttes, s. o. Eesti ja Lāti rahvaste juures. Asudes geograafiliselt samades oludes ja olles ajaloo kestel painutatud samade mōjude alla, nii poliitiliselt kui ka kultuurselt, ning evides ūhiskondliselt peagu samu tingimusi, tekkisid mōlema rahva hulgas uued voolud, pea tāiesti ūhel ajal ja ūhtlases suunas.

drīz vienā laikā pagāiušaiā gadu simtenī, radās Tērbatas augstskolas sienās igauņu un latviešu nacionālisma kustības, kuru ārēiā iznaušme starp citu bij Latviešu studentu biedrības nodibināšana Tērbatā. Šī biedrība prasīja dot „ķeizaram, kas ķeizaram pieder un Dievam, kas Dievam pieder“, gribēdama dabūt latviešiem Baltijas dzīvē tādās pašas tiesības, kā citām tautām, sevišķi vāciešiem. Lielie tautiskās atmodas laikmeta darbinieki Kārlis Roberts Jakobsons un Krišjānis Valdemārs nav tikai laika biedri vien, bet arī cīņas biedri un vienu un to pašu ideju propagandētāji. Te redzamas jau tālas perspektīves uz patstāvību. Ne par velti viņi prasa, sevišķi Jakobsons Igaunijā, ka visa Baltija jāsadala divās administratīvās vienībās, pamatojoties uz tautību principu. Tā viena būtu Igaunijas un otra Latvijas province. No tā laika un arī mācoties kopā kopējās mācības iestādēs igauņu un latviešu starpā auga spēcīga interese vienam pret otra kaimiņa likteni un attīstību. Abu tautu — igauņu un latviešu tuvināšanās vēsturē, bez šaubām, liela loma piekrit vispirms Tērbatas augstskolai, tāpat Rīgas politechnikumam un bez tam arī tādām mācības iestādēm, kā Rīgas garīgais seminārs.

Tādēļ nav brīnums, ka tagadējā gadu simteņa sākumā spēcīgi pacēlās dienas kārtībā igauņu un latviešu tautu cīņa par tiesībām pret Baltijas valdību un sabiedrisko iekārtu, un tad igauņu un latviešu darbinieki sapratās visos jautājumos. Tā tas bija politiskajā kopdarbībā Baltijas ģenerālgubernātoru apspriedē, kur Latvijas pirmais valsts prezidents Čakste un igauņu vecais politikas veterāns Tenisons kopā ar citiem plecu pie pleca cīnījās pret bruņniecības privilēģijām. To pašu redzam krievu revolūcijas pirmajās dienās, kad kreiso entuziastiskā jaunatne zem sociālisma un nacionālisma zvaigznes prasīja brīvību un pašnoteikšanās tiesības igauņu un latviešu tautām, kā arī draudzīgu, brālīgu kopdarbību viņu starpā. Šī tendence valda arī pirmajai revolūcijai sekojošajās Krievijas valsts domes vēlēšanās, kad Vidzemes guberņas igauņu un latviešu vēlētajī vienojās atbalstīt savu kopējo kandidātu, lai cīnītos pret Baltijas muižnieku centieniem.

Nii tekivad peagu ūhel aial Tartu ūlikooli seinte vahel Eesti ja Lāti uusrahvuslikud liikumised lāinud sajandi kestel, mille vāliendajaks oli muuseas Lāti ūliõnlaste seltsi asutamine Tartus, kes nõudis „keisr'le keisri oma ja Jumalale Jumala oma,“ mõeldes selle all sarnaseid õigusi lātlastele teiste rahvastega ja eriti sakslastega Baltimaa elus. Suured rahvusliku ārkamisaja tegelased Karl Robert Jakobson ja Krišian Valdemars ei ole mitte ainult kaasaeagsed vaid ka kaasvõitlejad ning samade ideede propageeriad, millest iuba vālia lugeda vōib kaugeid perspektiive omariikluse poole. Asiata ei nõua nad, eriti Jakobson Eestis, kogu Baltikumi jaotamist kahte administratiiv ūksusse rahvusliku tundemārgi jārele, millest ūks oleks moodustanud Eesti, teine Lāti provintsi. Sellest aiaast peale ja puutudes kokku ūhistes õppeasutustes kasvas eestlaste ja lātlaste vahel tugevamaks vastastikkuse saatusest osavōtt ning huvi naabri arengu vastu. Kahtlemata on kahe rahva Eesti ja Lāti liginemise ajalooos ka suurt osa mānginud esiioones Tartu ūlikool, nii sama Riia Politechnikum, ja peale selle sarnased õppeasutused, nagu Riia vaimulik seminar.

Ei ole seevārast ime, kui kāesoleva sajandi alul Eesti ja Lāti rahvaste õiguse eest vōitlemine kopitanud Baltimaa valitsemise ja ūhiskondliku korra vastu tekkis suure hooga pāevakorrāle, et siis Eesti ja Lāti tegelased end leidsid kōgil aladel. Nii oli see poliitilisel koostōol Balti kindralkuberneride nõunidamistel, kus Lāti esimene president Tschakste ja meie vana poliitiline veteran Tōnisson ūhes teistega kōlgl kōlje kōrval vōitlesid rūitelkonna eesõiguste vastu. Sama leiame esimese Vene revolutsiooni pāevil, kus pahempoolne entusiastlik noorus sotsialismi ja rahvusluse tāhe all nõudis vabadust ja enesemāaramise õigust Eesti ja Lāti rahvastele ning nende vahel sõbraliku, vennaliku koostōo loomist. See tendents kestab ka esimesele revolutsioonile jārgnenud Vene riigi duuma valimistel, kus Liivi kubermangu eesti ja lāti valijad ūhinevad oma kandidaatide lābiviimisel Saksa rūitelkonna pūiiete vastu.

Asjade kāk ei muutu ka hiljem, kui maailmasōja kestel tekivad omavalitsuse

Notikumu gaita nemainās arī vēlāk, kad pasaules kara laikā rodas pašvaldības grozīšanas plāni kā Igaunijā, tā Latvijā šos plānus pie krievu centrālās varas atbalstīja abu tautu pārstāvji. Tā tas bija 1916. gadā, bet sevišķi 1917. gadā, izstrādājot un ievēdot tā saucamos zemes padomes iekārtas likumus. Tad igauņu un latviešu kopdarbība bija jau pilnīgi izveidojusies, lai varētu vienoti lemt un darboties.

Tāpat dabiski turpinājās Igaunijas - Latvijas kopdarbība arī pēc Krievijas keizārvalsts krišanas, kad lielnieki gāza Krēvijas pagaidu valdību. Šī kopdarbība varēja vislabāk izpausties Igaunijas un Latvijas pārstāvju kopdarbībā ārzemēs tais grūtākās dienās, kad Baltijā atkal bija iebrokuši teitoni spēki un kad kala noteiktu plānu saistīt Baltijas likteni uz mūžīgiem laikiem ar Vāciju.

Kas attiecas uz citu Baltijas valstu kopdarbību, tad šīs saites ir drīzāk kultūras nekā politiskas, kā piemēram Igaunijas - Somijas kopdarbība, kas ilgst jau gandrīz gadu simteni un kuru apgāro uz asins radniecības saitēm dibināta kultūras brālība. Tāpat redzams, ka Latvija un Lietuva jau kopš gadu desmitiem aizinas kultūras kopdarbības nepieciešamību, kas kļuva sevišķi redzama pēc pirmās krievu revolūcijas, kad zuda daudzi ierobežojumi, kas nomāca Lietuvas izglītību. Ir atsevišķas personas, piemēram emigrants Dr. Šlupass, kas sapņo pat par Latvijas - Lietuvas brālvalsti vai mazākais par valstu savienību.

Kas attiecas uz citu Baltijas valstu attiecībām ar Zviedriju, kā lielāko un tālāko Baltijas jūras krastos, tad tai visciešākie sakari ir, protams, ar Somiju, kas gadu simteniem ilgi ir bijusi Zviedrijas valsts daļa un kur zviedri savā laikā darījuši lielu kultūras darbu. Tāpat par zviedru laikiem labas atmiņas uzolabājusās arī Igaunijas un Latvijas teritorijās, kas savā laikā bijušas zem Zviedrijas virsvaldības. Tādēļ nav brīnums, ka viņpus Baltijas jūras sāka runāt par Baltijas savienību.

No otras puses arī Polija ir vēsturiski cieši saistīta ar Baltijas zemju likteniem, tiklab Lietuvas - Polijas gadu simteniem ilgās savienības, kā arī šīs savienības ekspansijas dēļ gandrīz visā Baltijā, izņemot Ziemeļigauniju.

muutmise kavād nīhāsti Lātīs kui Eestis: neid kavasid toetavad ūhtlaselt Vene kesk-võimu juures kahe rahva esindajad. Nii oli see 1916. aastal, eriti aga 1917. aastal n. n. maanõukogude sisseseadmise seaduste väliatõõtamisel ja läbiviimisel, kus Eesti - Läti koostöö oli täielikult välja kujunenud ūhtluse ja otsustavuse sihis.

Sama loomulikult jatkus Eesti - Läti koostöö ka peale Vene keiserriigi lange-mist, kui enamlased kukutasid Vene ajuti-se valitsuse, milline koostöö leidis oma ilmekamat väljendust Eesti ja Läti välis-esindajate koostöös välismail neil raskeil päevil, kus Baltikumi uuesti olid sisse tün-ginud Teutoni väed ja kui seipitseti kindlat kava igavesest ajast igavesti sõlmida Bal-tikumi saatust suure Saksa riigiga.

Mis puutub teiste Balti rahvaste koos-töösse, siis on säärased sidemed pigemini kultuursed kui poliitilised, nagu seda on Eesti - Soome koostöö, mille kestvus ligineb juba sajandile ja mille vaimustajaks on ūhise veresuguluse sidemetele põhinev kultuurne vendlus. Samuti leiame Läti ja Leedu vahel juba aastakümneid teatud kultuurilise koostöö vajaduse äratundmist, mis eriliselt väljapaistvaks muutub peale esimest Vene revolutsiooni, kus kaovad paljudki kitsendused, mille all ärganud Leedu haridus. On üksikud, nagu dr. Schliupas, kes unistavad emigrantidena isegi Läti - Leedu vennasriigist, ehk vähe-malt riikide liidust.

Mis puutub Rootsi, kui suurima ja kau-gema Baltimere rannikul oleva rahva su-hetesse teistega, siis on nad eriti tihedad muidugi Soomega, mis sajandite jooksul on olnud Rootsi riigi osa ja kus rootslased teinud suurt kultuurtööd omal ajal. Sa-muti on Rootsi päevadest hea mälestus säilinud Eesti ja Läti territooriumil, mis omal ajal kuulunud Rootsi ülemvõimu alla. Ei ole ime, et ka säälpool Balti merd suure kataklismi järele hakati kõnelema Balti liidust.

Teiseltpoolt on ka Poola tihedalt seotud ajalooliselt Baltimaa saatusega nīhāsti Leedu - Poola sajandeid kestnud liidu kui ka selle liidu ekspansiooni läbi peasu üle kogu Baltikumi, välja arvatud Põhja-Eesti.

Nii ajaloolises perspektiivis ei ole Bal-tikumis näha sarnaseid piire, mis ūhte

Tā vēsturiskā perspektīvā Baltiā nav redzamas tādas robežas, kas vienu tautu hermētiski šķirtu no otras ilgu gadu simtenus, kaut arī tautu nacionālās robežas palikušas vairāk vai mazāk noteiktas, ja neskaita libiešu tautas sakušanu ar latviešiem. Bet mūs neinteresē vienīgi šī vecā vēsturiskā kondarbība starp Baltijas tautām, bet neatkarīgu Baltijas valstu kondarbības domas attīstīšanās. Aurošējais apraksts ir tikai ievads un paskaidrojums, kādēļ Baltijas valstu savienības ideja radās vienā laikā ar patstāvības sasniegšanu, ko izcīnīja pašas Baltijas tautas.

Nav šaubu, ka Baltijas tautu agrākajiem politiskiem darbiniekiem starptautiskā darbā ne mirkli neaizmirsās mazo politisko vienību skumjais liktenis, zem kā jāsanprot mazo valstīņu nospiešana zem lielo valstu invāzijas, kā arī savstarpējās kildas sīku iemeslu dēļ. Visu Eiropu uztrauca XIX. gadsimta sākumā rādies mazo nacionālo valstīņu tikls, kas sāka savā starpā iznīcināt cīņoties, tikko viņām bija nonemta turku sultāna nospiedošā, bet tai pašā laikā ārējo kārtību uzsturošā, smagā roka. Ar pilnu tiesību baidījās, ka Baltijā nerodas jauns grūtību nerekls, kura nomierināšanai agrāk vai vēlāk kāds lielāks kaimiņš vai Eiropas koalīcija izlietos savu varu. Lai atturētu svešnieku uzbrukumus un lai labāk nodrošinātu savu valstisko patstāvību, Baltijas valstu kondarbības doma radās it kā pati no sevis. Ārēji var te atzīmēt šādus etapus, kas katrā valstī un tautā gan var atšķirties un pie kuriem anstāsīmes mazliet iloāk, cik tas attiecas uz Igaunijas ārpolitiku, bet visumā ir vieni un tie paši.

1) Tautu kopdarbība kopējo briesmu novēršanai. Paraugš tam bija jau pirmās Krievijas valsts domes dienas, kad parlamenta sienās radās sevišķa autonomistu-federālistu savienība, kas stādīja par savu uzdevumu kopdarbību nekrievu tautu starpā, lai aizsargātu savas tautiskās intereses. Kad šo Krievijas pirmo parlamentu atlaida un sākās reakcija, tad iznīka arī šī savienība, bet kopdarbība atsevišķu deputātu starpā tomēr nē. Un tā redzam, ka iegūstot patstāvību, šo atsevišķo valsts darbinieku starpā sākās aktuāla

rahvast teiseist oleks lahutanud hermeetilisel pikkade saiandite kestel, ku'gi rahvuslikud niirid pūisivad enamvāhem kindlatena kui arvesse ei vōta Jā'vi rahva sulamist Lāti rahva hulka. Meid ei huvita aga ūksi see kultuurne ning vana ajalooline koostōō Balti rahvaste vahel, vaid rinnumatute Balti riikide vaheline koostōō mōtte areng. ūlalmainitu on vaid eelduseks ja seletuseks, miks Balti rahvaste liidu mōte ūldse tekkis ūhel ajal omariikluse saavutamise'ga Balti rahvaste eneste poolt.

Ei ole kahtlust, et Balti rahvaste varaiastel poliitlistel teelastel rahvusvahelisel alal ni'oukski ei kadunud s'lmist poliitliste ni'siūksuste kurb saatus, mille all tuleh mōista vāikeriikide hāābumist suurte riikide invasiooni all kui ka vāklaste huvide pārast omavahelisi tūitsemisi. Kogu Euroopat hāiris terve XIX saiandi Balkani poolsaarel tekkinud vāikeste rahvusriikide vōrk, kes niinea kui neilt oli vōetud Tiirei sultani rōhuv, kuid samal ajal vāliselt korda pidav raske kāsi, omavahel algasid hāivitavat vōitlust. Kardeti ūigu-sega tekkivat Baltikum'is uut raskuste pesa, mille rahustamiseks varem vōi hiljem mōni suurem naaber vōi Euroopa koalitsioon teostab oma survet. Et āra hoida vōõraste sissetunõmist ja et pāremini kindlustada oma riiklikku iseolemist, tekkiski nagu iseenesest Balti riikide koostōō mōte. Vāliselt vōib seeiuures āra mārkinda iāremisi etappe, mis iāa riigi ja rahva juures kūll vōivad erineda, ja mille juures, niibalju kui see puutub Eesti vālispolitikkasse, neatume veidi hiljem, kuid m'is ūldiselt on ūieti samad.

1) Rahvaste koostōō ūhise hādaohu kōrvaldamiseks. Eeskuju selleks oli saadud juba esimese Vene riigi duuma pāevilt, kus tekkis parlamendis eriline autonomistide - fōderalistide liit, kes oma ūlesandeks seadis koostōō mittevēne rahvaste vahel nende rahvusliikkude huvide kaitseks. Kui see esimene Vene parlament laiali saadeti ja algas reaktsioon, si's vaibus ka see liit, kuid mitte koostōō ūksikute deputaatide vahel. Ja ni' nāeme, et iseseisvuse saavutamise'ga nende riigi te'gelaste vahel tekib aktuāalne koostōō ūhise vālishādaohu vastu vōi ūhise sihi saavutamiseks. Sarnaseks oli esiteks rah-

kopdarbība pret kopējām ārējām briesmām vai arī lai sasniegtu kopēju mērķi. Tāds bij p'rmkārt starptautiskās atzišanas iegūšana, otrkārt kopēja cīņa pret anarchiju, kas uzmācās no austrumiem, un arī pret brīvību apdraudošo kaŗu. No tā radās viens pēc otra dažādi plāni un veidi Baltijas kopdarbības domas reālizēšanai.

2) Patstāvīgās valstis uzsāk aktīvu kopdarbību savienības dibināšanai. Pirmā kopdarbība pa daļai ietilpst valstu kaŗa vēsturē, ko negribētos tuvāk aizskart. Otra cieši saistīta ar Baltijas valstu diplomātiskās vēstures pētišanu, kuŗas izsekošana visos sīkumos arī nav mans šīs dienas uzdevums. Tādēļ lai atļauts vairāk apstāties pie problēmu idejas attīstības un ilustrēt to ar piemēriem, kā Baltijas valstu doma izveidojās Igaunijā.

Kad krievu pagaidu valdība izrādījās par nespējīgu radīt kārtību revolucionārajā Krievijā, un vācu kaŗaspēks devās tālāk, ieņemot Rīgu, Baltijas tautām sāka likties, ka tās nepalikts Krievijas valsts palvalstnieces. Noteikti uzpeld Baltijas tautu pašnoteikšanās prasības. 5. sept. (25. aug.) 1917. gadā Igaunijas zemes padome sāk atrisināt ārpolitikas jautājumu visā viņa pilnībā un atzīst, ka blakus Igaunijas patstāvībai nepieciešama arī Baltijas valstu savienības nodibināšana, kas palīdzētu nodrošināt atsevišķo Baltijas mazo tautu radīto valstu organismu patstāvību un brīvību.

Apmēram to pašu dzirdam arī, kaut arī ne tik skaidrā veidā, Latvijas Tautas Sapulces sēdē 18. novembrī 1917. gadā, kad tāpat nolēma iet patstāvības ceļu. 1918. gada vasarā starp Baltijas valstu pārstāvjiem Londonā attīstas cieša un sirsnīga kopdarbība, kur vēl risina Baltijas valstu kopdarbības iespējas un vajadzības, kam sevīšķu pamatu bij devuši divvalstu plāni — no vienas puses Latvija un Lietuva, bet no otras Igaunija un Somija, par ko 1917. gada rudenī sapņoja Gustavs Suits un 1918. gada pavasarī mūsu vadošie politiķi. Igaunijas un Latvijas kopdarbība vēl nebija populāra un var būt, ka šī jautājuma tuvāka atrisināšana starp Igaunijas un Latvijas pārstāvjiem, vēlākajiem, ilggadīgajiem ārpolitikas vadītājiem, mazliet sa-

vusvahelise tunnustuse hankimine, teiseks ūhine võitlus idast pealetungiva anarhiaga ning vabadust ähvardava sõja vastu. Sellest tekkivad ūksteise järele mitmesugused kavad ja viisid Balti koostöö teostamiseks.

2) Iseseisvad r'igid algavad aktiivset koostööd liidu loomiseks.

Esimene koostöö kuulub osalt riikide sõjaajalukku, mida ligemalt puudutada ei taha. Teine on seotud t'hedalt Balti riikide diplomaatlise ajalouurimisega, mille jälgimine ei ole ka üksikasjades minu tänane ülesanne. Seepärast lubatagu rõhem peatuda probleemi ideede arenemise juures ja seda illustreerida näidetega, Balti liidu mõtte arenemisega Eestis.

Kui Vene ajutine valitsus osutus võime tuks looma korda revolutsioonilisel Venemaal, ning Saksa väed edasi tungisid, ära võttes Riia, hakkas Balti rahvaste hulgas juba lõplikult kaduma usk jääda Vene riiklikku kuuluvusse. Otsustavalt tärkavad Balti rahvaste enesemääramise nõuded. 5. sept. (25. aug.) 1917. Eesti Maanõukogu võtab välispoliitilise küsimuse arutamisele täies ulatuses ja leiab olevat vaja Eesti riikliku iseseisvuse kõrval Balti riikide liidu loomise, mis aitaks kindlustada üksikute Balti väkerahvaste poolt loodud riiklike kehade iseseisvust ja vabadust.

Umbe sedasama kuuleme, kuigi mitte nii selgel kuiul, Läti rahvuskogu istungil 18. nov. 1917., kus samuti otsustatakse asuda iseseisvuse teele. Suvel 1918. areneb Balti rahvaste esindajate vahel Londonis tihe ja südamlük koostöö, kus arutatakse veel Balti riikide koostöö võimalusi ning vajadusi, milleks erilise pinna olid annud kaksikriikide kavad — üheltpoolt Läti-Leedu, ja teiselt poolt Eesti - Soome vahel, nagu sellest unistavad 1917. aasta sügisel Gustav Suits ja 1918. aasta kevadel meie juhtivad poliitikerid. Eesti - Läti koostöö ei olnud veel populaarne ning võib olla, et selle küsimuse ligem arutamine väljas Eesti ja Läti esindajate, pärastiste kaua-aegsete välispoliitiliste juhtide vahel, valmistas veidi pinda küsimuse teravamaks üleskerkimiseks, mille kindlustas suurel määral pärastine sõjaline koostöö. Londoni arutluse põhjal ning kooskõlas oma tolleaegse Pariisi kollegiga, Pustaga, val-

gatavoja labu zemi jautājuma vēlākai pārcelšanai, ko lielā mērā nostiprināja vēlākā kopdarbība karā. Uz Londonas apspriežu pamata un saņēma ar savu toreizējo Parīzes kolēģi, Pusta izstrādāja sīku plānu par iespējamo Baltijas valstu savienību, kā to Pusta ziņoja „Revue Baltique“ un sabiedroto valdībām iesniedza attiecīgus memorandus.

Pēc tā laika jēdzieniem Baltijas savienības koncepcija mums bij šāda: Baltijas savienībai dod pamatu nevien kopējas intereses tagad, bet arī ievērojot vēsturiskas tradīcijas, kas arvien tēkušas uz rietumiem un ziemeļiem, sevišķi uz Skandināvijas pusi. Arī ar demokrātisko Somiju mums ir bijušas arvien vislabākās attiecības un jācer, ka tādas pašas draudzīgas attiecības izveidosies arī ar mūsu dienvidus kaimiņiem latviešiem un lietuviešiem. Te radās jautājums par jaunu aizsardzības savienību, ko tagad nosauc par Baltijas savienību.

Šīs savienības ideja nav jauna un kopdarbība ar Skandināviju arvien uzskatīta kā vēlams zemes labklājībai. Tā tad kopš savilkumā, cik tas skar Igauniju, Baltijas savienība ir praktiskās politikas jautājums.

Par nožēlošanu šādas savienības atsevišķie noteikumi nav vēl guvuši pilnīgu un galīgu veidu, kas jāizskaidro ar lietas ārkārtējiem sarežģījumiem.

Kas šai savienībā iestāsies?

Kādas būs viņas kompetences?

Kādi vispārēji organi tai būs?

Kādas būs viņas lēmumu sankcijas?

Tie ir galvenie jautājumi. Kaut arī nav iespējams dot galīgi izstrādātu plānu, tomēr nepieciešami jāvelk līnijas tuvākai vēsturiskai attīstībai ap Baltijas jūru.

Kas iestāsies Baltijas savienībā?

Jāatzīmē, ka tautas ap Baltijas jūru izveido trīs grupas 1) Skandināvija, 2) Austrumbaltijas tautas (somi, igauņi, latvieši), 3) Dienvidbaltijas tautas (lietuvieši, poļi, vācieši).

Dabiski Baltijas savienībā ietilptu abas pirmās grupas. Trešā grupa ir apšaubāma. Polija ir vismazāk Baltijas valsts,

mis juba üksikasjalik kava võimalikust Balti liidust, nagu seda avaldas härra Pusta „Revue Baltique“ ning nagu selle kohta vastavad memorandumid esitati liitlaste valitsustele.

Tolleaegsete mõistete järele Balti liidu kontseptsioon oli meil järgmine: Balti liidu aluse annavad mitte ainult üldised huvid praegu, vaid arvesse võttes ajaloolisi traditsioone, mis alati on püüdnud läände ja põhja, eriti Skandinaavia poole. Ka demokraatlise Soomega on meil olnud alati kõige paremad suhted, ja on loota, et sama sõbralikud suhted arenevad ka meie lõuna naabritega, lätlaste ja leedulastega. Siit tekkis küsimus uuest kaitseliidust, mida praegu nimetatakse Balti liiduks.

Selle liidu mõte ei ole uus ja on vaadeldud koostööd Skandinaaviaga alati kui soovitatavat maa hea käekäigule. Nii siis üldiselt võttes, kuivalju see puutub Eestit. Balti liit on praktilise poliitika küsimus, vastavalt rahva poolehoidule.

Kahjuks sarnase liidu üksikasjad ei ole leidnud veel täielikku ja lõpulikku vormi, mida tuleb seletada asja erakorralise keerulikkusega.

Kes astub sinna liitu?

M's saab olema tema kompetents?

Missugused üldised organid saavad tal olema?

Missugused on tema otsuste sanktsioonid?

Sarnased on peamised küsimused. Kuigi ei ole võimalus anda lõplikku kava, on siiski äärmiselt vaiane tõmmata joone ligemaks ajalooliseks arenemiseks Baltimere ümber.

Kes astub Balti liitu?

Olgu tähendatud, et rahvad Baltimere ümber moodustavad kolm gruppi: 1) Skandinaavia, 2) Ida - Balti rahvad (Soome, Eesti, Läti), 3) lõunabalti rahvad (Leedu, Poola ja Saksa).

Loomulikult Balti liitu astuksid kaks esimest gruppi. Kolmas grupp on vaieldav. Poola on vähem Balti riik, olles peamiselt mannermaa, kuid tema poliitiline edene mine nihutab järjest ettepoole tema huvi de ühisuse Soomega, Skandinaaviaga ja Baltikumiga. Saksamaa omalt poolt peab ära jääma poliitilistel põhjustel, sest tema suurus oleks liiga suur raskus Balti liidule.

bet viinas poliitiskā izveidošanās pakāpeniski rada viinas interešu tuvošanos Somijai, Skandināvijai un Baltijai. Vācijai jāizpaliek poliitisku iemeslu dēļ, jo viina sava lieluma dēļ vienu būtu jau liels smagums Baltijas savienībai.

Kādas ir Baltijas savienības kompetences?

Tā kā Baltijas savienība ir galvenokārt aizsardzības savienība, tad līdz ar to viinas galvenais uzdevums ir arī noteikts. Saskaņā ar to Baltijas savienības uzdevums būtu apbrunotu spēku kordinēšana, it īpaši Baltijas jūras brīvības aizsargāšana.

Tad šai kordinēšanā dabiski ietilpst Baltijas valstu ārpoliitika, sevišķi Baltijas valstu pilsoņu interešu aizsardzības nodibināšana ārzemēs ar speciāliem konsulāriem vai arī diplomātiskiem līgumiem. Kopēji atrisināms jautājums var būt arī kopēja Baltijas valstu tirdzniecības poliitika, lai atvieglinātu Baltijas jūras tirdzniecības brīvību un sakarus, gūstot labvēlīgākus noteikumus un savstarpēji apmainoties ar jēlmateriāliem. Iespējama arī tirdzniecības līgumu saskaņošana, tāpat darba un veselības aizsardzība visās valstīs. Protams, attīstoties vispārējai Tautu savienībai, ātrāk izveidotos arī Baltijas tautu savienība, dodot hāzi Austumeiropas jaunbūvei un attīstībai.

Baltijas savienības kopējie organi.

Baltijas savienībai jābūt vienība pret savu locekļu poliitisko patstāvību. Tādēļ Baltijas savienība nevar būt ne federācija, ne konfederācija, bet gan zināms veids patstāvīgai kopdarbībai, kāda piemēram ir Lielbritānijā un patstāvīgajās domīnijās. Kā angļu impērija tagad devusi faktisku patstāvību un brīvību savām domīnijām, kordinēdama viņu solus tikai caur imperijas kara kabinetu, tāda sākumā varētu būt arī Baltijas savienības iekārta. Varētu būt kopēis savienības kabinets, ko sastāda katras valsts valdības. Tā visoārējos lēmumus būtu nekavējoties jāizpilda kombinētajai varai. Pamats kopējo lēmumu spēkā stāšanās nodrošināšanai ir morālisks un saimniecisks pienākums, sevišķi tādēļ, ka Baltijas zemes ir savstarpēji atkarīgas viena no otras. Jānietīmē, ka tautas augsta kultūrāla attīstība un kopēju palīgī-

Mis on Balti liidu kompetents?

Kuna Balti liit on peamiselt kaitse liit, s'is on tema peamine ülesanne ka sellega määratud. Selle järele Balti liidu ülesanne oleks relvastatud jõudude kordineerimine, eriti Baltimere vabaduse kaitse.

Siis loomul kult kuulub teatud kordineerimise alla Balti riikide välispoliitika, eriti Balti riikide kodanikkude huvide kaitse loomine välismaal eriliste konsulaar- või ka diplomaatiliste lepingute kaudu. Ühine Balti riikide kaubanduslik poliitika võib olla ka ühise arutamise aineks, sihitud Baltimere vabaduse ja kaubanduslikkude suhete kergendamise poole enamsoodustuse tingimuse ning vastastikkuse toore materjali andmise kaudu, võimalik kaubandusseaduste ühendamise ja töö ning tervisekaitse kõikides riikides. Muidugi üldise Rahvasteliidu arenemisega Balti rahvaste liidu arenemine oleks kiirem, andes baasi Ida-Euroopa uuele üleshitamisele ja arenemisele.

Balti liidu ühised organid.

Balti liidul peab alati olema austus oma liikmete poliitilise iseseisvuse vastu. Sellepärast ei saa Balti liit olla ei föderatsioon ega konföderatsioon, vaid teatud viis alaliseks koostöötamiseks, mis näiteks valitseb Suur-Briti ja ennast valitsevate dominiioonide vahel. Nagu Briti impeerium tänapäev annab faktilise iseseisvuse ja vabaduse oma dominiioonidele, kordineerides nende samme va'd imperiaal sõjakabineti kaudu. Sarnane alguses võiks ka olla Balti liidu korraldus. Võiks olla üldine liidu kabinet, mis koosneb iga riigi valitsustest.

Selle üldised otsused oleksid oma kompetentsis sunduslikud ning tädetavad viimata kombineeritud võimudelt. Põhjus ühiste otsuste maksmapanemise kindlustuseks on ka moraalne ja majandusline surve eriti Baltimaade üksteisest vastastikkuse ärarippuvuse tõttu. Rahva kõrge kultuuriline arenemine ja ühiste abinõude poliitiline tähtsus annavad, olgu tähendatud, võibolla parima garantii, et need ühised abinõud täidetakse otsekohe ilma tõelise vastutakistuseta liidu liikmeta eneste poolt.

Tegelikult Balti liidu idee teostamine algas Eesti - Soome koostööga vabadus-

dzекļu politiskā nozīme dos varbūt labāko garantiju, ka šos kopējos palīglīdzekļus lietos paši savienības locekļi bez pretrunām.

Baltijas savienības idejas realizēšana sākās ar Igaunijas un Somijas kopdarbību brīvības cīņās 23. decembrī 1918. gadā un starp Igauniju un Latviju 20. februārī 1919. gadā uz noslēgto līgumu pamata. Lietuva šai kopdarbībā nepiedalījās, bet 15. septembrī 1919. gadā Rēvelē sanākuse Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un Somijas pārstāvju apspriede par mieru ar Krieviju, iezīmēja jaunu laikmetu Baltijas tautu praktiskajā kopdarbībā, kad lievu jautājumu atrisināšanā rod ceļu pie kopēja galda. Šis pirmais solis tālāk izveidojas Tērbatas sanāksmēs 1919. gada beigās (30. sept. un 16. nov.) un pēc tam lielākais notikums ir t. s. pirmā Baltijas konference 15. janv. 1920. g. Helsinkos, kur oficiāli piedalījās bez minētajām četrām valstīm arī Polijas pārstāvji. Tai sekoja lielā Bulduru konference, kas ilga veselu mēn. no 6. aug. — 6. sept. 1920. g. un kur izstrādāja Baltijas valstu maksimālos plānus: visas Baltijas jūras austrumu krastā dzīvojošās tautas ir viena otru atradušas un grib strādāt kopēju kultūrālu un zināmā mērā arī politisku darbu. Bet drīz pēc tam notikuša's Viļņas incidents deva stipru sitienu Baltijas valstu kopdarbības normālai attīstībai. Turpmākā kopdarbība risinās jau mazākās grupās, starp četrām, trijām vai divām valstīm.

Un pēc 1925. gada nenotika pat Baltijas valstu grupu lielākās periodiskās konferences. Lūkās, ka Baltijas valstu sadarbībai dots nāvīgs sitiens. Šķita, ka būs ta'snība tiem pesimistiem, kas jau sākumā noliedza kaut kādu Baltijas valstu kopdarbības iespējamību, motivēdami savu neticību ar tautu sīko pašmīlību un savu interešu ievērošanu. Pat daudzi entuziasti bij zaudējuši cerību, ka būs iespējams realizēt savas idejas un domāja, kā kaut kā citādi nodrošināt savu valstu un tautu nākotni.

Ar laiku noskaidrojās, ka šo valstu izolācija ne tuvu nav tāds līdzeklis. Rokām taustāmus kopdarbības panākumus rādīja Igaunijas un Latvijas militārā savienība,

sōjas 23. detsembril 1918., ning Eesti ja Lāti vahel 20. veebruaril 1919. sōlmitud lepingute pōhjal. Leedu oli jäänud sellest koostōost veidi kōrvale, kuid 15. sept. 1919. Tallinnas kokkuastunud Eesti, Lāti, Leedu ja Soome esindajate nōupidamine rahu kohta Venega mārgib uut ajajārku Balti rahvaste tegelikus koostōos, kus suurte kūsimumuste arutamiseks leitakse tee ūhise laua juure. See esialgne samm leiab edaspidist arendamist Tartu nōupidamistel 1919. aasta lõpul (30. sept. ja 16. nov.) ning leiab oma suurema väljenduse Helsingis n. n. esimesel Balti konverentsil 15. jaan. 1920., kust ametlikult osa vōtavad peale ma'nitud nelja riigi ka Poola esindajad. Suur Bulduri konverents, mis kestis terve kuu, 6. aug. — 6. sept. 1920. ja kus vālja tōötati Balti riikide elus koordinatsiooni tuua tahtvad maks'maal-sed kavad: kōik Baltimere idarannikul olevad rahvad on ūksteist leidnud ja tahavad kultuurilist ja teataval määral ka poliitilist koostōod. Kuid varsti peale selle aset leidnud Vilno intsident andis terava hoobi Balti riikide koostōo normaalsele arenemisele. Edaspidine koostōo sūnnib juba vähemate gruppide kaudu, olgu nelja, kolme vōi kahe riigi vahel.

Ja peale 1925. aasta katkesid isegi suuremad Balti riikide gruppide perioodilised konverentsid. Nāis, nagu oleks sellega Balti riikide koostōole antud surmahoop. Nāis olevat õigus neil pessimist'del, kes algusest peale eitasid igasugust Balti rahvaste koostōo vōimalust nende rahvaste vāiklase enesearmastuse ja huvide vastukā'vuse tōttu. Paljudki entusiastid olid kaotanud vōi vähemalt kaotamas usku oma esialgsete ideede realiseerimise vōimalustesse, ning vaatasid ūmber kuidas teis'ti kindlustada oma riikide ja rahvaste tulevikku.

Aja jooksul selgus, et nende rahvaste isolatsioon ei ole kaugeltki sarnaseks abinōuks. Eesti ja Lāti tihe sōjaline li't, mis sōlmiti juba 7. juulil 1921. ning mis oma tšnnapāevase kuju sai 1. nov. 1923. nāitas koostōo kasu kāega katsutavalt, sest kui muud ei ole selle lepinguga kätte saadud, siis on kaotatud omavaheline front ja ūhenduse kavatsusega majanduslise liidu kohta on isegi effemāärseks muutunud ka

ko noslēdza jau 7. jūlijā 1921. g. un kas savu tagadējo veidu ieguva 1. nov. 1923. g. Ja arī ar šo līgumu nav nekas cits panākts, tad vismaz ar to ir zudusi savstarpējā fronte un sakarā ar mēģinājumiem nodibināt arī saimniecisku savienību, pārvērtušies arī maitu mūri. Baltijas valstīm jāatrod līdzekļi savas patstāvības nodrošināšanai, ja tās grib pastāvēt divu tādu lielvalstu vidū, kādas ir Krievija un Vācija. Tautu savienība nav piepildījusi visas cerības, kuŗas tā modināja, bet Baltijas valstīm tā ir un paliek svarīgs faktors viņu patstāvības sargāšanā. Bet bez tās arī pašiem jābūt stipriem pret visiem vējiem, kādi varētu pust, un Baltijas valstu kopējais uzdevums ir savstarpēji izpaudzoties pasargāt Baltijas jūras zemju brīvību un attīstīt savu tirdzniecību starptautiskā mērogā.

Tādejā Baltijas ūnijas biedrības darbība ir simpātiska parādība, neskatoties uz grūtībām un pesimistisko noskaņojumu. Jo vairāk Baltijas valstu idejas attīstība attālinas no saviem sākumiem, jo grūtāk realizēt viņas mērķi — uzturēt mieru Baltijas jūras rajonā. Līdz ar to vājinājas arī izredzes nodrošināt dārgi pirktās brīvības aizsardzību visām Baltijas tautām. Būtu maldīgi iedomāties, ka šī ideja tagadējā laikā ir vispār populāra. Bet vēl lieāki maldi būtu domāt, ka tautu masas pagriezušas muguru visam agrākajam un Baltijas savienības ideja ir un paliek mirusi. Patiesība ir tieši pretēja. Pēc pirmā straujuma Baltijas savienības ideja tagad nonākusi zināmā klusuma periodā, kur gaida reālu apstākļu noskaidrošanos, lai tad kad pienācis laiks, nekavējoties sāktu visiem spēkiem izvest dzīvē veco ideālu. Šis atpūtas laiks jāizlieto visu jautājumu atrisināšanai un noskaidrošanai un tādēļ apsvēcama arī Baltijas ūnijas darbība.

Prof. A. Piips.

tollimūtur. Selgub, et Balti riigid, kui nad tahavad pusida kahe suure maailma-riigi vahel, nagu seda on Vene ja Saksa, peavad leidma abinõusid oma iseseisvuse kindlustamiseks. Kahvasteniit ei ole kõiki lootusi täitnud, mida ta äratas, aga Balti-riikide jaoks on ja jääb ta üheks tähtsamaks teguriks nende iseseisvuse kaitsemisel. Aga peale tema peab jääma kindlustuseks igasuguste tuuite vastu, mis võiksid puhuda, Balti riikide omavaheline toetus ning nende ühiseks ülesandeks on alal hoida Baltimere vabadust ja kaubandusele oma maade avamist rahvusvahelises ulatuses.

Sellepärast on tänuväärt kui ka süm- paatne nähe Balti Uniooni ühingu tegevus vaatamata tegelikkudele raskustele ja pesimistlikuse muljele, et mida kaugemale Balti liidu teostamine algaastaist nihkub, seda kaugemale ta jääb ja seda raskemaks muutub võimalus teda teostada, mille sihiks on rahu alahoid Baltimere raoonis. Ühes sellega nõrgeneb ka toetus kallilt ostetud vabaduse kindlustuseks kõigile Balti rahvaile. Oleks eksitus, kui meie enesele ettekujutaksime, et see idee on üldse populaarne praegusel ajal. Kuid veel suurem eksitus oleks kui meie arvaksime, et rahvamassid on selja pööranud oma endisele armastusele ja et Balti liidu idee on ja jääb surnuks. Tõde seisab just ümberpöördu. Peale esialgse aktiivsuse on nüüd Balti liidu idee jõudnud teatud vaikuse perioodi, kus ta ootab reaalse olude selgumist, et siis, kui aeg tulnud, viibimata asuda täie jõuga vana ideaali teostamisele. Seda puhkeagea tuleb ära kasutada kõikide küsimuste lahendamiseks ja arutamiseks, mis vajalikud, ning selles mõttes on tervitatud ka Balti uniooni töö ja tegevus.

Prof. A. Piip.

Saimnieciskie līgumi kā tautu solidaritātes un miera pamati.*)

Majanduslikud lepingud rahvaste solidariteedi ja rahu alustena.*)

Var izlikties, varbūt, pārdrošība runāt par tādu tēmatu laikmetā, kur taisni saimnieciskā laukā pastāv vislielākie antagonismi un kur, šķiet, politiskie problēmi ir milzīgā pārsvarā par saimnieciskiem, it sevišķi starptautiskās attiecībās. No tās sadarbības, kuru sagaidīja starp valstīm vēl pirms pāris gadiem, palicis ļoti maz kas pāri. Gandrīz katra valsts Eiropā cenšas nostiprināt sev pilnīgu autarkiju un radīt apstākļus, kuŗos viņa varētu iztikt pati saviem spēkiem un saviem līdzekļiem vien. Vai pie tādiem apstākļiem var domāt, ka saimnieciskie līgumi varētu būt par līdzekli, pat par pamatu politiskam mieram? Taču man jāsaka, ka taisni pagājušajā gadā notikumi visnoteiktāk pierādīja, pirmkārt, ka autarkija tomēr nav spējusi iznīcināt tos ciešos sakarus, kas radīti starp valstīm un tautām, pateicoties milzīgai tehnikas attīstībai un, otrkārt, ka politika un saimniecība cieši jo cieši saistās. Gandrīz katrs politisks solis ir lielākā vai mazākā mērā ietekmēts no saimnieciskiem jautājumiem un arī otrādi. Ir laikmeti, kad politiskie apstākļi spēlē noteicošo lomu valstu savstarpējās attiecībās, bet ir arī tādi, kad konstatējams taisni pretējais.

Runājot par saimnieciskiem jautājumiem, jāsaka, ka tautas un valstis tos vienmēr risinājušas divos dažādos ceļos. Vienu no šiem ceļiem varētu apzīmēt par agresīvo, otru par miermīlīgas sadarbības un miermīlīgas interešu saskaņošanas ceļu. Agresīvais ceļš ir diezgan bieži izpaudies asos konfliktos. Tā tas bija, piemēram, pirms lielā pasaules kara. Var pat sacīt, ka saimniecisko interešu pretešķības un cīņa dēļ iespaidu sfairām starp lielvalstīm bija, varbūt, galvenie cēloņi šim karā. Ka saimnieciskie jautājumi arī patlaban, pēckara laikā, spēlē

Nāib, vōibolla, hulljulgusena rāakida sārased teemist ajajargul, mil just majandusaial valtseb kogesuurem antagonism ja mil, nāib, politilised probleemid on suures ūekaauis majanduslikest, iseārānis rahvusvahēistes vahekordades. Sēlest koostōost, millist loodeti riikide vahel paar aastat tagasi, on vāga vāhe ūejjānūd. Peagu iga riik Euroopas pūuab kindlustada omaie tāelikkū autarkiat ja luua olukorda, milles ta vōiks iābi saada ise oma jōuga ja ainult oma ab.nōudega. Kas sārastes oludes vōib mōtelda, et majanduslikud lepingud vōiksid olla abinōuks, isegi aluseks politilisele rahule? Siiski pean ūtlema, et just lāinud aastal sūndmused nāitāsīd kōige selgemalt, esiteks, et autarkia ei ole siiski jōudnūd hāvitada neid tihedaid sidemeid, mis loodud rahvaste ja riikide vahel tānu suurele tehn.ka arengule ja, teiseks, et poliitika ja majandus on ūige tihedalt seotud teineteisega. Peagu igāuks politiline samm on suuremal vōi vāiksemal mārāal mōjutatud majanduslikest kūsīmusist ning ka vastupidi. On ajajārgud, mil politilised olud māngivad peasa rahvaste omavahelīstes vahekordades, aga on ka sārased ajajārgud, mil konstateerime just vastupidist.

Rāakīdes majanduslikest kūsīmusist, pean ūtlema, et rahvad ja riigid on neid lahendanud alati kahel isesugusel teel. ūhe nendest vōiks nimetada aggressīvseks, teist rahuliku koostōo ja rahulikūks huvīde kooskōlastamīse teeks. Aggressīvne tee on tihti vāljendunūd teravās konfliktīdes. Nii oli see, nāiteks, enne suurt maailmasōda. Vōib isegi ūelda, et majandusl.kkude huvīde vastupīdisus ja vōitlus mōjusfāāriīde eest oli, vōibolla, selle sōja pāāpōhjuseks. Et majanduslikud kūsīmusēd ka praegu, pāālesōja ajal, māngīvad vāga tāhtsat osa, seda nāitavad, nāi-

*) Šis referāts nolasīts Baltijas unijas sēdē 3. februārī 1934. g.

*) See referaat on ettekantud Balti unioni istungil 3. veebruaril 1934. a.

ļoti svarīgu lomu, uz to norāda, piemēram, Tālie austrumi, kur notiek cīņa starp Padomju Krieviju un Japānu, starp Ķīnu un Japānu, Japānu un Amerikas Savienotām valstīm. Tā ir cīņa, kas norisinājas, bez šaubām, lielā mērā uz saimnieciskiem pamatiem, kuŗi savukārt izsaukti gan no iedzīvotāju pieaugumiem un viņu diferenciēšanās, gan no tā ģeopolitiskā stāvokļa, kuŗā šīs valstis atrodas. Bet ka šai cīņā, kuŗas cēloņi meklējami lielā mērā saimnieciskā plāksnē, ir jūtamas ļoti ievērojamas sekas arī politiskā laukā, to pierāda Japānas aiziešana no Ļautu savienības. Tāpēc var droši sacīt, ka arī tagad saimniecisko jautājumu sekmīga atrisināšana var būt par lielu stimulu arī politiskās sadarbības un miera veicināšanā.

Arī Latvijai, kā visām pārējām Baltijas valstīm, ir savas starptautiskas saimnieciskas intereses un parāllēli tām, politiskas, kuŗas nākas kārtot. Un šīs valstis, kā mazas valstis, ir vienmēr piekopusas miera politiku arī saimnieciskā laukā. Šī miera politika ir izpaudusies idejā par Baltijas valstu sadarbību, kas atspoguļojas gan ikdienišķīgā praksē, gan arī tanīs līgumu sarunās, kuŗas nācies vest kopš mūsu republiku nodibināšanas. Man liekas, ka visspīlktāk miera politika Baltijas valstīs izpaužas iekš tam, ka kopš viņu nodibināšanās nav nogājis no dienas kārtības jautājums par saimniecisko interešu saskaņošanu pašu šo Baltijas valstu starpā.

Neaizmirsīsim, ka ideja par tā saucamo Baltijas valstu klauzulu tirdzniecības līgumos radās gandrīz ar šo valstu pirmo pastāvēšanas dienu. Vienu no viņas garīgiem tēviem mums šodien ir gods redzēt savā vidū. Tas ir profesors Piipa kungs. Otrs, kas enerģiski iestājās par šo klauzulu un šinī lietā tik daudz strādājis, ir mūsu pirmais ārlietu ministrs, neilglaicīgs Zigfrīds Meierovics. Tas, ka taisni jau pirmajās valsts organizēšanās dienās radās šī klauzula, pierāda, ka Baltijas valstis grib savas lietas kārtot saprašānās un miera ceļā.

Ko nozīmē šī klauzula? — Tā nozīmē, ka valstis, kuŗas pāriet zem šīs klauzulas, var savstarpēji piešķirt tiesības un privi-

teks, Kauge-Ida sūndmused, kus vōidel-dakse Nōukogude Vene ja Jaapani, Hiina ja Jaapani ning Jaapani ja Ameerika ūhendriikide vahel. See on vōitlus, mis kahtlemata, algas majanduslikel pōhjustel, millised omakorda olid rahvaste juurekasvu ja nende differentsumise loodud, selles geo-poliitilises seisukorras, milles need riigid elavad. Aga et sel vōitlusel, mille pōhjusi peame otsima suurel määral majanduslikul alal, on tunda vāga tāhtsat jārelkaja ka poliitilisel pōllul, seda tunnistas Jaapani lahkumine Rahvasteliidust. Sellepārast vōime julgelt ōelda, et ka praegu vōib majanduslikkude kūsimuste ōn-nestunud lahendamine olla suureks stimu-likis ka poliitilise koostōo ja rahu soodus-tamisel.

Lātilgi, samuti kui teistel Balti riikidel, on omad majanduslikud huvid ja paral-leelselt nendele ka poliitilised, mida peame korraldama. Ja need riig'id, vāikeste riikidena, on alati pūudnud ajada rahupoliitikat ka majanduslikul alal. See rahu-poliitika on vāljendunud Balti riikide koostōo idees, mis peegeldub küll igapāevases tegevuses, küll ka neis lepingute lābirāa-kimistes, mida olema pidanud meie vaba-riikide rajamisest saadik. Mulle nāib, et Balti riikide rahupolitika vāljendub kōige enam selles, et nende rajamisest saadik pole pāevakorrast ārajāānud kūsimus ma-janduslikkude huvide kooskōlastamisest nende vahel.

Ārgem unustagem, et idee nōnda nimeta-tud Balti klauslist kaubanduslikes lepin-gutes sūndis peagu nende riikide rajamise esimesel pāeval. Ūht tema vaimulistest isadest meil on au tāna nāha oma keskel. See on hārra professor Piip. Te ne, kes energilisel tegutses selle klausli hāāks ja pūudis teda ellu viia, on meie esimene vā-lisminister Zigfrīds Meierovits. Asjaolu, et juba riigi esimestel organisēerimispāe-vil sūndis see klausel, tunnistas, et Balti riigid tahavad korraldada oma asju aru-saamise ja rahu teel.

Mis tāhendab see klausel? — Ta tāhen-dab, et riigid, kes vōtavad selle klausli omaks, vōivad omavaheliselt anda teine-teisele ōigusi ja privilegiaid, mida nad ei

lēģijas, kuŗas tās nav spiestas dot trešām un ceturtām valstīm. Tā tad, te ir pateikts, *ka jaunradušās valstis vēlas savā starpā dzīvot mierā, izveidot un nostiprināt savu saimniecisko dzīvi un savu saimniecisko patstāvību, saskaņojot un harmonizējot savas intereses.* Man šķiet, ka tagad mūsu dienās, pēc ilgu gadu nodzīvošanas, Baltijas klauzula ir guvusi sev piekritējus it visos Latvijas, Igaunijas, tāpat arī Lietuvas pilsoņos, un viņu starpā nebūs daudz tādu, kas šo klauzulu apstrīdēs. Man gribās teikt vēl vairāk: tā arī nākotnē jāaizstāv ar vislielāko enerģiju. Pie tam, ja Baltijas klauzula ir visos Latvijas, Igaunijas un Lietuvas tirdzniecības līgumos, tas, protams, nenozīmē, ka šīs valstis gribētu vest kādu nebūt noslēgtu agresīvu saimniecisku politiku, iepretim tām valstīm, kuŗas nevar tikt pāvestas zem šīs klauzulas. Tas nozīmē gan tikai to, ka tās vispār apzinās, ka viņas ir samērā mazas valstis, ka viņu saimniecība kara laikā bijusi visvairāk izpostīta, un ka šo saimniecību atjaunot, celt, *gādāt par savu saimniecisko patstāvību un nopietni par to cīnīties iespējams tikai ar solidāru un organizētu kopēju uzstāšanos.*

Rodas jautājums — cik lielā un plašā mērā šī klauzula iemiesota dzīvē? Vai izdevies tikt pāri tam, ka šī klauzula ir tikai zināms šo valstu saimnieciskās vienības *vēlāmības* simbols? Atskatoties uz jau padarīto darbu, mēs varam uz uzstādīto jautājumu dot pavisam apmierinošu atbildi. Ir sperti noteikti soļi, lai šo klauzulu iemiesotu arī dzīvē, lai to piepildītu ar reālu saturu. Es minēšu, vispirms, kaut to pašu 1927. gada Latvijas-Igaunijas muitas ūnijas līgumu, par ko ir diezgan daudz debatēts un par ko daudzi izteikušies ar zināmu skepticismu. Šāds līgums jau vispār bija iespējams tikai pateicoties tam, ka mums bija Baltijas klauzula. Taisnība, šis līgums nav vēl piepildīts tanī ziņā, ka visi tie iepriekšnoteikumi, kuŗus tas paredz, vēl nav realizēti un par tiem nav panākta vienošanās. Minētā līgumā bija paredzēta vesela rinda priekšdarbu finanču un nodokļu politikā, sociālā laukā un veselā virknē citos nozarojumos un jautājumos.

ole sunnitud andma kolmandaile ja neljandaile riikidele. Nii siis on siin öeldud, et uuestirajatud riigid soovivad omavahel elada rahus, arendada ja kindlustada oma majanduslikku elu ja oma majanduslikku iseseisvust, kooskõlastades ja harmoniseerides oma huvimid. Mulle näib, et praegu, meie päevil, pärast mitme aasta möödumist, Balti klausel on leidnud omale pool-dajaid kõkide Läti, Eesti ning ka Leedu kodanikkude keskel ja ei ole palju neid, kes räägiksid selle klausli vastu. Ma tahaks ütelda veel rohkem: ta eest peame võitlema ka tulevikus kõige suurema energiaga. Sellejuures, kui Balti klausel on kõigis Läti, Eesti ja Leedu kaubanduslikes lepingutes, siis see, iseendast mõista, ei tähenda, et need riigid tahaksid ajada mingisugust isoleeritud aggressiivset majanduspoliitikat nende riikide vastu, kes ei kuulu selle klausli alla. See tähendab küll ainult seda, et nad peavad meeles, et nad on võrdlemisi väikesed riigid, et nende majandus sõjaajal sai kõige rohkem laastatud ning et seda majandust uuestiehitada, hoolitseda ja võidelda, *tõsta, oma majandusliku iseseisvuse eest on võimalik ainult siis, kui kõik asuvad tööle ühiselt, organiseeritult ja solidarselt.*

Tekib küsimus, mis ulatuses see klausel on viijud ellu? Kas on õnnestunud saada üle sellest olukorrast, nagu oleks see klausel ainult teatav nende riikide majandusliku sümbool? Vaadates tagasi tehtud tööle, meie võime anda eelmisele küsimusele päris rahuldava vastuse. On astutud samme, et viia seda klauslit ellu, et täita teda reaalse sisuga. Ma mainin, esiteks, kas või sellesamase 1927. aasta Läti-Eesti tolliuniooni lepingu, millest on väga palju räägitud ja millele paljud on suhtunud teatava skeptisismiga. Säärane leping oli üldsest võimalik ainult tänu sellele, et meil oli Balti klausel. Tõsi, see leping ei ole veel täidetud, sest on jäänud realiseerimata kõik need eeltingimused, milliseid ta näeb ette, ja millede kohta ei ole veel saavutatud üksmeelt mainitud lepingus oli ettenähtud terve rida eeltoid rahandus- ja maksupoliitikas, sotsiaal alal ja mitmes teises küsimuses ning alal. Tõsi, need küsimused ei ole veel leidnud lahendust. See siiski ei tähenda, et idee, mis väljendatud

Robt. Linn

šie jautājumi, taisnība, nav ieguvuši vēl atrisinājumu. Tas tomēr nenozīmē, ka tā ideja, kuŗa ir izpausta 1927. gada līgumā, būtu nepareiza, nedibināta. Ja visi tie priekšdarbi vēl nav veikti tik tālu, ka tiešām 1927. gada līgums būtu kļuvis par notikušu, reālu faktu, tad cēloņi tam meklējami mēvis gribas trūkumā vienā vai otrā pusē, bet gan tanī apstākļi, ka 1927. gada līgumā paredzētos jautājumus atrisinot, jāpārvar dzīvē ļoti lielas un smagas grūtības. Nav viegla lieta saskaņot finanču politiku divām dažādām valstīm, nav viegls uzdevums saskaņot, manis pēc, muitas tarifu politiku, nav viegls uzdevums saskaņot nodokļu un citas sistēmas. Bet šie darbi nav nogājuši no dienas kārtības apspriedēs, kas notiek starp šīm abām valstīm. Var sacīt pat vairāk: veselā virknē jautājumu, kuŗi vēl pirms gada, varbūt, likās neatrisināmi, mēs varam uzrādīt zināmu progresu. Tālab es arī nevaru pievienoties tiem skeptiķiem, kas saka, ka ja šis līgums kopš 1927. gada nav piepildīts, tad tas neesot reāls, un līdz ar to tas esot kritis, miris. Līdz ar to esot kritusi arī pati muitas ūnijas ideja. Bet līgums nav kritis, nav mirusi arī Latvijas - Igaunijas muitas ūnija.

Tālab, nākošais reālais solis šinī ziņā ir tas, ka uz šī paša 1927. gada līguma pamata noslēgts pagaidu tirdzniecības līgums ar Igauniju, kur paredzēti veselai virknei preču savstarpēji muitas nolaidumi, savstarpējas privilēģijas, ko nepiešķir trešām valstīm. Vai tas ir reāls ieguvums, vai nav? — Protams, no skepticisma viedokļa to var apšaubīt, jo nav tādas lietas, ko no šī viedokļa nevarētu apšaubīt. Bet ja grib pieiet šai lietai objektīvi, tad nevar nolēgt, piemēram, vienu — ka arī pagājušā gadā tomēr preču apgrozība starp abām sabiedrotām valstīm ir daudz mazāk sarūkusī, salīdzinot ar 1932. gadu, nekā tas noticis ar citām valstīm.

1932. gadā mēs redzam milzīgi strauju, milzīgi lielu preču apgrozības samazināšanos ar daudzām citām valstīm, ar kuŗām mums tādas līguma attiecības nepastāv, kā ar Igauniju. Tā tad šeit mēs jau zināmā mērā redzam Baltijas

1927. aasta lepingus, oleks põhjendamatu ja ebaõige. Kui kõik need eeltööd ei ole jõudnud veel nii kaugele, et 1927. aasta leping oleks saanud reaalseks faktiks, siis põhjusi peame otsima mitte selles, et ühel või teisel poolel puuduks hädad tahtmist, küll aga selles, et lahendades 1927. aasta lepingus ettenähtud küsimusi, peame elus ülesaama paljudest raskustest. Ei ole kerge ülesanne kooskõlastada rahanduspoliitikat kahel erineval riigil, ei ole kerge ülesanne kooskõlastada tollitariifide poliitikat, ei ole kerge ülesanne kooskõlastada maksude ja teisi süsteeme. Kuid need tööd ei ole kadunud mõlemate riikide vahel peetavate nõupidamisste päevakorrast. Võime ütelda isegi rohkem: meie näeme teatavat progressi terhes reas küsimusis, mis aasta tagasi näisid, võibolla, lahendamatukena. Sellepärast ma ei või olla ühearvamisel nende skeptikutega, kes ütlevad, et kui see leping ei ole tädetud 1927. aastast saadik, siis ei olevat ta reaalne ja sellega ta olevad läbikukkunud, surnud. Ühes sellega olevat läbikukkunud ka tolliunioni idee ise. Kuid leping ei ole läbikukkunud, ei ole surnud ka Läti-Eesti tolliunion.

Edasi on järgmine reaalne samm, et sellesama 1927. aasta lepingu põhjal on sõlmitud ajutine kaubandusleping Eestiga, milles on ettenähtud omavahelised tollialandused paljudele kaupadele, omavahelised eesõigused, milliseid ei anta kolmandale riikidele. Kas see on või ei ole reaalne saavutus? Mu.dugi, skeptitsismi vaatekohalt võib selle üle kahelda, sest ei olegi säärast asja, mille üle sellest vaatekohast ei oleks võimalik kahelda. Kuid kui tahame rääkida objektiivselt, siis ei või salata, et näiteks, läinud aastal meie kaubavahetus on palju vähem kahanenud kui 1932., aastal võrreldes teiste riikidega. 1932. aastal on kaubavahetus väga järsult kahanenud riikidega, kelledega meil ei ole sääraseid lepinguvahekordi kui Eestiga. Nii näeme teataval määral juba siin Balti klausli reaalseid ja praktilisi tulemusi.

Balti klausli praktilise tulemusena võin veel mainida läinud aasta detsembrikuul sõlmitud kaubalepingut Leeduga. Mulle näib, et see leping on tervitatav kõikide nende poolt, kellele Balti riikide koostöös

klauzulas piemērošanas reālos un praktiskos augļus.

Kā Baltijas valstu klauzulas praktisku izpaudumu varu vēl minēt arī pagājušā gada decembra mēnesī noslēgto tirdzniecības līgumu ar Lietuvu. Man šķiet, ka šis līgums ir apsveicams no visiem tiem, kam Baltijas valstu sadarbība nav tikai tukša skaņa, bet dzīvības pilns jēdziens. Vēl pagājušā gada vidū šķita, ka mums nāksies attiecībās ar mūsu brāļu tautu — lietuvjiem izteikt Baltijas valstu klauzulu tikai kā zināmu normu, tikai kā zināmu klauzulu pašā līgumā. Toreiz likās, ka praktiski, turpretim, šī klauzula neuzrādīs nekādas izteiksmes, ka viņai nebūs nekāda praktiska izpauduma. Bet daži apstākļi Eiropas valstu savstarpējās attiecībās lielā mērā spieda abas valstis padomāt, vai tomēr nav iespējams Baltijas valstu klausulu piepildīt arī ar reālu saturu, kurš dotu izredzes uz zināmu pamatu cerībām nākotnē to paplašināt un izveidot līdz ideālam. Tas arī notika. Mēs jaunajā līgumā ar Lietuvu esam paredzējuši privileģētu preču sarakstu, uzskaitījuši preces, kuņas bauda muitas nolaidumus uz vienu un otru pusi. Bez tam — mēs esam spēruši eksperimentālu soli, esam radījuši zināmu muitas ūniju miniatūrā, ievēdot bezmaksas apgrozībā veselu virkni priekšmetu, kuri paredzēti tā saucamā mazajā pierobežas tirdzniecībā. Protams, var uzstādīt jautājumu, vai tas ir abām pusēm izdevīgi un vai ar to viena puse neiedzīvosies uz otras rēķina? Tādus jautājumus arī uzstādīja vairākas politiskas grupas un partijas, kad līgums nāca ratificēšanā. Vieni teica, ka vinnētāja būs viena puse, citi apgalvoja, ka otra puse būs ieguvēja. Pēc mūsu domām, strīdēties par to, kas būs ieguvējs, ir lieki, — to rādīs tikai prakse, to rādīs nākotne. Bet viens gan jau tagad ir skaidrs, un protiet: Latvijas - Lietuvas tirdzniecības līgums, kopā ar vienošanos par mazo pierobežas tirdzniecību, ir *domams, kas izsīsts sasalušos ledos starp abām valstīm ne tikai saimnieciskā, bet arī politiskā laukā.* Ja arī pie zināmiem apstākļiem praksē izrādītos, ka šie līgumi vienai vai otrai pusei ir neizdevīgi, tad nākotnē būs vienīgi jānovērš defekti un

ei ole ainult tūhi sōna, vaid elukūsimums. Veel lāinud aasta keskel nāis, et meie venasrahvale — leedulastele võime esitada Balti klausli ainult teatava normina, ainult teatava klauslina selles lepingus. Siis nāis, et praktiliselt ei leia see klausel mingisugust väljendust, et tal ei ole mingisuguseid praktilisi tulemusi. Kuid mõningad asjaolud Euroopa riikide omavahelistes vahekordades sundisid mõlemaid riike järelmõtlemale kas, võibolla, siiski ei ole võimalik Balti klauslit täita reaalse sisuga, mis annaks väljavaateid ja teatavat alust lootusile teda tulevikus laiendada ja arendada ideaalini. See sündiski. Meie uues lepingus Leeduga on ettenähtud eesõigustatud kaupade nimekirii, loendatud kaubad, milledelt on alandatud toll ühel ja teisel pool. Pääle selle meie oleme teinud eksperimentaalse sammu, oleme loonud teatava tolliunioni miniatüüris, lubades tollita vahetada terve rea kaupasad, mis ettenähtud nõndanimetatud väikeses piiräärses kaubanduses. Muidugi, võime küsida, kas see tuleb mõlemale poolele kasuks, ning kas sellega üks pool ei saa kasu teise arvel? Sääraseid küsimusi avaldasidki mitmed poliitilised gruppud ja parteid, kui leping tuli ratifitseerimisele. Ühed ütlesid, et rohkem kasu saab üks pool, teised, et teine pool. Arvan, et sellest meie ei pea vaidlema, seda näitab tegelik elu, seda näitab tulevik. Aga üks asi on küll juba praegu selge: Läti-Leedu kaubaleping ühes lisaga väikese piiräärses kaubanduse kohta on auk, mis raiutud kokkühlmanud jäässe mõlema riigi vahel mitte ainult majanduslikul, vaid ka poliitilisel alal. Ehkki teatavates oludes tegelik elu näitaks, et need lepingud on ühele või teisele poolele kahjutoovad, siis peame tulevikus kõrvaldama ainult neid puudusi, mis sõlmitud lepinguis on tulnud nähtavale, kuid on raske, isegi võimatu loobuda, ideeist ja printsüüpidest, milledele need lepingud on rajatud.

Nii siis, meie oleme ka realselt, ehkki võites palju raskusi, astunud teatavaid samme, milledega väljendub praktilises elus Balti klausel.

Võib tekkida küsimus, milliseid saavutusi võime oodata poliitilisel või majanduslikul alal, kui meie läheme koos teiste Balti riikidega, nende riikidega, kellede

nepilnības, kas noslēgtajos līgumos būs atklājušies, bet grūti un pat neiespējami būs praktiski atkāpties no principiem un idejām, uz kuriem šie līgumi pamatojas.

Tā tad, arī reāli mēs esam, kaut arī pārvarot lielas grūtības, spēruši zināmus soļus, ar kuriem praktiskā dzīvē jau izpaužas Baltijas valstu klauzula.

Var pacelties jautājums, kādus ieguvumus mēs varam sagaidīt politiskā vai saimnieciskā laukā, ja mēs ciešāk saslēdzamies kopā ar pārējām Baltijas valstīm, ar tām valstīm, kuŗu likteņi pagātnē un arī nākotnē ir kopēji. Man šķiet, ka jau tīri saimnieciski mēs iegūstam diezgan daudz. Ja mums izdodas panākt to, ko Baltijas valstu savienības idejas dibinātāji ir domājuši, tad ar to mēs būtu jau stipros apmēros paplašinājuši iekšējo tirgu un pateicoties beidzamam būtu radīta iespēja zināmām rūpniecības nozarēm attīstīties, dibinoties uz šīs savienības tirgu. Tādā gadījumā daudzām no tām nevajadzētu meklēt tirgus pa pasauli, bet tās varētu droši paļauties uz tiem tirgiem, ko dod 5 vai 6 miljoni iedzīvotāju masas. Turpretim tagad, kamēr tas vēl nav sasniegts, bet Baltijas valstu saimnieciskā savienība ir vēl tikai ideāls, stāvoklis ir tāds, ka vesela virkne rūpniecības nozaŗu, kas radušās vienā, otrā, vai trešā valstī, nikuŗo, nevar attīstīties, un tās nevar daudz maz racionāli nostādīt savu ražošanu.

Iet savstarpējās ciešas saprašanās ceļu Baltijas valstīm diktē vēl cits apstāklis, protiē — mūsu tālāku saimniecisku attiecību kārtošana ar pārējām valstīm. Arī ar šīm valstīm mēs vienmēr esam gribējuši uzturēt visdraudzīgākās saimnieciskās attiecības; tāpēc mēs savus līgumus, kuŗus savā laikā esam slēguši, esam dibinājuši uz vislielākās labvēlības principa. Šos līgumus mēs esam svēti turējuši, mēs neesam mēģinājuši tos apiet vai izvairīties no viņu pildīšanas. Bet tanī pašā laikā, kopš 1929. gada, kad iestājās pasaules saimnieciskā krīze, kuŗa dienu no dienas kāpinājās un ļoti augstu līmeni sasniedza taisni pagājušajā, nodzīvotajā gadā, mēs redzam, ka jaunajām, mazajām, valstīm nākas milzīgi ciest no tās saimnieciskās politikas, kuŗa pazīstama zem au-

saatused olid ūhised minevikus ja on ka tulevikus. Mulle nāib, et majanduslikult saavutame vāga palju. Ja kui meil õnnestub saavutada seda, mis lootsid Balti liidu mõtte algatajad, siis meie oleksime juba tublisti laiendanud siseturgu ja tānu sellele oleks loodud võimalus arenemiseks teatavail tööstusaladel, põhjenedes sellisele liidu turule. Säärasel juhusel paljud nendest ei peaks otsima turgusid mööda maailma, ning nad võiksid julgelt rahulduda nende turgudega, mida annab 5 või 6 miljonieline elanikkude mass. Aga praegu, kui selleni ei ole veel jõutud ja Balti riikide majanduslik liit on veel ainult ideaal, on seisukord säärane, et terve rida tööstusalasid, mis loodud ühes, teises või kolmandas riigis, ei suuda areneda ja nad ei saa ratsionaalselt toota.

Veel üks asjaolu sunnib Balti riike minema omavahelise tiheda koostöö teed — meie edaspidiste majanduslikkude vahekordade korraldamine teiste riikidega. Ka nende riikidega oleme alati tahtnud saavutada kõige sobralikumaid majanduslikke vahekordi, sellepärast oleme oma lepinguid, mida sõlmisime varem, põhjendanud kõigesuurema häatahtlikkuse printsiibile. Neid lepinguid meie e oleme pühalt pidanud, meie ei ole püüdnud nende täitmisest mööda hiilida. Kuid samal ajal, 1929. aastast saadik, kui algas maailma majanduslik kriis, mis päev-päevalt suurenes ja kõrgeima tipuni jõudis just läinud aastal, meie näeme, et noored, väikesed riigid peavad vāga palju kannatama selle majandusliku poliitika all, mida nim. autarkiaaks ja mida leiame praegu kogu maailmas. Meie peame kannatama sellepärast, et selle autarkia printsiibi all just need riigid, kes päämiselt on tööstusriigid ja vīmase ajani impoorteerisid vāga palju põllumajandustooteid, tahavad tõsta oma põllumajandust, teda kindlustada ja laiendada säärases ulatuses, et ei oleks tarvis sissevedada kaupsid neist riikidest, kellede pääeksportkaubad on põllumajandustooted. Meie p'dime sellest rāākima juba Londoni konverentsil ja toonitama, et selles Euroopa osas, kus meie elame, ei saa lahti majanduslikust kriisist, kui industriaalriigid ei loobu säärases kunstlikult suurendatud põllumajanduse soodustamise poliitikast, protektsioonist jne.

tarkisma, un kas tagad tiek piekopts vi-
sā pasaulē. Mums nākas ciest tāpēc, ka
*zem šī autarkisma principa taisni tās val-
stis, kuŗas savos galvenos nozarojumos ir
rūpniecības valstis un līdz pēdējam lai-
kam ieveda milzīgi daudz agrārproduktu,
grib savu lauksaimniecību maksīgi pa-
celt, nostiprināt un paplašināt tādos ap-
mēros, lai no tām valstīm, kuŗu galvenie
eksporta ražojumi ir agrārpriekšmeti, tie
nemaz nebūtu jāieved.* Mums nācās uz
šo parādību griezt vērību jau Londonas
konferencē un uzsvērt, ka tanī Eiropas
joslā, kuŗā mēs dzīvojam, mēs neizklūsim
no saimnieciskās krīzes, ja industriālās
valstis piekops tādu pastiprinātu un māk-
slīgu savas lauksaimniecības atbalstīšanu,
protekciju u. t. t. To mums nācās uz-
svērt arī Ženevā. Nekādus nopietnus ie-
bildumus, izejot no tautsaimniecības vie-
dokļa, šie mūsu aizrādījumi nepiedzīvoja
un tos būtu arī diezgan grūti apstrīdēt.
Neskatoties uz to, rūpnieciskās lielvalstis
savā praksē turpina pastiprinātā tempā
arī tagad vēl, kopš 1929. gada, iemītās
autarkisma tekas.

Ja nu mums ir zināma daļa, pie tam
liels procents lauksaimniecības ražojumu
jāizved uz ārzemēm un jāmeklē ārējais
tirgus šiem priekšmetiem, tad skaidrs, ka
to vieglāk spēsim nevis katrai Baltijas
valstij izejot pilnīgi patstāvīgi, bet gan
ar savstarpēji saskaņotu un vienotu sai-
niecisku politiku.

*Tā tad, ne tikai tāpēc, ka mēs gribam
uzturēt labu sadarbību un celt tautsai-
niecību paši savās mājās, Baltijas valstīs,
bet arī, lai varētu sekmīgāk aizstāvēt sa-
vas tirgus intereses uz āru, mums nepie-
ciešami pielikt visas pūles, lai Baltijas
valstu savienība arī saimnieciskā laukā jō
drīzāk kļūtu par reālu faktu.*

Kas attiecas uz mūsu attiecībām iepre-
tim tām valstīm, kuŗas nepaiet zem Bal-
tijas valstu klauzulas, tad, kā jau teicu,
mēs esam piekūpuši to saimniecisko poli-
tiku, kuŗu pirms kaŗa uzlūkoja kā i d e ā-
lu valstu un nāciju savstarpējā satiks-
mē. Tāpēc mēs arī visus savus saimnie-
ciskos līgumus esam slēguši uz lielākās
labvēlības principa. Ka šis princips mums
ir svēts, to tiklab Latvija, kā Igaunija un
arī Lietuva diezgan noteikti paziņoja Lon-

Seda pidime meie toonitama ka Genfis.
Majanduslikust seisukohast ei leidnud
need meie avaldatud mõtted mingisugust
vastuvaidlemist, kuna see oleks ka küllalt
raske. Vaatamata sellele tööstussuurrii-
gid käivad kiirendatud tempos veel prae-
gugi 1929. aastast saadik alatud autarkia
teid.

Kui meie peame välja vedama välis-
maile teatava osa oma tooteid, sellejuures
suure protsendi põllumajandussaadusi ja
peame otsima välisturge neile kaupadele,
siis on selge, et suudame seda teostada
kergemini, kui iga Balti riik ei lähe täiesti
iseseisvalt, vaid omavaheliselt kooskõlas-
tatud ja ühtlustatud majanduspoliitikaga.

**Mitte ainult sellepärast, et meie tahame
soodustada koostööd ja tõsta majanduselu
ise omas kodus, Balti riikides, vaid ka sel-
lepärast, et võiksime paremini kaitsta oma
туру huvisid väljaspool, meie peame tege-
ma kõik, et Balti riikide liit ka majandus-
alal saaks rutemini reaalseks faktiks.**

Mis puutub meie vahekordadesse nende
riikidega, kes ei ole seotud Balti klausliga,
siis, nagu juba ütlesin, meie oleme ajanud
seda majanduslikku poliitikat, mida enne-
sõda peeti **ideaalseks** riikide ja rahvaste
omavahelises läbikäimises. Sellepärast
meie oleme kõik oma lepingud sõlminud
suurema häätahtlikkuse printsiibil. Et see
printsiip on meile püha, seda tunnistasid
kindlalt nii Läti kui Eesti ja ka Leedu läi-
nud aastal Londoni majanduskonverentsil.
Kuid kogemused näitavad, et lepinguid,
mis selle printsiibi alusel sõlmitud, tegelik
elu halastamata on hävitanud. Kontin-
gentide ja kõikisuguste restriksiooni süs-
teemide kasutamise, valuuta ostu-müügi
reguleerimise ja mitmete teiste admi-
nistratiivsete võtete tõttu püüvad kõik
praegused lepingud rohkem paberil, ning
nad pole majanduselu normeerijateks ega
juriidiliseks aluseks, millel võiksid riigid
korraldada oma majanduslikke vahekordi.
Seda poliitikat pole alanud mitte Balti riig-
id, mitte väikesed või keskmised riigid,
vaid suurriigid.

Nemad olid need, kes astusid esimesi
samme vabakaubanduse ja kaubavahe-
tuse poliitikast loobumises; nemad olid
need, kes hakkasid kasutama kontingen-
tide süsteemi, astusid esimesi samme, et
reguleerida valuuta rahvusvahelist tsirku-

donā pagājušā gada saimnieciskā konference. Bet tiešamība mums tagad rāda, ka līgumus, kas noslēgti uz šī principa, tagad bez žēlastības praktiskā dzīve ir iznīcinājusi. Ar kontingentu un dažādu restrikcijas sistēmu ievēšanu, ar valūtas rēgulēšanu un daudz citiem tīri administratīviem paņēmieniem īstenībā tie līgumi, kuŗi tagad pastāv, pastāv vairāk uz papīra, bet nebūt nerodas kā saimnieciskās dzīves normētāji, kā juridisks pamats, uz kuŗa varētu valstis kārtot savas saimnieciskās attiecības. Šo politiku iesāka nevis Baltijas valstis, nevis mazās un vidējās valstis, bet gan lielvalstis.

Viņas bija tās, kas spēra pirmos soļus brīvās tirdzniecības un preču apmaiņas politikas atcelšanā; viņas bija tās, kas ievēda kontingentu sistēmu, spēra pirmos soļus, lai rēgulētu valūtas starptautisko cirkulāciju; viņas bija tās, kas īstenībā nodibināja stipro reglamentācijas sistēmu. Bet rikojoties tā, viņas pārspēda arī visas tās valstis, kuŗas bija tādā vai citādā saimnieciskā atkarībā no tām, darīt to pašu. Pie šādiem apstākļiem, protams, tagad līgumus pārslēdzot, mums neatliek nekā cits, kā piemēroties jaunradītai situācijai. Patlaban Eiropa ir sadalījusies autarkiskās vienībās. Eiropas saimnieciskās attiecības tagad valda nevis brīvā tirdzniecība un lielākās labvēlības principi, bet gan neiecietība un valstu absolūts egoisms, tieksme visu ražot pie sevis, pārdot pēc iespējas daudz uz āru, bet pašiem nepirkt gandrīz itin nekā. Mums jārēķinās ar šo reālo konstilāciju, kāda Eiropā iestājusies un turpmāk, slēdzot jaunus līgumus, jārikojās tā, lai mēs savas saimnieciskās intereses varētu vislabāk aizstāvēt un nodrošināt. Tas tagad arī notiek.

Patlaban sarunās, kas tiek vēstas starp mums un, piem., Angliju (to dara arī mūsu sabiedrotā valsts Igaunija un drīz vien līdzīgas sarunas vedīs arī Lietuva), mums gribot, negribot jādara viss, lai, — atbilstot laika garam un tām prasībām, kuŗas tiek uzstādītas no lielvalstīm, — mēs tomēr paturētu savu rīcības brīvību saimnieciskā politikā, lai paturētu maksimumā iespējas brīvi kārtot līgumu attiecības arī ar citām valstīm. Citas izejas nav. Bet tai pašā laikā ir skaidrs, ka arī

leerimist; nemad olid need, kes õieti asutasid kindla reglamentatsiooni sūsteemi. Kuid nõnda tegutsedes, nemad sūndisid tegema seda sama ka kõiki neid riike, kes olid nii või teisiti nendest sõltuvad. Säärastes oludes, muidugi, lepinguid uuendades, meie ei või teha midagi muud, kui õumberorienteeruda tekkinud olukorrale. Praegu on Euroopa jaotatud autarkilistes üksustesse. Euroopa majandusvahekordades ei valitse praegu vabakaubanduse ja suurema häätahtlikkuse printsipiid, vaid sallimatus ja riikide absoluutne egoism, püüe toota kõik omal maal, müüa võimalikult palju välismaile, kuid ise osta ei taha keegi peagu mitte midagi. Meie peame arvestama selle reaalse konstilatsiooniga, milline on Euroopas praegu ja edaspidi, sõlmides uusi lepinguid peame toimuma nii, et võiksime oma majanduslikud huvid kõige paremini kaitsta ja kindlustada. See praegu nõnda sünnibki.

Praegustel läbirääkimistel mis peetakse meie ja, näiteks, Londoni vahel (seda teeb ka meie liitriik Eesti ja pea algab läbirääkimisi ka Leedu) tahes-tahtmata peame tegema kõik, et — aja vaimu ja nõuete kohaselt, mida seavad üles suurriigid, meie jätaks siiski oma kätte tegevusvabaduse majanduspoliitikas, jätaks omale maksimumalseid võimalusi vabalt korraldada lepingute vahekordi ka teiste riikidega. Teist teed ei ole. Aga samal ajal on ka selge, et ka selles lepingute sõlmimise töös meil on võimalik paremini tegutseda, kui Balti riikide vahel valitseb tihe kooskõla majanduspoliitikas. Selles suunas ka töötatakse. Meie põhjanaabriga meil ongi juba teatav kooskõla. Loodame, et tulevikus võime selle kooskõla arendada ka lõunapoole. Kogemused näitavad, et alati, kui on olnud kooskõlastatud majanduspoliitika Balti riikide eneste vahel, siis igalühel neist riikidest on olnud kergem kaitsta ennast teiste riikide vastu.

Nõnda, olles absoluutselt rahulikus meeleolus ka majanduslikul alal, meie, Balti riigid, olemne sunnitud ühinema tihedasse majanduslikku üksusesse ja ei tohi tagasi kokkuda ohvrit kandmast, kui Balti riikide ühised huvid seda nõuaksid.

V. Salnais,
Läti välisminister.

šīnī līguma slēgšanas darbā mums būs iespējams sekmīgāk to veikt, ja pastāvēs diezgan cieša saimnieciskās politikas saskaņotība starp pašām Baltijas valstīm. Šīnī virzienā tiek strādāts. Ar mūsu ziemeļu kaimiņu mums jau pastāv zināma saskaņa; cerēsim, ka nākotnē šo saskaņotību varēs izveidot arī uz dienvidiem. Līdzšinējā prakse mums rādījusi, ka vienmēr, kad bijusi saimnieciskās politikas saskaņotība starp pašām Baltijas valstīm, daudz sekmīgāk bijis katrai šai valstij arī aizstāvēties uz āru pret citām valstīm. Tādā kārtā, apgrotas no absolūtas miermīlības arī saimnieciskā laukā, mēs, Baltijas valstis, esam spiestas noslēgties ciešā saimnieciskā vienībā, nebaidīdamies pie gadījuma nest savstarpējus upurus, ja kopējās Baltijas valstu intereses to prasītu.

Bez šaubām, nevienu līgumu nevar noslēgt, ja katrs līguma slēdzējs grib gūt tikai ieguvumus visos saimnieciskās dzī-

ves nozarojumos. Līgumu var noslēgt tikai tad, ja abas pušes ievēro tikai savas tautsaimniecības intereses, ir gatavas nest upurus atsevišķās saimnieciskās dzīves nozarēs un saskaņot savas intereses. Tad tas ir iespējams. Man šķiet, ja iepriekšējos gados ar Baltijas valstu savienību nav nonākts tik tālu, kā esam vēlējušies, tad lielā mērā par to jāpateicas tai labajai saimnieciskai konjunktūrai, kas mūs nespieda, nepātagoja uz saprašanos. Tagad apstākļi ir smagāki, un pati dzīve diktē noslēgties ciešākā ne tikai politiskā, bet arī saimnieciskā vienībā. Tiklīdz mēs būsīm daudz maz ievērojamu soli spēruši šīnī virzienā, mēs būsīm veikūši diezgan lielu darbu, lai veicinātu un nostiprinātu miera nodrošināšanu arī politiskā ziņā šīnī Eiropas jostā, kurā mēs dzīvojam.

V. Salnais,
Latvijas ārlietu ministrs.

Latvijas un Igaunijas armiju sadarbība. Lāti ja Eesti kaitsevāgede koostöö.

Līdzīgais ģeografiskais stāvoklis, līdzīgie likteņi, grūtā gadusimteņu kopīgā veldzība neapšaubāmi tuvinājuši latvju un igauņu tautas, kamdēļ arī atbrīvošanās cīņu laikmetā, 1919. gadā, Igaunija, apzinādāmās abu tautu kopīgos likteņus, mums sniedza savu palīdzīgo roku. Igaunija bija laimīgāka, — pasaules kaŗš viņu vairāk bija saudzējis; ar savas brāļu tautas — somu palīdzību viņi drīzāk atbrīvoja savu dzimto zemi no ienaidnieka pārspēka. Igaunijas palīdzība bija tik ļoti nepieciešama mums, un viņa arī neizpalika. Uz kaŗa lauka kopīgi lietās asinis par kopīgiem likteņiem vēl jo vairāk tuvināja abas tautas, abas armijas; sakarā ar to jo sirsnīgas attiecības ir izveidojušās starp abām sabiedroto armijām. Bez tam, šo abu armiju tuvināšanos lielā mērā ir veicinājuši vecākie virsnieki, no kuriem lielākā daļa ir baudījuši savu militāro izglītību Viļņas kaŗa skolā. Tur, svešumā, starp valdošo krievu nāciju, abu

ūhesugune geograafiline seisukord, ūhesugused saatused, raske, aastasadu kestnud orjus — kōik see kahtlemata lähendas lāti ja eesti rahvast, mispārast ka vabadussōja ajal 1919. a. Eesti ulatas meile oma avitava kāe, teades, et mōlemal rahval on ūhine saatus. Eesti oli õnnelikum — maailmasōda ei laastanud teda niipalju kui Lātit. Oma vennasrahva — soomlste — abiga ta vabastas ennem oma kodumaa vaenlaste kūūsisist. Eesti abi vajasime meie vāga ja saimegi. Sōjavāljal ūhise saatuse hāāks koos valatud veri lähendas veel rohkem mōlemaid rahvaid, mōlemaid sōjavāgesid ja ja sellepārast on mōlema liitlase sōjavāelaste vahel kujunenud kōige paremad vahekorrad. Peale selle on mōlema kaitsevāe lähendamist suurel māārral edendanud vanemad ohvitserid, kelledest suurem osa oma sōjavāelise hariduse on saanud Vilno sōjakoolis. Sāāl vōrsil valitseva rahvuse — venelaste — keskel, said teineteisega lähemalt tuttavaks mōlema

tautu jaunatne tuvāk iepazinās viens ar
otru, iekšējais instinkts viņus tuvināja.
Viss tas bija par pamatu sirsnībai, drau-
dzībai, saprašanai, abpusējai izpalīdzēša-
nai. Arī kopīgā militārās doktrīnas iz-
kopšana vienā mācības iestādē veicināja
šo saprašanos kaujas laukos, kā arī vē-
lāk, pie dažādu kopīgu jautājumu izšķir-
šanas. Lai šīs labās attiecības uzturētu
un izveidotu arī uz priekšu, lai novērstu
lielo šķērslī — kopējās valodas trūkumu,
tad ikgadus tiek savstarpēji piekomandē-
ti virsnieki pie kaŗaspēka daļām, arī ka-
ŗa akadēmiskos kursus apmaiņas kārtībā
apmeklē daži virsnieki.

Latvju - igauņu tuvināšanās biedrības
pienākums būtu izveidot tādus pat sirsnī-
gas attiecības starp abām tautām, sevišķi
jaunatnē, kādas pastāv jau ilgu gadus
starp abām sabiedroto armijām, tad mēs
būsim vienoti, tad mēs būsim stipri.

Lai mūsu sabiedrotās valsts svētki, ku-
rus arī mēs svinam 24. februārī, lieku rei-
zi atgādina, ka liktenis abas tautas ir sai-
stījis gadu simteņus, ka kopīgs ceļš mums
jāiet arī uz priekšu, ka vienas tautas
prieki ir arī otras prieki, bet nebaltās
dienās vēl jo vairāk kopā mums jāturās,
jo dalītas bēdas arvienu vieglāk panesa-
mas.

Generālis *Kr. Berķis*.

rahva noored sõjaväelased, neid lähendas
sisemine instinkt; kõik see oli põhjuseks
südamlikkusele, sõprusele, arusaamisele,
omavahelisele abiandmisele. Ka ühine sõ-
jaliste doktriinide kasutamine ühes ja sa-
mas õppeasutises soodustas teineteisest
arusaamist sõjaväljal, ja hiljem ühiste kü-
simuste otsustamisel. Et neid häid vahe-
kordi alalhoida ja arendada ka edaspidi
ning kõrvaldada suurt takistust — keele-
oskamatus, — saadetakse iga aasta liit-
lase kaitseväge ohvitseere. Samuti ka
kõrgemas sõjakoolis õpivad vahetuse kor-
ras mõningad liitlase ohvitserid. Läti-
Eesti sõprusühingu ülesandeks oleks aren-
dada niisama südamlikud vahekorrad ka
mõlema rahva, eriti noorsoo, vahel, millise-
d on juba aastaid mõlema liitlase kaitse-
vägede vahel, siis oleme meie ühendatud,
siis oleme tugevad.

Tuletagu liitlase aastapäev, mida ka
meie pühitseme 24. veebruaril, meie veel
kord meelde, et saatus on ühendanud mõ-
lemad rahvad, et peame ka tulevikus käi-
ma ühist teed, et ühe rahva rõõm on ka
teise rõõm, ja et raskeil päevil peame veel
rohkem kokku püüdma, sest jagatud mu-
resid on alati kergem kanda.

Kindral *Kr. Berkis*.

Latvijas un Igaunijas sadarbība diplomātijas laukā.

Lāti ja Eesti koostöös diplomaatilisel alal.

Abu sabiedroto valstu ārpolitiskais stā-
voklis jau no paša viņu neatkarības sāku-
ma un nepartraukti bijis līdzīgs, pat iden-
tisks. Tādēļ vienas un tās pašas problē-
mas vienmēr nodarbinājušas un arī šodien
nodarbina abu valstu ārlietu vadību; kā
mūsu, tā Igaunijas diplomātijai veicami
vienī un tie paši uzdevumi. Viss, ko ārē-
jās politikas laukā iegūst viena valsts, nāk
vai gluži automātiski arī otrai par labu;
vienas zaudējums sāpīgi skar arī otru.

Pat pavisms atskats uz mūsu ārpolitisko
uzdevumu vēsturi notecējušos 15 vai pat
16 gados pilnīgi pietiekošs, lai par to pār-
liecinātu katru novērotāju. Pēc neatkarī-
bas iegūšanas, pirmais svarīgākais uzde-

Mõlema liitriigi välispoliitiline seis-
kord on juba iseseisvuse algusest kogu
aeg olnud ühesugune, isegi identne.

Sellepärast on ühede ja samade problee-
mide lahendamine olnud ja on veel täna-
päev mõlemate välisministeeriumite juh-
tide pääülesandeks. Kõik, mida välis-
poliitika alal saavutab üks riik, tuleb
peagu automaatselt ka teise riigi kasuks;
ühe kaotused puutuvad valuselt ka teist.

Juba pääliskaudne vaade meie välispolii-
tiliste ülesannete ajaloosse möödunud
15 või isegi 16 aasta jooksul on täiesti kül-
laldane, et selles veenda igal päältvaata-
jale. Pääle iseseisvuse saavutamist, vä-

vums ārpolitikas laukā priekš abām valstīm bija cīņas izbeigšana un attiecību nokārtošana ar Krieviju. Tas tika panākts 1920. gadā vienādos apstākļos, un arī abi mēra līgumi maz atšķiras viens no otra. Nākošais svarīgākais uzdevums bija juridiskās atzīšanas panākšana no Eiropas lielvalstīm un visas civilizētās pasaules. Šis darbs jau bija iesākts vācu okupācijas laikā, pat pirms mūsu neatkarības proklamēšanas, Londonā un Parīzē, kur abu tautu — valstu vēl nebija! — priekšstāvji kopējiem spēkiem lika pamatu Baltijas valstu de jure atzīšanai. Tā tad mūsu sadarbība diplomātijas laukā sākās pat pirms mūsu nāciju formēlas izsludināšanas par neatkarīgām republikām. Gluži dabīgi, de jure atzīšanu Latvija un Igaunija, tāpat kā Lietuva, ieguva ar vienu un to pašu sabiedroto lielvalstu augstākās padomes lēmumu 1921. g. 26. janvārī, un mums ir kopēja de jure atzīšanas diena. Amerikas Sav. Valstis savu formēlo atzīšanu mums deva apm. pusotrus gadus vēlāk, 1922. g. septembrī, protams, tāpat visām trijām republikām kopā. Ar to noslēdzās pirmais, lai gan īss, toties ļoti svarīgs mūsu diplomātiskā darba cēliens. Kā Eiropā, tā Amerikā, Latvijas un Igaunijas priekšstāvji šo atbildības pilno darbu veica dažkārt strādādami roku-rokā.

Pēc uzņemšanas Tautu Savienībā sākās Latvijas un Igaunijas sadarbība Ženevā, sevišķi T. S. pilnsapulcēs, arī darba biroja sarīkotās sanāksmēs. Visos šajos gadījumos abu valstu delegāti vienmēr uzturējuši ciešu kontaktu, saskaņojot savu viedokli visos mūs kopēji interesējošos jautājumos.

Ģarā ir to starptautisko konferenču virkne, kurās piedalījušās Latvija un Igaunija. Mēs atceramies piecu, četru, triju un divu valstu konferences. Šīs sanāksmes svarīgus pozitīvus panākumus devušas pagaidām tikai abām sabiedrotajām republikām. Bet ideja par ciešāku sadarbību arī ar citiem kaimiņiem ziemeļos un dienvidos nav mirusi; gluži otrādi — pašā pēdējā laikā šī doma atdzīvojās ar jaunu spēku, pie kam Latvijas un Igaunijas vienība ir kodols, ap kuru iespējama plašāka politiska un saimnieciska grupēšanās.

Ispolītika alal oli mōlemal riigil esime-seks tāhtsamaks ūlesandeks sōja lōpetamine ja vahekordade korraldamine Venega. Selle saavutasime 1920. aastal ūhesugustes oludes, ning mōlemad rahulepin-gudki vāhe erineval ūks teisest. Jārgmine tāhtsam ūlesanne oli juriidilise tunnista-mise saavutamine Euroopa suurriikidelt ja kogu tsiviliseerutud maailmalt. Seda tōōd alati juba saksa okupatsiooni ajal, isegi enne iseseisvuse vāljakuulutamist, Londonis ja Pariisis, kus mōlemaid rah-vaid — riike veel ei olnudki! — meie esin-dajad ūhise jōuga panid aluse Balti riikide de jure tunnistamisele. Nōnda algas meie koostōō diplomaatilisel alal isegi enne meie iseseisvate riikide ametlikku vāljakuulu-tamist. Loomulik, et de jure tunnistamist saavutasid Lāti ja Eesti ning ka Leedu, suurriikide liidu kōrgema nōukogu ūhe ja sama otsusega 26. jaanuaril 1921. aastal, mispārast meil on ūhine de jure tunnista-mise pāev. Amerika ūhendriigid andsid meile oma ametliku tunnistamise umbes poolteist aastat hiljem, 1922. aasta sep-tembris, muidugi, niisama kōigele kolmele vabariigile ūhiselt. Sellega lōppes esime-ne, ehkki lūhike, kuid vāga tāhtis meie diplomaatilise koostōō ajajārk. Nii Eu-roopas, kui, ka Ameerikas tegid Lāti ja Eesti esindajad seda vastutusrikast tōōd kāsikāes.

Pārast vastuvōtmist Rahvasteliitu algas Lāti ja Eesti koostōō Genf's, iseāranis Rahvasteliidu tāiskogukoolekutel, ning tōōbüroo korraldatud nōupidamistel. Kōi-gil juhustel olid mōlema riigi delegaadid tihedas kontaktis ja kooskōlastasid oma tegevust kōigis küsimusis, milledes pei-tusid meie ūhised huvid.

On vāga pikk nende rahvusvaheliste konverentside rida, millest Lāti ja Eesti on osa vōtnud. Tuletame meelde viie, nelja, kolme ja kahe riigi konverentse. Need kokkusaamised andsid tagajārgi ai-nult mōlemale liitriigile. Kuid idee tihe-dast koostōost ka teiste naabritega pōh-jas- ja lōunas ei ole veel surnud; otse vas-tupidiselt — eriti viimasel ajal on see mō-te hakanud liikuma uue jōuga, kusjuures Lāti ja Eesti liit on keskpunktiks, mille ūmber on vōimalik laiem poliitiline ja ma-janduslik gruppeerimine.

Abu valstu pārstāvībā arvalstis formēli uzlikts par pienākumu ciešākā kontakta uzturēšana, kas viņu darbam nāk daudz par labu. Bet patreizējo stāvokli šinī sakarībā vēl nevar uzskatīt par apmierinošu. Pārstāvību sadarbība ir sekmiņa tikai tais vietās, kur viņu vadītāji personīgi labi saprotās. Citiem vārdiem, šai sadarbībai ir zināmā mērā vēl atgaidījuma raksturs. Šis trūkums noteikti jānovērš, izstrādājot sīkāku, precīzāku, pie tam kopēju instrukciju visiem abu valstu pārstāvjiem arvalstīs.

Pašā pēdējā laikā pacelts jautājums par kopēju Latvijas - Igaunijas pārstāvību dibināšanu. Kamēr muitas unija vēl nav pilnos apmēros realizēta, runa varētu iet tikai par diplomātiskām pārstāvībām. Šāda nodoma izvešana gan nav neiespējama, tomēr stipri grūta un iepriekš labi pārdomājama un sagatavojama, sevišķi ievērojot to, ka arī diplomātiskās pārstāvības daudz nodarbojas ar saimnieciskas dabas un konsulārām lietām. Prātā jāpatur arī tas, ka abu valstu likumdošana un pārstāvību iekārta vēl nav saskaņotas. Ļoti tālu, kā zināms, savā politiskajā sadarbībā aizgājušas Mazās Antantes valstis, kuŗas pirmās radījušas kopējus valsts organus, kā Latvijai un Igaunijai vēl nezaž nav. Bet kopēju pārstāvību arī Mazās Antantes valstīm vēl nav; nav tādas arī paredzētas tuvākā nākotnē. Ja ne vairāk, tad izmēģināšanai Latvija un Igaunija tomēr varētu nodibināt dažas kopējas pārstāvības, un te svarā nāktu kopēja sūtniecība Amerikas Sav. Valstīs un sūtniecība vai ģenerālkonsulāts Tālajos Austrumos. Tas būtu svarīgs solis uz priekšu abu valstu sadarbībai diplomātijas laukā, pie tam pilnīgi iespējams. Kopējās sūtniecībās iestādes vadītāju varētu iecelt uz kādu noteiktu laiku pārmaiņus no vienas un otras zemes, pie kam tai laikā, kad sūtnis būtu, sacīsim, igauņis, sekretārs būtu latvietis, un otrādi. Katrā gadījumā, tas būtu ļoti interesants eksperiments.

Apsveicams pasākums ir kopēju delegāciju sūtīšana uz dažādām starptautiskām konferencēm, kas jau izmēģināts ar apmierinošiem panākumiem.

Mōlema riigi esindusile välismail on ametlikult tehtud kohustuseks pidada tiheadat kontakti, mis nende tööle on suureks kasuks. Kuid praegust seisukorda ei või veel nimetada rahuldavaks. Esinduste koostöö on edukas ainult sääal, kus nende juhatajad on hääs isiklikus vahekorras. Teiste sõnadega, sellel koostööl on praegu veel teataval määral juhuslik iseloom. Selle puuduse peame viivitamata kõrvaldama, väljatöötades üksikasjalise, tapse ja ühise instruksiooni kõigile mõlema riigi esindajaile välisriikides.

Viimasel ajal hakatakse rääkima ühiste Läti - Eesti välisesinduste asutamisest. Kuni tolliunion ei ole veel täielikult teostatud, võime rääkida ainult diplomaatilisist esindusist. Säärase mõtte teostamine ei ole küll võimatu, kuid siiski väga raske, milleks on tarvis ettevalmistuda ja järelmõtelda, meelepidades iseäranis seda, et ka diplomaatilised esindused palju tegutsevad majanduslikkude ja konsulaarküsimustega. Peame meelepidame ka veel seda, et pole veel kooskõlastatud mõlema riigi seadusandlus ja esinduste korraldus. Nadu teada, on väga kaugele omas koostöös jõudnud Väikeliidu riigid, kes esimestesta rajasid ühiseid riigiorgaane, mida Eestil ja Lättil veel polegi. Kuid ühiseid välisesindusi ei ole veel ka Väikeliidu riikidel; neid pole ettenähtud ka lähemas tulevikus. Kui mitte rohkem, siis võiks Eesti ja Läti asutada kas või katsena mõningad ühised esindused ja siin oleks suur tähtsus ühisel esindusel Ameerika Ühendriiges ja saatkonnal või kindralkonsulaadil Kauges - Idas. See oleks tähtis samm edasi mõlema riigi diplomaatilises koostöös, ning täiesti võimalik. Ühise saatkonna juhatajat võiks ametisse nimetada teatud ajaks vaheldamise ühest ja teisest riigist, kusjuureskui saadik oleks eestlane, siis sekretär lätlane ja vastupidi. Igatahes oleks see väga huvitav katse. Tervitatav samm on ühiste delegatsioonide saatmine kõiksugustele rahvusvahelistele konverentsidele, milline algatus on juba andnud rahuldavaid tagajärgi.

Kā citos, tā arī mūsu diplomātiskās sadarbības laukā pienācis laiks spert drošākus soļus.

L. Sēja,
Ārlietu min. Juridiskā
departamenta direktors.

Nii mitmel teisel, kui ka meie diplomaatilise koostöö alal on tulnud aeg astuda julgemaid samme.

L. Sēja,
Välisministeeriumi
juriidilise osakonna direktor.

No latviešu un igauņu attiecību vēstures. Lātlaste ja eestlaste vahekordade ajaloost.

Abu tautu sadarbība nav sākusies tikai kopš tā laika, kad Latvija un Igaunija kļuva patstāvīgas valstis. Tālāka pagātne uzrāda sadarbības piemērus, kuŗi mūsu dienām savā ziņā var būt par priekšzīmi. Latviešu un igauņu savstarpējā pabalstīšanās kopēju nacionālu centienu sekmešanā sākās jau nacionālās atmodas laikmetā, grozoties uz labo pusi abu šo tautu politiskajiem un saimnieciskajiem apstākļiem. Tikai šo lūzumu uz labo pusi vēl nenesa pagājušā gadu simteņa sākumā pasludinātā Baltijas zemnieku brīvlaišana. Toreizējais formēlais brīvlaišanas akts patiesībā zemniekus nostādīja taisni šausmīgos sociālos apstākļos, izeju no kuŗa stāvokļa igauņi un latvieši meklēja, starp citu, pāriešanās no luterānisma pareizticībā. Par šīs kustības apmēriem var spriest no tam, ka uz 1847. g. vienā pašā Vidzemes guberņā šādu pārgājēju skaits jau sniedzies pāri par 100.000*). Tikai pagājušā gadu simteņa sešdesmito gadu lielās reformas atraisīja zemniekiem rokas un nu sākās straujš uzplaukums saimnieciskā un garīgā dzīvē. Neskatoties uz to, ka šo uzplaukumu joprojām kavēja vāciskās muižniecības un luterāņu garīdzniecības centieni noturēt latviešus un igauņus savā atkarībā, ideālā sajūsmā, kāda bija sešdesmito, septiņdesmito un vēl pa daļai astoņdesmito gadu, šī nacionālās romantikas laikmeta raksturīgā iezīme, tā latviešiem kā igauņiem palīdzēja strauji pacelties uz augšu vispirms materiālās un tad arī garīgās kultūras ziņā, radot tādus kultūrālās dzīves pasākumus, kuŗos spilgti izpaudās nacionālās apziņas un nacionālās patstāvības dziņa. Par to liecināja jaunu, no vācu

Mõlema rahva koostöö pole mitte alles siis alanud, kui Läti ja Eesti said iseseisvaiks riikideks. Kaugemasminevikusleiaame sääraseid koostöö näiteid, mis võivad olla meile isegi nüüd eeskujuks. Lātlaste ja eestlaste omavaheline koostöö ühiste rahvuslikkude püüete edendamiseks algas juba rahvusliku ärkamisajal, kui mõlema rahva poliitilised ja majanduslikud olud hakkasid pöörduma paremusele. Kuid selle pöörde paremusele ei toonud veel läinud sajandi alul väljakuulutatud Balti talupoegade vabastamine. Tolleaegne vabastamise akt ajas põllumehed õudseisse sotsiaalseisse oludesse, milledest pääsmiseks lātlased ja eestlased muuseas katsusid põgeneda ev.-luteri usust õigeusku. Selle liikumise ulatust näeme sellest, et 1847. aastal ainult Liivi kubermangus säärase üleminejate arv oli üle 100.000). Ainult läinud sajandi kuuekümnendate aastate suured reformid vabastasid talupoegade käed, ja siis algas kiire õitseng majanduslikus ja vaimlises elus, olgugi, et seda õitsengut ikka veel takistasid saksa aadli ja luteriusu õpetajate püüded hoida lātlasi ja eestlasi oma võimu all. Nii lātlasi, kui eestlasi aitas tõusta ülespoole nende idealistlik vaimustus, 60., 70. ja osalt veel ka 80. aastatel, mis oli rahvusliku romantika ajatu iseloomustav nähe, võimaldades nüüsguseid vaimlise ja materjaalse kultuuri saavutusi, milledes hiilgavalt väljendusid rahvusliku iseseisvuse püüded. Selle tunnistajaiks on saksa õpetajaist ja üldse saksa ringkondadest sõltumatute ajalehtede ilmumine, kõikisuguste — küll praktiliste, küll ideeliste — seltside asutamine

*) Kaspar Biezbārdis. Der Sprach- und Bildungskampf in den baltischen Provinzen Russlands, 1865.

mācītājiem un vispārīgi no vācu iespaida neatkarīgu laikrakstu iznākšana, dažādu gan idejisku, gan tiri praktisku biedrību nodibināšana un sevišķi spilgti vispārējo dziesmu svētku sarīkošana, kuŗi sekoja viens pēc otra, tā pie igauņiem, kā pie latviešiem. Visi šie pasākumi, visa šī garīgā atmoda pie latviešiem un igauņiem norisinājās vienā laikā un var teikt ar vienādu aizrautību. Kaut gan šis garīgās atmodas process pie abām tautām notiek pilnīgi patstāvīgi, tomēr nav noliedzama savstarpēja iespaidošana un ierosme. Tam par iemeslu ir jau abu tautu tiešais ģeografiskais tuvums, bet galvenā kārtā abi toreizējie galvenie kultūras centri — Valka ar savu skolotāju semināru un Tartu (Tērbata) ar savu augstskolu. Toreizējie tautas garīgās dzīves vadoņi — skolotāji, nacionālie mācītāji un avīžnieki, te paši skolodamies jau no pašām jaunības dienām atradās savstarpējā garīgā kontaktā un vēlāk, darbotamies katrs savā darba laukā, raidīja vienādus garīgās dzīves ierosinājumus katrs savā tautā. Cimzes seminārā mācījās ne tikai tā laika ievērojamākie latviešu skolotāji, bet te sagatavojās arī igauņu tautskolotāji. Starp pēdējiem, lai minam kaut tikai ievērojamāko igauņu atmodas laikmeta darbinieku Kārli Robertu Jakobsonu, kuŗš ar savu „Sakala“ ienesa pavisam jaunu garu igauņu avīžniecībā un vispārī radīja toreizējās politiskās situācijas jaunu izpratni. Tanī pašā laikā kur Krišjānis Valdemārs Terbatā kā pirmais rakstīja uz savas studenta vizitkartes vārdu „latvietis“, igauņu nacionālās žurnālistikas nodibinātājs J. Jansens zem savas ģimetnes lika igauņu kultūrvēsturē nozīmīgo parakstu: „Igauni, paliec katrā apģērbā un pie katra vārda igauņi, tad vien tu būsi goda vīrs priekš savas tautas.“ Krišjānim Valdemāram viņa vēlākā darba laukā Krievijā ļoti tuvs personīgs draugs kļuva ievērojama igauņu gleznotāis profesors Kehlers (Köhler), kuŗam bija liels iespaids uz visu toreizējo igauņu kultūrēli sabiedrisko dzīvi. Kēlers, izmantodams savus sakarus ar Krievijas galmu, pabalstīja igauņu nacionālos pasākumus, tāpat kā Krišjānis Valdemārs, atbalstīdamies uz noteicošām Krievijas valdības aprindām, sekmēja kuŗniecības un jūrniecī-

ning eriti tāhelpanu vāāriv sūndmus — ūksteisele jārgņevad ūldlāulupeod nī Lā-tis, kui Eestis. Kōik see tegevus ja kogu vaimline ārkamine sūndis lātlaste ja eestlaste juures ūhel ajal ja, vōime ūtelda, ka ūhesuguse vaimustusega. Olgugi, et see vaimlise ārkamise protsess areneb iga rahva juures tāiesti iseseisvalt, on vōimalik ka omavaheline mōjutamine ja algatamine. Selle pōhjuseks on juba, esiteks, mōlema rahva geograafiline lāhendus, kuid pāāmiselt mōlemad kultuuri keskkohad — Valga oma ūpetajate seminariga ja Tartu oma ūlikooliga. Selleaegsed rahva vaimu-elu juhīd — kooliūpetajad ja rahvuslikud kirikuūpetajad ja ajakirjanikud olīd siin kooliskāies juba noorusepāevist omavahel tihedas kontaktis, ja hiljem, tōōtades iga ūks oma alal, ālgatasīd ūhesuguseid vaimu-elu pūūdeid oma rahva keskel. Zimse seminaris ūppisīd mitte ainult selleaja parimad lāti vaid ka eesti kooliūpetajad. Viimaste hulgast mainime kas vōi ainult tāhtsamat eesti ārkamisaja tegelast Karl Robert Jakobsoni, kes oma „Sakala“ga“ tōi ūut elu eesti ājakiriandusse ja ūldse lōi selleaegsesse poliitiliseisse situatsiooni-desse ūut arusaamist. Samal ajal, kui Krišjānis Valdemars kirjutas Tartus esimesena oma ūliūpilase nimekaardile sōna „lātlane“. Eesti rahvusliku ajakirjanduse asutaja J. Janssen kirjutas oma pāeva-pīldi alla Eesti kultuurajaloos tāhtsa lause: „Eestlane, jāā igas rīetuses ja iga sōna juures eestlaseks, ainult siis sa oled aumees oma rahva ees.“ Krišjānis Valdemari hāāks isīklikuks sōbraks sai Venemaal tema tulevasel tōōpōllul kuulus eesti kunstnik prof. Kōhler, kellel olī suur mōju eestlaste tolleaegses kultuur - seltskondlikus elus. Kōhler, kasutades oma hāid vahekordi Vene keisri ūuerinēkondadega, edendas eesti rahvuslikke pūūdeid, samuti kui Krišjānis Valdemars, kellel olī hāā seljagune selleaegse Vene valitsuse ringkondades. Valdemars edendas mereasjanduse arenemist Lāānemere rannal.

Mōōdamīnnes vōime mainīda, et esimese Eesti laulupeo korraldaja ja esimese laulseltsi „Vanemuine“ asutaja, J. Jansseni tūtar Lydīa — ārkamisaja romantiline luuletaja, kellel pārast tema isa ja Kreutzvaldī on kōigesuurem tāhtsus Eesti kir-

bas attistību Baltijas jūras piekrastē.

Garām ejot der atzīmēt, ka pirmo igauņu dziesmu svētku ierosinātāja un pirmās dziedāšanas biedrības „Vanemuine“ nodibinātāja, jau pieminētā J. Jansena meita Lidija, atmodas laikmeta romantikas deželniece, kurai pēc Kreizvalda un viņas tēva igauņu rakstniecībā ir vislielākā nozīme (rakstnieces vārds — Koidula), bija precējusēs ar latvieti, Dr. Eduardu Michelsonu.

Ka latviešu un igauņu sadarbībai nacionālās atmodas laikmetā nebūt nebija tikai gadījuma, vai personīgas pazišanās un ģimenes attiecību raksturs, bet šī sadarbība bija taisni organizēta, uz vienu noteiktu mērķi virzoša, to starp citu pierāda mūsu pirmās studentu korporācijas Lettonijas nodibināšanās vēsture. Taisni lai sekmīgāki varētu cīnīties ar vācu neatlaidīgiem centieniem latviešus un igauņus pārvācot, lai abas tautas emancipētu no šīs atkarības, Tērbatas augstskolās latviešu un igauņu studējošo starpā radās doma par nacionālu korporāciju nodibināšanu un iestāšanos šārzēto konventā. Tā šārzēto konventā, kurš toreiz bija tīri vācisks — sastāvēja no 5 vācu korporāciju pārstāvjiem un kurš toreizējos apstākļos bija ļoti iespaidīga iestāde, igauņiem un latviešiem kopīgi uzstājoties būtu radīts ievērojams pretpēks vāciešiem. Apstākļi tomēr sagadījās tā, ka Lettoniju gan 1882. g. šārzēto konventā uzņēma, bet ar balsu vairumu noraidīja „Vironia's“ uzņemšanu (tā bija domāts nosaukt jauno igauņu studentu korporāciju*). Igauņiem korporācijas vīletā turpināja darboties „Igauņu studējošo biedrība“. Abas studentu organizācijas, latviešu un igauņu, arī jaunajos nu gan jau nevienādajos apstākļos gāja roku rokā, savstarpēji pabalstīdamās. Gandrīz pēc desmit gadiem šārzēto konvents gan uzņēma savā sastāvā arī igauņu korporāciju zem „Fraternitas Viliensis“ vārda (Vilandes vārda atvasinājums), bet šoreis apstiprināšanu līdza jaunais mācības apgabala kurators, jo nu jau pūta stipri rusifikācijas vēji (1891.). Šajā pašā laikā pārkrievošanas politikai par upuri krita arī igauņu nacionālo centienu pirmais un galvenais lolojums — augstāka

janduses (kirjaniku nimega — Koidula), oli abiellunud lätlasega, Dr. Eduard Michelson'iga.

Lätlaste ja eestlaste koostöö rahvuslikul ärkamisajal ei olnud mitte ainult juhus või isikliku sõpruse ja perekondlike vahekorrade tagajärg, vaid see koostöö oli hästi organiseeritud ja sihitud ühele poole, seda tunnistab meie esimese üliõpilaskorporatsiooni Lettonia asutamise ajalugu. Nimelt selleks läti ja eesti üliõpilased asutasid rahvuslikud korporatsioonid ja astusid korporatsioonide liitu, et võidelda sakslaste püüete vastu, kes tahtsid lätlasi ja eestlasi saksastada. Šaršeeritute konvent koosnes seekord ainult sakslastest — 5 saksa korporatsiooni esindajast ja oli väga mõjukas asutis. Aga kui sinna astuksid ka veel eestlased ja lätlased, siis tema mõju oleks juba palju vähem. Juhtus siiski nõnda, et Lettonia võeti küll 1882. aastal vastu, aga Vironia vastuvõtmine lükati tagasi suure häälte enamusega. (Eesti korparatsiooni taheti nimetada Vironia'ks). Eesti korpooratsiooni asemel jatkas tegevust „Eesti üliõpilaste selts“. Läti ja eesti üliõpilaste organisatsioonid, ehkki mitte ühesugustes oludes, töötasid käsikäes teineteist aidates. Kuigi peagu kümne aasta pärast šaršeeritute konvent võttis vastu ka eesti korporatsiooni, nimega „Fraternitas Viliensis“ (sõnast Viljandi), kuid seekord keeldus teda kinnitamast ringkonna kuraator, kuna nüüd juba puhusid sootaks teised tuuled (1891. a.). Samal ajal langes venestamise poliitikale ohvriks ka eesti rahvuslikude püüete esimene ja suurim katse — eesti õppekeelega keskkool, mida taheti nimetada Aleksandri kooliks. Peagu kakskümmend aastat korjas eesti rahvas raha selle algatuse elluviimiseks, kuna luba keisri poolt oli saabunud juba 1869. aastal, kuid lõpuks 1888. aastal avati kõrgema eesti kooli asemel vene linna-kool vene õppekeelega!

Iseloomustavat eestlaste ja lätlaste koostöö näidet läinud sajandi 80 aastatel näeme ajakirjanduse alal. Vana Jannsen'i poeg,

*) Heinrich Rosenthal. Kulturbestrebungen des estnischen Volkes während eines Menschenalters (1869—1900). Reval 1912.

skola ar igauņu māc. valodu, kuŗu bija nodomāts nosaukt par Aleksandra skolu. Gandrīz pilnus divdesmit gadus igauņu tauta ar nepieredzētu sajūsmu bija krāju-se līdzekļus šim jau 1869. gadā no ķeizara apstiprinātam pasākumam, lai pēdīgi 1888. gadā igauņu augstākās skolas vietā pacel-tos krievu pilsētas skola ar krievu mācības valodu.

Raksturīgu igauņu un latviešu kopdar-bības piemēru pagājušā gadu simtņa as-toņdesmitos gados redzam avīžniecības laukā. Vecā Jansena dēls cand. phil. Har-rijs Jansens 1882. gadā Tallinā (Rēvelē) sāk izdot vācu valodā dienas laikrakstu „Die Heimath“ ar nolūku šādā ceļā sekmēt pie vāciešiem igauņu un latviešu nacionā-lo centienu pareizu izpratni un vispāri vei-cināt kulturēlu sadarbību Baltijas tautību starpā. Laikraksta prospektā par viņa programmu starp citu ir teikts: „Mūsu laikraksta uzdevums ir kalpot visām patiesi kulturēlām igauņu un latviešu tautas interesēm, kuŗas aizstāv nacionālā inteli-gence, un pabalstīt visus ideālos virzienus mūsu dzimtenes dzīvē, kuŗu mērķis ir pa-nākt dabīgu saskaņu mūsu apstākļos.“

„Die Heimath“ iet ciņā pret vecbaltiešu aizspriedumu, ka viņi esot vienīgie notei-cēji Baltijas dzīvē, bet igauņu un latviešu tautas pašapziņas mošanās it kā būtu ap-kaŗojama ļauna parādība. Toreiz patlaban uzsāktai senatora Manaseina revīzijai tiek piegriezta liela vērība un par viņas darbību un panākumiem lasītāji tiek plaši informēti. Ziņu izvēlē no latviešu un igau-ņu dzīves un pārdrūkājumi no latviešu un igauņu laikrakstiem ir vispusīgi un latvie-šiem un igauņiem labvēlīgi. Krišjānis Valdemārs skaitās par laikraksta pastāvī-gu līdzstrādnieku — viņš pats ar pilna vārda parakstu tanī sniedz ievadrakstus par jūrniecības un jūrskolu jautājumiem, bez tam laikrakstā bieži tiek pārdrūkātas no latviešu laikrakstiem ziņas par Krišjā-ņa Valdemāra darbību.

Toreizējo politisko zituāciju, vācu un igauņu resp. latviešu attiecības labi rak-sturo kāds ievadraksts: „Igauņu valodas profesūras ierīkošanas jautājumā“*).

cand. phil. Harry Janssen, hakkas 1882. aastal Tallinnas väljaandma saksakeelset ajalehte „Die Heimath“ ja tahtis säärasel teel edendada sakslaste keskel läti ja eesti rahva rahvusliikkudest püüetest arusaamist ja üldse soodustada kultuurilist koostööd Baltimaal elavate rahvaste keskel. Ajalehe juhtkirjas on tema kavast muuseas öeldud: „Meie ajalehe ülesandeks on kõikide eesti ja läti rahvusliikkude huvide hääks, mida kaitseb rahvuslik intelligents, ning edendata kõiki ideaalseid sihte meie kodumaa elus, millede eesmärgiks on saavutada loomulikku kooskõla meie oludes.“ „Die Heimath“ hakkas võitlema vanabaltlaste mõttega, et nemad olevat ainsad pe-remehed Baltimaal ning et eestlaste ja lätlaste rahvuslik ärkamine olevat väga halb nähe, mille vastu peab võitlema. Sel ajal algas Manasein'i revisjon, millele pühendati suurt tähelepanu ja anti lugejaile tema tegevusest ja saavutusist põhjalikku informatsiooni. Kirjutised lätlaste ja eestlaste elust ja väljavõtted läti ja eesti ajalehtedest olid väga mitmekesised. Krišjānis Valdemars oli ajalehe alaliseks kaastööliseks. Ta avaldas juhtkirju, milledele kirjutas alla oma nime, mereasjanduse ja merekoolide küsimusist, ning ajaleht toob ka läti ajalehtedest kirjutisi Krišjān Valdemari tegevusest.

Selleaegset poliitilist situatsiooni, sakslaste ja eestlaste, resp. lätlaste vahekordi iseloomustab hästi juhtkiri: „Eestikeele õppetooli asutamise küsimus“*). Sellest küsimusest keegi oli kirjutanud ajalehes „Olevik“, millele järgnes ühe sakslase kir-jutis, kus ta muuseas kirjutab: „Ülikohl on koht, mis on mõeldud teadusele, ning meie ei tohi teda muuta poliitiliste ja li-saks veel rahvusliikkude kiredede taller-maaks (Tummelplatz). „Olevik“ selle vastates ütleb: „Tahaks kord küsida, mis siis õieti meie vanas Tartus ei ole poliitiline ja rahvuslik? Võibolla ainult ki-vid meie lina tänavatel? Isegi tänavate nimetused on ainult saksa pealinna Berliini keeles... Mispärast ei kinnitatud eesti üliõpilaste korporatsiooni „Vironia“ asu-tamist? Kõigil on teada, mis põhjusel, ol-

*) Die Heimath Nr. 129. 8. (20.) juunil 1882. aastal.

Par šo jautājumu kāds iesūtītājs bija rakstījis avīzē „Olevik“ un uz to bija ienācis tūlī pretraksts no kāda vācieša, kuŗā starp citu ir teikts: „Augstskola ir vieta, kurā izkopjama zinātne, bet tā nav pārvēršama par politikas un turklāt vēl par nacionālas politikas jūkli (Tummelplate). „Olevik“ pats uz to atbildēdams starp citu saka: „Gribētos reizi par visām reizēm jautāt, kas tad isti mūsu vecajā Tērbatā nav politisks un nacionāls? Varbūt tikai akmeņi ielu bruģī. Pat ielu nosaukumi greznojas vienīgi Vācijas galvas pilsētas Berlīnes valodā... Kamdēļ, piemēram, neapstiprināja igauņu studentu korporāciju „Vironi'a“? Iemesli ir visiem zināmi, ja arī tie oficiēli ir noklusēti. Vai tad vecās Tērbatas korporācijas nav politiskas? Kas lietas pazīst, tas zinās atbildi uz šo jautājumu“. Avīze „Heimath“ no savas puses pie šīs polemikas piebilst gluži atklāti, ka prasībai par igauņu valodas profesūras ierīkošanu esot tiešām politisks pamats, bet labā nozīmē saprastas politikas, kuŗa būtu jāpiekopj katram saprātīgam valstsvīram.

Harrija Jansena nolūks panākt ar sava laikraksta palīdzību vāciešu iespaidošanu igauņiem un latviešiem labēlīgā virzienā neattaisnojās. Vācieši laikrakstu pilnīgi boikotēja un tā kā vācu valodas pratēju starp igauņiem un latviešiem toreiz bija pavisam maz, tad laikraksta izdošana Jansenam sagādāja lielas materiālas grūtības un dienas laikrakstam jau pēc pirmā gada nācās pārvērsties par nedēļas avīzi, bet vēl pēc pusotra gada laikraksta iznākšana Tallinā bija jāpārtrauc pavisam. Jansens pārnāk uz Rīgu un te ar latviešu palīdzību nodibina izdevēju sabiedrību. 1885. gadā „Die Heimath“ iznāk atkal kā liela formāta dienas avīze, kuŗu kā izdevējs paraksta Fr. Grosvalds, bet kā redaktors H. Jansens pats. Te laikraksts iznāk divus gadus, pēc kam savas gaitas izbeidz. Žēl, ka no šīs avīzes Rīgas laikmeta pat mūsu lielākajās bibliotēkās — valsts un Rīgas pilsētas — nav nekādu pēdu, un tikai Mišņa bibliotēkā ir atrodami divi numuri. Vienā no šiem numuriem pašā pirmajā vietā ir Krišjāna Valdemāra raksts par kuģu būvēšanu Kurzemes jūrmaalā un ot-

gugi, et avalikult sellest ei räägita. Kas vana Tartu korporatsioonid ei ole poliitilised? Kes teab neid asju, see teab ka vastuse sellele küsimusele.“ Ajaleht „Heimath“ omaltpoolt ütleb päris avalikult, et ka eestikeele õppetooli asutamisel olevat oma poliitiline alus, kuid hää sihiga, mida peaks austama iga mõistlik riigimees.

Harry Jannesen'i eesmärgiks on saavutada oma ajalehe abiga sakslaste mõjutamist eestlasile ja lätlasile hääs suunas. Kuid sakslased Jannesen'i ajalehte ei luge nud. Kuna saksa keele oskajaid lätlaste ja eestlaste hulgas sel ajal oli väga vähe, ajalehe väljaandmisega aga väga suured materjaalsed raskused olid, pidi Jannsen juba järgmisel aastal päevalehe asemel nädalalehte väljaandma, ning veel ühe aasta ilmumise järele Tallinnas oli Jannsen sunnitud „Die Heimath'i“ ilmumist lõpetama. Jannsen sõitis Riiga ja asutab lätlaste abiga väljaandjate seltsi. 1885. aastal „Die Heimath“ ilmub jälle suure formaadi päevalehena, millele väljaandjana kirjutab alla Fr. Grossvald, toimetajana aga H. Jannsen ise. Siin ilmub ajaleht kaks aastat, ja pärast seda lõpetab oma teekonna. Kahju, et selle ajalehe Riia ajastust isegi meie suurema is raamatukogudes — Riigi ja Riia linna — ei ole jälgegi, ainult Missin'i raamatukogus leiame kaks numbrit. Ühes nendest on esimesel kohal Krišjānis Valdemar'i kirjutis laevade ehitamisest Kuuramaa rannal ja teises cand. hist. A. Hasselblatt'i kirjutis „Eestlaste ja lätlaste raamatuturg 1884. aastal.“ Juba selle aine valik näitab, et lätlastel ja eestlastel on olnud ühised vaimlised huvid juba viisküm- mend aastat tagasi.

Pettusid nii need lāti ja eesti ārkamisaja tegelased, kes lootsid saavutada koostōōd sakslastegā, kui ka need, kes olid vene orientatsiooni pooldajad, kes ootasid olude paranemist Baltimaal venelaste poolt. Vene valitsuse režiim viis 1905. aasta revolutsioonini, mis oli juba mōlema rahva tāieliku iseotsustamise koit, tāieliku eesti ja tāieliku lāti orientatsiooni algus.

Aitab selles lūhikesest ekskursioonist sajandi minevikku, et nāha, kuidas eestlaste ja lätlaste teed on lāinud kōrvuti ja

rā cand, hist. A. Hasselblatta raksts — „Igaunu un latviešu grāmattirgus 1884. gadā“. Šī tēmata izvēle vien pate par sevi jau liecina par to garīgo interešu kopību, kāda ir pastāvējuse piecdesmit gadus atpakaļ starp latviešiem un igauņiem.

Vilšanos ir piedzīvojuši tā vāciskās orientācijas latviešu un igauņu nacionālās atmodas laikmeta darbinieki, kuŗi cerēja saprasties ar vāciešiem, kā arī krieviskās orientācijas piekritēji, kuŗi gaidīja uz apstākļu uzlabošanos Baltijā ar krievu palīdzību. Rusifikatoriskais patvaldnieciskais režīms novēda pie 1905. gada revolūcijas, kuŗā jau bija abu tautu pilnīgas pašnoteikšanās rīta blāzma, pilnīgi igauņiskas un pilnīgi latviskas orientācijas iezvanītāja.

Pietiek šīs īsās ekskursijas gadusimtena pagātnē, lai redzētu, kā igauņu un latviešu ceļi ir gājuši līdztekus un pat cieši kopā. Liekas, ka pirms valstiskās patstāvības šī sadarbība ir bijuse pat iekšķīgi stiprāka, palāvīgāka. Sacensība garīgās un materiālās kultūras laukā abu tautu nacionālās atmodas laikmetā izslēdza katru nenovēlību un neuzticību vienai tautai pret otru, kas turpretī mūsu dienās lielā mērā traucē drošas gaitas uzsākšanu abu tautu tuvināšanā.

Abu tautu patstāvība ir izkaŗota un neatkarība nodrošināta ar asiņu cenu, igauņu un latviešu armiju visciešākā kopdarbībā. Kara laukā slēgtā kopdarbība ir jāturpina arī miera dzīves apstākļos — to prasa abu tautu kopējie likteņi.

Jaunais pilntiesīgais Igaunijas sūtnis Latvijā — K. Menninga kgs, ir vecs nopelniem bagāts darbinieks mākslas, sabiedriski-polītiskā un diplomātiskā laukā. Viņš savu atklātības darbinieka karjeru ir sā-

iseģi lāhedalt koos, et juba enne riiklikku iseseisvust see koostöö on olnud sisemiselt kindlam ja tugevam. Võitlus vaimlise ja materjaalse kultuuri alal ei võimaldanud umbusaldust ja kadedust ühel teise vastu, mis, näiteks, meie ajal takistab julgelt alata mõlema rahva lähendamist.

Mõlema rahva iseseisvus on saavutatud ja sõltumatust kindlustas läti ja eesti sõjavägede kõige tihedam koostöö. Sõjaväljal sõlmitud koostööd peame jatkama ka rahule oludes — seda nõuab mõlema rahva ühine saatus.

Uus täisvoliline Eesti saadik Lätis h-ra K. Menning on teeneterikas tegelane kunsti, seltskondlikueltu, poliitika ja diplomaatia alal. Tema algas oma avaliku tegelse karjääri ühel ajal teiste selleaja vaa-deldes eestlaste ja lätlaste vahekordi ajaloolisest perspektiivist eesti suuremate riigimeestega — Pätsi ja Tõnissoniga ja säärasena ta oskab ka leida õiget teed mõlema rahva lähendamiseks ja koostöö võimaldamiseks.

O. Nonats

cis reizē ar šī laika lielajiem igauņu valsts vīriem, Petsu un Tenisonu, un kā tāds viņš no vēsturiskās perspektīves vērojot latviešu un igauņu attiecības zinās arī no savas puses atrast pareizos ceļus un veidus abu valstu ciešākai tuvināšanai un sadarbībai.

O. Nonācs.

Labāku sadarbību zinātnes laukā! Paremat koostööd teaduse alal!

Igaunijas valsts svētkos arī katra latvieša sirds pukst straujāki, jo kādu gan labāku garantiju līdzās mūsu spēkam un gribai mēs varam iedomāties Latvijas brīvībai, labākai labklājībai un gaišai nākotnei, kā Igaunijas brīvību, labklājību un zelšanu. Mūsu likteni ir bijuši vienādi pagātnē, drūmos svešautiešu jūga gados, mūsu tagadni mēs roku rokā esam veidojuši kopīgi izcīnītās cīņās; arī nākotnē tas krietnākais, ko varam novēlēt mūsu tautām un zemēm, — ir nesatricināma mūsu draudzība, jo divas tautas plecu pie pleca var daudz vairāk sasniegt un drošāki turēt ieņemtās pozīcijas, nekā viena, ar kaimiņiem draudzībā nesaistījusies.

Un taisni tādēļ, ka mūsu draudzība mums abiem nepieciešama, padomāsim, kur vēl ir plaisas, kas nav izlabotas un aizmūrētas, un kā zinātnieks šādu mūsu kļūdu meklēšanu gribu izdarīt zinātnes darba laukā. Jo, ja zinātne ir tautas kultūras smadzenes un ja kultūra un kultūras darbi visvairāk tuvina tautas, — arī Latvijas un Igaunijas zinātnēm saskaņoti ir jāveido savi darbi un jārod attīstības ceļi. Un taisni zinātnes darbā ne vienmēr mēs esam gājuši soli solīti, ne vienmēr esam pietiekoši draudzīgi sazinājušies.

Patiesi, mēs atceramies gan, ka Tērbatas universitāte bija dibināta igauņiem un latviešiem, un mēs latvieši ar pateicību pieminam gadus, kurus esam pavadījuši Mētrainē, kad jaunības gados smēlamies tur spēkus un zināšanas darbam nākotnē tēvijas labā. Mēs svētkos un svinībās labprāt parādam pienācīgo godu vienas zemes zinātnes iestāde otras zemes zinātnes darbiniekiem. Mēs esam arī dažus kopīgus darbus veikuši, piem. aizvēstures un folkloras laukā; esam sarīkojuši mūsu tautu mākslu izstādes.

Un tomēr, ja iedziļinamies veiktā, jāatzīst, ka darīts ir pārāk maz un kopīgi pa-

Eesti aastapäeval tuksub ka iga lātlase süda soojemalt, sest millist küll paremat kindlustust meie enda jõu ja tahte kõrval võiksime ettekujutada Läti vabadusele, hääkäekäigule ja helejale tulevikule, kui Eesti vabadust, hääkäekäiku ja õitsengut. Meie saatused on olnud ühesugused minevikus, vööra võimu tumedail aegadel, oma oleviku loonud ise ühistes võitlustes, ning kõigeparemat tulevikus, mida võime soovida oma rahvaste ja riikidele, on vankumata sõprus, sest külg külje kõrval töötades võivad kaks rahvast palju rohkem saavutada ja kindlamini püüside oma positsioonidele, kui üksinda, ilma naabrite sõpruseta.

Just sellepärast, et meie sõprus on meie mõlematele hädatarvilik, mõtleme järele, kus on temas veel augud, mis pole parandatud ja kinnimüüritud, ning teadlasena tahan otsida neid meie teaduse tööpõllul. Kui teadus on rahva kultuuri aju, ja kui kultuur ja kultuuritööd kõgerohkem lähendavad rahvaid, siis ka Läti ja Eesti teadused peavad kooskõlastatult tegema oma tööd ja leidma arenemisteid. Ja nimelt teaduse põllul oleme käinud igati üks oma teed ja oma tegevusest peagu mitte kunagi me pole sõbralikult teatanud naabrile.

Tõsi, meie mäletame küll, et Tartu ülikool on asutatud eestlastele ja lätlastele, ja meie, lätlased, räägime tänuga neist aastaist, mida oleme veetnud Tartus, kus noores eas ammutasime jõudu ja teadusi tuleviku tööle isamaa hääks. Pühadel ja pidustustel meeleldi näitab ühe maa teaduse asutis teise maa teadlastele oma sümpaatiaid ja austamist. Oleme sooritanud ka mõningad ühised tööd ürgmineviku ja folkloori alal; oleme korraldanud meie rahvaste kunstinaütusi.

Ja siiski, kui süveneme tehtud töösse, peame ütleva, et on tehtud liig vähe ja

darifais ir istenibā tikai darba pasākums. Nav vēl pietiekošas saskaņotības; daudz, ļoti daudz vēl trūkst no tā, ko mūsu tautas drīkst no mums prasīt.

Mūsu augstskolās ir viesojušies desmitiem citu Ziemeļ- un Rietumeiropas tautu zinātnieki, arī mēs esam lasījuši ārzemju augstskolās. Mēs mūsu jaunos zinātniekus ikgadus sūtam uz ārzemēm. Bet mēs neesam nodibājuši pietiekoši tuvus sakarus starp Rīgu un Tērbatu, it kā viena augstskola negribētu uzticēties otrai. Vai Rīgā nebūtu apsveicamas lekcijas par Igauniju un igauņu tautu, viņas vēsturi, valodu, literatūru un vispārī kultūru, un vai Tērbatas auditorijās nederētu tādās pat lekcijas par Latviju un latviešiem? Jaunu zinātnieku sadarbs viņus tuvina un līdz ar to nolīdzina ceļus plašākam zinātnes sadarbam nākotnē; vai nebūtu teicami, ka jaunie igauņu zinātnieki papildinātos arī Rīgā p.e mūsu labākiem speciālistiem un mūsu jaunie zinātnieki — Tērbatā?

Mums ir tik daudz nepieciešama kopīga darba valodniecības, aizvēstures, vēstures, etnografijas un folkloras jautājumos: vai mūsu sadarbs šais disciplinās nevarētu būt ciešāks? Vai nebūtu ieteicams nodibināt kopīgus zinātniskus institūtus, piem. zinātņu akadēmiju, labākai pētīšanas darbu ievadīšanai un izvešanai? Mēs iespīezām pētījumus katrs savā valodā un tādēļ iepazīties viens ar otra pētījumu rezultātiem visā pilnībā nevaram: arī te vajadzētu un varētu atrast veidu, kā abas augstskolas, Rīgas un Tērbatas, viena otru balstīt, viena ar otru sazinādamās, abas kopīgiem spēkiem censtos labāku sasniegumu riekšavu nodot v.sas cilvēces zinātnes atzinumu mantnīcā.

Ģadu atpakaļ Rīgā sapulcējās Somijas, Igaunijas, Latvijas un Lietuvas aizvēsturnieki un etnografi, lai ievadītu sarunas par kopīga zinātniska institūta nodibīšanu plašākiem pētīšanas darbiem, lai kopīgi pārrunātu materiālu vākšanas un apstrādāšanas metodes, pieminekļu aizsardzību, attiecīgu karšu sastādīšanas jautājumus un lai nodibinātu laikrakstu, kurā varētu attēlot šo zemju zinātnes sasniegumus, aprakstīt pētīšanas darbus un dot iespīesto zinātnisko rakstu aprakstus. Sarāksme pieņēma manis izstrādāto šādas zinātnes darba apvienības statūtu projek-

ūhiselt tehtud töö on ainult töö algus. Puudub veel rahuldav kooskõla. Meil puudub veel palju sellest, mida meie rahvas võib meilt nõuda.

Meie ülikoolides on külalistena esinenud kümneid Põhja- ja Läänemaade teadusmehi, ka meie oleme pidanud loenguid välismaa ülikoolides. Meie saadame oma noori teadlasi iga aasta välismaile. Aga meie ei ole arendanud küllalt tihedaid sideid Riia ja Tartu vahel, ning näib, nagu ei tahaks üks ülikool usaldada teist. Kas Riias ei oleks tervitatavad loengud Eestist ja Eesti rahvast, tema ajaloo, keelest, kirjandusest ja üldse kultuurist, ning kas Tartu ülikoolis ei kõlbaks samasugused loengud Lätist ja lätlastest? Noorte teadlaste koostöö lähendab neid ja tasandab teed laiemale teaduslikule koostööle tulevikus. Kas ei oleks soovitav, et noored eesti teadusmehed täiendaksid oma teadmisi meie parimate spetsialistide juures ja meie noored teadlased — Tartus?

Meil on niipalju hädatarvilikku ühistööd keeleteaduses, ürgajaloo, ajaloo, etnograafia ja folkloori küsimusis: kas meie koostöö neil aladel ei võiks olla tihedam? Kas poleks soovitav asutada ühiseid teaduslikke instituute, näiteks teaduste akadeemiat parema uurimistöö algamiseks ja tegemiseks? Meie kirjutame oma uurimiste tagajärgedest igaüks oma keeles ja sellepärast ei saa täielikult tutvuneda teineteise uurimiste tagajärgedega: ka siin peaksime otsima ja leidma teed, kuidas mõlemad ülikoolid, Riia ja Tartu, teineteist aidates, teades teine teise tegevusest, ühiste jõududega püüaks anda oma saavutused kogu inimsoo teaduse hääks.

Aasta tagasi tulid Riias kokku Soome, Eesti, Läti ja Leedu ajalooteadlased ja etnograafid, et alata läbirääkimisi ühise teadusliku instituudi asutamisest laiema uurimistöö võimaldamiseks, et ühiselt arutada materjalide korjamise ja korraldamise meetoditest, muinsuskaitsest, vastavate kaartide koostamise küsimusist, ning et asutada ajalehte, kus võiks kirjutada nende maade teaduse saavutusist, kirjeldada uurimistööid ja tuua teateid trükiis ilmunud teaduslikkudest kirjutistest. Koosolek võttis vastu minu poolt väljatöötatud teadusliku tööliidu põhikirja eelnõu ja lubas seda teostada. Kuid läbirääkimistest

tu, solijās to realizēt. Bet tālāk par ievada sarunām mēs neesam tikuši... Mēs bīstamies, ka tik kāds negrib spēlēt vadošu lomu un ka tik tas nekaitē citu zemju zinātnes prestižam. Teiksim atklāti: mēs labāki arī klanamies kāda vidēja vai pat vāja Rietumieropas zinātnieka priekšā, bet mēs, latvieši un igauņi, vēl neesam iemācījušies sniegt roku viens otram draudzīgam sadarbam, vēl neprotam atzīt un cienīt viens otru.

Un tas jau nav labi vairs mūsu tautu kopīgās lietas priekšā. Taču nekas tā netuvina, nekas tā nepalīdz vienoti justies, kā kopīga kultūra un kopīgs kultūras darbs.

Ne tikai tas mūs vieno, ka mums ir bijuši kopīgi un vienādi likteņi un ir kopīgas intereses tagad, — bet arī tas mūs vieno, ka mēs piederam pie viena un tā paša ziemeļu kultūras apgabala.

Šodien Igaunijas valsts svētku dienā griebētos novēlēt abu zemju zinātniekiem svētku sajūsmā rast iedvesmi labākam sadarbam nākotnē. Tāda pat mums, latviešiem un igauņiem ir „gaismas pils“, un viens un tas pats mums ir zinātnes un kultūras darbs.

Lai sekmes vainago igauņu un latviešu zinātnieku pētījumus un zinātnes darbu, un lai latviešu un igauņu zinātnieki apzinās, ka labā un godīgā sadarbā viņi gūs vēl vairāk, nekā iedami katrs savu atsevišķu ceļu, kā tas pa lielākai daļai līdz šim ir bijis.

Prof. F. Balodis.

Prof. F. Balodis.

Igaunijas vidusskolu reforma.

Eesti keskkooli reformist.

Igaunijas vienotajai skolai (Einheitsschule) patlaban ir divas pakāpes: sešklasīga pamatskola un piecklasīga vidusskola. Jau ilgu laiku Igaunijā dzirdāma kurnēšana, ka piecklasīgā vidusskola pietiekoši labi nesagatavo skolniekus, lai tie varētu iestāties augstskolā, un ka piecklasīgā vidusskolā atsevišķi priekšmeti jāizņem ļoti pavisā, jo skolniekiem šajās mācībās laikā nav iespējams iedziļināties mācībās vielā.

Darbojoties par agrāko laiku ģimnāzijas priekšnieku un žurnālistu, man ir

kaugemale ei ole meie jõudnud... Meie kardame, kas ainult mõni meist ei taha mängida peaos ja kardame, et, võibolla, see ei tule teiste maade teaduse prestīžile kasuks. Ütleme avalikult: meie küüsutama mõne keskmise või koguni nõrga Lääne-Euroopa teadusmehe ees, aga meie, lätlased ja eestlased, ei ole veel õppinud ulatama teineteisele kätt sõbralikuks koostööks, meie ei oska veel austada ja lugupidada teineteisest.

Ja see ei ole hää meie ühises asjas. Ometi mittemidagi nii ei lähenda meid ja ei soodusta ühtekuuluvust tunda, kui ühine kultuur ja ühine kultuuritöö.

Meid ei ühenda ainult see, et meil on olnud ühised saatused ja ühised huvid praegu, meid ühendab ka see, et meie kuulume ühte ja samusesse põhjakultuuri piirkonda.

Täna, Eesti aastapäeval, tahaks soovida mõlema maa teadlastele pidulikust silmapilgust ja pühade va. mustuses leida jõudu paremale koostööle tulevikus. Meil, lätlasil ja eestlasil, on oma „valgusloss“ ja üks ja sama on meil teaduslik ja kultuuritöö.

Kroonigu Eesti ja Läti teadlaste uurimisi ja teaduslikku tööd parimad tagajärjed ja saagu lätlaste ja eestlaste teadusmehed sellest aru, et tihedas ja ausas koostöös nad saavutavad rohkem, kui käieks igauks iseteed, nagu see on olnud kogu aeg senini.

Eesti ühtluskool (Einheitsschule) koosneb praegusel ajal kahest astmest: kuueklassilisest alg- ja viieklassilisest keskkoolist. Juba kauemat aega on meil avaldatud nurinat, et viieklassiline keskkool ei valmista küllaldaselt hästi ette õpilasi ülikooli astumiseks ja et viieklassilise keskkooli programmid üksikutes õppeainetes tulevad võtta läbi liiga pealiskandiselt, sest et õpilastel lühikese õppeaja jooksul ei ole võimalik süveneda õppeainesse.

Ĝimnaasiumi kauaaegse juhatajana ja ajakirjanikuna on mul tulnud aastaid

nācijas gadiem ilgi runāt skolotāju kongresos, ka mācības gadu skaits skolās jāpagarina, un tagad skolotāju saime ir gandrīz vienbalsīgi atzinusi, ka vidusskolas mācības laiks pagarināms par vienu gadu.

Pēc izglītības ministra darba uzsākšanas liku izglītības un sociālās ministrijas skolu valdei izstrādāt projektus, ko visā drīzumā ieniegšu caur valdību parlamentam. Vidusskolu reforma izstrādāta šāda: sešklasīgai obligātoriskai pamatskolai sekos trīsgadīga vidusskola un pēc tās trīsgadīga ģimnāzija. Trīsgadīgajā vidusskolā būs obligātoriskas divas svešvalodas: pirmā svešvaloda — angļu, un otrā — vācu. Angļu valodas vietā skolas uzturētājs var izvēlēties arī franču valodu.

Ja ir maz skolnieku, kas vēlās iestāties ģimnāzijā, tad pāriešana no vidusskolas uz ģimnāziju ļoti viegla. Bet ja ģimnāzijā gājēju skaits lielāks, kā skola var uzņemt, tad uzņem tos, kas var izturēt attiecīgu eksāmenu. Šie paši noteikumi attiecas arī uz sešklasīgo pamatskolu beigušajiem, kas vēlās iestāties vidusskolā.

Vidusskola var būt apvienota ar sešklasīgo pamatskolu, bet tad par apvienotās skolas priekšnieku var būt tikai vidusskolas vadītājs ar augstāku izglītību. Parasti būs apvienota vidusskola ar ģimnāziju un par apvienoto skolu direktoru ir persona ar augstāku izglītību.

Vidusskolu skaits būs lielāks kā ģimnāziju skaits, jo vidusskolas atvērš arī uz laukiem un mazākās pilsētās, tagadējo divklasīgo papildskolu vietā.

Ģimnāzijas, pēc mācības vielu rakstura un apmēra, iedalīsies: humanitāros, reālos, komerc- vai praktiskos nozarjuomos.

Ja izglītības un sociālās ministrijas izstrādāto likumprojektu parlaments pieņems, tad Igaunijas vienotā skola būs triju pakāpju skola: sešklasīga pamatskola + trīsgadīga vidusskola + trīsgadīga ģimnāzija.

N. Kanns,
Igaunijas izglītības
un sociālais ministrs

vaielda kooliõpetajate kongressidel kooli kestuse pikendamise eest ja keskkooli õpetajaskond on nüüd pea üksmeelselt asunud seisukohale, et keskkooli õppeaega tuleb tõsta ühe aasta võrra.

Haridusministrina lasksin haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsuse töötada välja seaduse projektid, mida kavatsen lähemal ajal esitada Valitsuse kaudu Riigikogule. Keskkooli reform seisab selles, et kuueaastasele sunduslikule algkoolile järgneb kolmeaastane keskkool ja sellele kolmeaastane gümnaasium. Kolmeaastases keskkoolis on sunduslikuld kaks võõrkeelt: esimese võõrkeelena inglise, teiseks saksa keel. Inglise keele asemel võib kooliülevõtteajaks valida ka prantsuse keele.

Keskkoolist on üleminek gümnaasiumi kerge, kui gümnaasiumisse astuda soovijaid on väha. Kui aga sisseastuda soovijate arv on suurem, kui võimalik gümnaasiumisse vastu võtta, siis võetakse neid vastu eksamitega. Niisama on lugu ka kuueklassilise algkooli lõpetajatega, kes tahavad astuda keskkooli.

Keskkooli võib olla ühendatud kuueklassilise algkooliga, kuid ühendatud koolide juhatajaks on sel juhul kõrgemaharidusega keskkooli juhataja. Harilikult on aga keskkool ühendatud gümnaasiumiga ja siis on ühendatud koolide direktoriks kõrgema haridusega isik.

Keskkoolide arv on suurem, kui gümnaasiumite arv, sest keskkooli avatakse ka maal ja vähemates linnades praeguste kaheklassiliste täienduskoolide asemel.

Gümnaasiumid õppeainete laadi ja ulatuse järgi jagunevad humanitaar-, reaalkommerts- või majandusgümnaasiumiteks.

Kui haridus- ja sotsiaalministeeriumi poolt välja töötatud seaduse projekt võetakse vastu Riigikogu poolt, siis muutub eesti ühtluskool kolmeastmeliseks kooliks kuueaastane algkool + kolmeaastane keskkool + kolmeaastane gümnaasium).

N. Kann,
haridus- ja sotsiaalminister.

Jaunais projekts „noteikumiem par tautas izglītību“ Latvijā.

Uus seaduseelnõu „määrusile rahvaharidusesest“ Lätis.

Likumi, kas noteic Latvijas skolu iekārtu un pārvaldi, izdoti Latvijas valsts dzīves sākumā. Tie ir Tautas Padomes 1919. g. 8. decembrī pieņemtais „likums par Latvijas izglītības iestādēm“ un likums par mazākuma tautību skolu iekārtu Latvijā“ un Ministru kabineta 1920. g. 26. aprīlī pieņemtais pirmā likuma turpinājums par „neobligātorisko mācību“ t. i. par vidusskolām un arodskolām. Dažādi trūkumi un nepilnības, ko diezgan drīz sāka saskatīt šais likumos, pamudināja toreizējo izglītības ministri K. Straubergu jau priekš desmit gadiem, 1924. g. 19. februārī, izvest caur Ministru kabinetu jaunu likumprojektu „par tautas izglītību“, kas tūlīt arī tika iesniegts Saeimai, bet šim projektam liktens bij lēmis ļoti gausu gaitu. Vēl līdz šai dienai tas nav tapis par likumu. Līdz šim bijis jāiztiek ar atsevišķiem grozījumiem un papildinājumiem.

Ar jauno tautas izglītības likumu ir nodarbojušās visas četras Saeimas. Trešajā Saeimā tas 1931. g. pavasarī nonāca jau plenārsēdes dienas kārtībā, bet, atstāts par mantojumu ceturtajai, nāca par jaunu Izglītības un Pašvaldības komisijas izspriešanā. 1933. g. pavasarī tas atkal bij komisijās tiktāl sagatavots, ka varēja to iesniegt plenārsēdei ar virsrakstu „likums par tautas izglītību“, bet veselu pusgadu tam nācās nostāvēt dienas kārtībā. Pagājušā gadā beigās valdība atprasīja to Saeimai un gribēja ziemsvētku brīvlaikā izdot 81. p. kārtībā. Izglītības ministrija bij to arī jau iesniegusi Ministru kabinetam, bet tur tas pagaidām aizķērās, un tagad svarīgais likumprojekts, pie kuŗa tik daudz strādāts, skatas pretī nezināmam liktenim. Taču par tā saturu galvenajās līnijās ar diezgan lielu vienprātību vienojušās Saeimas frakcijas un dažādās skolu lietās ieinteresētās aprindas. Neizlīdzināmas domstarpības pastāv gandrīz

Seadused, mis mēravad Lāti koolide korralduse ja valitsemise, on vāljaantud Lāti riigielu algusel. Need on Rahvanõukogu poolt 8. detsembril 1919. a. vastuvõetud „Lāti haridusasutiste seadus“ ja „Vāhemusrahvuste koolikorralduse seadus Lät.s.“, ning Ministrite kabinēti poolt 26. aprillil 1920. g. vastuvõetud esimēse seaduse järg „mittesunduslikust õppimiseest“, s. o. kesk- ja kutsekoolidest. Paljud puudused, mis õige pea tulid nähtavale, sundisid selleaegset haridusministrit K. Strauberg'i juba 10 aastad tagasi, 19. veebruaril 1924. a. Ministrite kabinetile esitama uut seadusprojekti „rahvahariduseest“, m.s kohe esitati ka seimile, kuid sellele seaduseelnõule oli saatus määranud väga aeglase käigu. Veel tänapäevani ei ole ta saanud seaduseks. Senini pidime läbisaama ainult mõningate muudatuste ja täiendustega.

Uue rahvahariduse seaduse kallal on töötanud kõik neli seimi. Kolmandas seimis jõudis ta 1931. a. kevadel juba üldkoosoleku päevakorrani, kuid ta jäeti siiski päranduseks neljandale seimile, kus teda jälle läbivaatasid haridus- ja omavaltsus komisjonid. 1933. a. kevadel oli ta komisjonides jälle ni.kaugele ettevalmistatud, et esitati üldkoosolekule päälkirjaga „Rahvaharidus seadus“, aga ta pidi seisma päevakorras terve poolaastat. Läänud aasta lõpul nõudis valitsus ta seimist tagasi ja tahtis Jõulu vaheajal vāljaanda põhiseaduse 81. paragrahvi alusel. Haridusministeerium esitaski selle eelnõu Ministrite kabinetile, kuid ta jäi ka sinna ajutiselt seisma ja praegu see tähtis seaduseelnõu, mille juures nii palju tööd tehtud, vaatab teadmata saatusele vastu. Tema sisukohta on ühelmeel le kõik seimi poliitilised grupid ning ka kooliasjust huvitatud ringkonnad. Peagu ainukesed raskused on kooliõpetajate valimise küsimuses. Senini võis kooliõpetajate valida või ametisse nimetada ainult sääraseid

tik vienā vienīgā — skolo-tāju ievēšanas jautājumā. Līdz šim skolas uzturētāji va-rēja ievēlēt vai iecelt tikai tādas personas, kas bij dabūjušas pozitīvu atsauksmi vai ieteikumu Skolas padomē, un tādā virzie-nā arī bij izstrādāts jaunais likumpro-jekts Saeimas Izglītības komisijā. Sa-eimas Pašvaldības komisija turpretim ar lielu balsu vairumu projektēja jaunu kārtību, kas dotu pašvaldībām pilnīgi brīvas rokas skolo-tāju izvēlē. Šo redakciju aizstāvēja Zemnieku savienība un arī da-ļa sociāldemokrātu, t. i. personas, kas stā-vēja tuvu pašvaldībām un tāpēc cīnījās par to interesēm. Izglītības ministra ies-niegums Ministru kabinetam bij nostājies pašvaldības komisijas variantu pusē.

Jaunā projekta saturā pelna ievēribu vairāki noteikumi. Obligātoriskās mācības sākums nolikts uz bērna asto-to dzīves gadu, bet ja apstākļi prasa, to var atlikt uz vienu gadu. Obligātoriskajā mācībā ietilpst viens gads pirmskolas vai attiecīga māj-mācība un seši mācības gadi pāmatskolā. Divgadīgā papildskola jau nav vairs obligātoriska vārda stingrā no-zīmē. Neobligātoriskajā mācībā blakus vispārīgās izglītības vidusskolām jeb ģim-nāzijām nostādītas arodskolas ar 2—4 kla-sēm un arodu vidusskolas ar divām klasēm (vīrs ģimnāzijas) vai 4 un 5 klasēm (vīrs pāmatskolas). Ģimnāzijām paredzēti tikai 4 mācības gadi (klases). Zināmā projekta izveidošanas posmā paredzētais ģimnāzijas kursa pagarinājums atkrita pēdējos balsojumos Saeimas komisijās, jo kreisās partijas cēla pret to principiā-lus iebildumus, bet labās vairijās izdevu-mu pieaugumu.

Īpaša sadaļa nosaka privātskolu iekār-tu. Centrālā sadaļa par skolu uzturēšanu uzliek obligātorisko skolu uzturēšanu paš-valdībām un regulē sīkāk to pienākumus skolu un skolo-tāju apgādē. Obligātorisko skolu skolo-tāju algošanu kopš 1932. g. īpašs likums uzliek valstij.

Piektā sadaļā runā par vietējiem skolu pārvaldes organiem. Atsevišķā skolā pa-redz skolas priekšnieku, pädagoģisko kon-ferenci un skolas padomi. Īpašu vērību pelna skolas padome, kuras locekļi

isuku'd, kes olid saanud pooldava otsuse koolinõukogus, ja samasmõttes oli välja-tõotatud ka uus seaduseelnõu Seimi hari-duskomisjonis. Seimi omavalitsusko-misjon aga suure häälte enamusega pool-das uut korda, mis jätaks omavalitsustele täiesti vabad käed kooliõpetajate vali-mistel. Seda redaktsiooni pooldas Põllu-meeste liit ja osa sotsiaaldemokraate, s. o. isikud, kes se'savad omavalitsustele lähe-dal ja võitlesid nende huvide eest. Hari-dusministri Ministrite kabinetile esitatud eelnõu pooldas omavalitsuskomisjoni va-rianti.

Uue eelnõu sisus väärivad suurt tähel-panu mitmed määrused. Sundusliku õppe-aja algus on ettenähtud 8 aasta vanuselt, kuid kui olud nõuavad, siis võib seda edasi lükata ühe aastavõrra. Sunduslik õppe-aeg on üks aasta eelkoolis või vastav ko-duõpetus ja kuus aastat algkoolis. Kahe-aastane täiendusloom ei ole enam sunduslik sõna kindlas tähenduses. Mittesundusli-kus õppeajas on üldharidusliste keskkoo-lide ehk gümnaasiumite kõrval ettenähtud kutsekoolid 2—4 klassiga ja keskkutse-koolid kahe klassiga (näale gümnaasiumi), ehk 4 ja 5 klassiga (pääle algkooli). Güm-naasiumites on õppeaeg ettenähtud ainult 4 aasta+(klassi). Ühel teataval eelnõu are-nemisaiajärgul ettenähtud õppeaja piken-dus gümnaasiumites kukkus läbi, viima-seil hääletusel Seimi komisjonides, sest sotsiaaldemokraadid olid põhimõtteliselt selle vastu, kuna kodanlased kartsid ku-lude kasvu.

Eriline osa näeb ette erakoolide korral-dust. Neljas päätükk paneb sunduslikkude koolide ülalpidamise kohustuse omava-litsustele ja reguleerib nende ülesandeid koolide ja kooliõpilaste hoolekande alal.

Sunduslikkude koolide õpetajatele mak-sab palga riik. Seda määrab eriline sea-dus.

Viies päätükk räägib kohalikest kooli-valitsuse asutustest. On ettenähtud, et koolis on koolijuhataja, pädagoogika- ja koolinõukogu.

Suurt tähelpanu väärib koolinõukogu, kelle liikmeteks on osalt kooliõpetajad,

ir pa pusei skolotāji, pa pusei bērnu vecāki, tad skolas priekšnieks, skolas ārsts un skolas uzturētājs vai tā pārstāvis. Paredzētas arī īpašas vecāku sapulces gan visai skolai, gan atsevišķām klasēm, lai „tuvinātu skolu un vecākus un izplatītu sabiedrībā zinātniski motivētus uzskatus par mācīšanos un audzināšanu“, kā arī ieceltu vecāku pārstāvjus skolu padomē. Skolu iecirknis ar īpašu skolu valdi (obligatoriskai mācībai) ir „ikkatrs aprīnkis, kā arī katra pilsēta, kas uztur skolas un kur obligatoriskās mācības skolās darbojas vismaz 20 štāta skolotāji“.

Stestā nodaļa noteic skolu inspekciju un septiņā skolotāju cenzu, tiesības un pienākumus, ievēlēšanu, pārvietošanu un atlaišanu no vietas.

Ticības mācība ir visām skolām obligatoriska, bet vecāki var prasīt savu bērnu atsvabināšanu no šā priekšmeta. Ticības mācības skolotāju cenšanās ar veto tiesībām piedalās attiecīgās konfesijas pārvaldes pārstāvis. Arī ticības mācības stundu pārraudzībā konfesijas pārvaldei paredzētas zināmas tiesības. Katolu un luterāņu kristīgās frakcijas prasīja konfesijas pārvaldei tiesības arī iecelt, pārvietot un atcelt ticības mācības skolotājus un šī prasība, kas neizgāja cauri Saeimas komisijās, uzpeldēja atkal Ministru kabinetā, apspriežot likuma izdošanu 81. p. kārtībā. Dzirdams, ka taisni šis jautājums arī aizkavējis likuma izdošanu. Skolotāji ir noteikti pret šādu tiešu baznīcas iejaukšanos skolas dzīvē. Vispār tā būtu zināma vājības zīme no valsts puses, ja tā vēl tālāk ietu pretīm klerikālajām prasībām, nekā tas izdarīts Saeimas komisiju projektos.

Skolu draugi un skolotāji ar interesi seko „tautas izglītības noteikumu“ tālākai ko „tautas izglītības noteikumu“ tālākai gaitai. To apstiprināšana liktu lielumā un visumā drošus un pārbaudītus pamatus Latvijas izglītības sistēmai un darbam.

Prof. L. Adamovičs,
Latv. vidusskolu un arodsk. skol. sav. pr.

osalt lastevanemad, siis koolijuhataja, kooliarst ja kooliülalpidaja või tema ase-tāitja. On ettenāhtud ka kogu kooli ja üksi-kute klasside laste vanemate koosolekud, et „lähendada vanemaid koolile ja levitada seltskonnasteaduslikultpõhjendatud seisu-kohti õpetamisest ja kasvatamisest,“ ning et valida vanemate esindajaid koolinõu-kokku. Kooliringkond on „iga maakond või iga linn, kes peab ülal koole ja kus sunduslikes kooles töötab vähemalt 20 koo-liõpetajat.“

Kuues päätükk määrab kooli järelvalve korra ja seitsmes — kooliõpetajate tsensi, õigused ja kohustused, valimise korra, ümberpaigutamise ja vallandamise kohalt.

Usuõpetus on sunduslik kõigis koolides, kuid vanemad võivad nõuda oma laste vabastamist sellest õppeainest.

Usuõpetuse õpetajate tsenseerimisest veto õigustega võtab osa vastava konfesiooni ülemvalitsuse esindaja.

Ka usuõpetuse tundide järelvalvamises on konfessiooni ülemvalitsustel teatavad õigused. Katoliku ja luteriusu fraktsioo-nid nõudsid konfessioonide ülemvalitsus-tele õigusi ametisše nimetada, ümberpai-gutada un vallandada usuõpetuse õpeta-jaid ja see nõu, mis kukkus läbi Seimi komisionides, esitati uuesti Ministrite kabi-netile, kui kaaluti seaduse väljaandmist 81. paragrahvi korras. On kuulda, et ainult see nõue olevat takistanud seaduse väljaandmist. Kooliõpetajad ei poolda säärast kiriku segamist kooliellu. See oleks üldse nõrkus riigi poolt, kui ta annaks sääraseid õigusi, mis ei leidnud poolehoidu seimi komisjonides.

Kooli sõbrad ja kooli õpetajad jälgivad huviga „rahvahariduse määruste“ edas-p'dist käiku. Nende vastuvõtmine annaks suuri ning häid aluseid Läti haridus-süsteemile ja haridustööle.

Prof. L. Adamovičs
Läti kesk- ja kutsekoolide õpetajate liidu esimees.

Igaunijas teātri darbojas sekmīgi. Eesti teatrid tegutsevad edukalt.

Igaunu publikas interesse pret skatuves mäkslu, salīdzinot ar iepriekšējo gadu 1932./33. gada sezonā jūtami pieaugusi, jo teātrus apmeklējušas pavisam 416.780 personas, bet iepriekšējā sezonā Igaunijas teātros bijuši 370.583 skatītāji, tas ir 46.197 cilvēku mazāk.

Apmeklētāju vairuma ziņā pirmajā vietā ir Rēveles „Estonia“, kur to skaits 1932./33. gadā bij 155.957 (151.580). (Iekavās 1931./32. gada sezonas apmeklētāju skaits). Otrajā vietā ir ceļojošais „Dramas stūdiņas teātris“ ar 79.214 skatītājiem (73.100), trešajā Tērbatas „Vanemuine“ — 50.118 (35.783), ceturtajā Rēveles strādnieku teātris — 41.383 (28.932), piektajā Vilandes „Ugalā“ 33.722 (35.015), sestajā Narvas teātris 32.791 (33.340) un pēdējā vietā Pērnavas „Endla“ 23.595 (12.833).

Caurmērā katru izrādi apmeklējušas „Estoniā“ 475 personas, Narvas teātri 328 (312), Strādnieku teātri 293 (268), „Endlā“ 284 (225), „Vanemuinē“ 278 (234), Vilandes „Ugalā“ 278 (340) un „Dramas stūdiņā“ 221 (225) personas. Drāmas izrādes noskatījušies „Estoniā“ visā sezonā 56.362 (49.354), Drāmas stūdiņā 79.214 (73.100), Strādnieku teātri 41.383 (28.932), Vilandes „Ugalā“ 22.721 (19.133), „Vanemuinē“ 20.210 (18.918), Pērnavas „Endlā“ 19.694 (10.380) un Narvas teātri 16.797 (18.451) skatītāji. Operetes apmeklējuši: „Estoniā“ 62.696 (62.116) apmeklētāji, „Vanemuinē“ 29.908 (16.865), Narvas teātri 15.994 (14.889), Vilandes „Ugalā“ 11.001 (15.882) un Pērnavas „Endlā“ 3.901 (2.453). Operu izrādēs apmeklētāju skaits „Estoniā“ teātri bijis 36.899 (40.110). Kā redzam, opera ir Igaunijas lielākajā teātri vienīgā nozare, kur skatītāju skaits gadu no gada sistemātiski krītas. „Estoniā“ un tāpat arī citos teātros stipri audzis drāmas izrāžu apmeklētāju skaits. Operesū cienītāju vairums caurmērā visu laiku turas vienā

Eesti publiku huvi lavakunsti vastu eelmise hooajaga vörreldes on tunduvalt tõusnud kuna on teatreid külastanud kokku 416.780 pealtvaatajat; aga eelmisel hooajal käis Eesti teatrites pealtvaatajaid 370.583, see on koguni 46.197 inimese võrra vähem.

Vaatlejate rohkuselt on endiselt esikohal „Estonia“, kus vaatlejate arv oli 1932./33. a. 155.957 (151.580). (Klambrites on toodud 1931./32. a. vaatlejate arv.) Teisel kohal on Draamastuudio 79.214 vaatleja (73.100), kolmandal „Vanemuine“ 50.118 (35.783), neljandal Tallinna Töölisteater 41.383 (28.932), viiendal „Ugalā“ 33.722 (35.015), kuuendal Narva teater 32.791 (33.340) ja seitsmendal ning viimasel kohal Pärnu „Endla“ 23.595 (12.833) vaatlejaga.

Keskmiselt on käinud ühe etenduse kohta vaatlejaid „Estonias“ — 475 (461), Narva teateris — 328 (312), Tallinna Töölisteateris — 293 (268), „Endlas“ — 284 (225), „Vanemuises“ — 278 (234), Viljandi „Ugalas“ — 278 (340) ja Draamastudios — 221 (225).

Sõnalavastusi on käinud jälgimas „Estonias“ kogu hooaja kestes 56.362 (1931./32. hooajal 49.354), Draamastudios 79.214 (73.100), Tallinna Töölisteateris 41.383 (28.932), Viljandi „Ugalas“ 22.721 (19.133), „Vanemuises“ 20.210 (18.918), Pärnu „Endlas“ — 19.694 (10.380) ja Narva teateris 16.797 (18.451). Operette on käinud jälgimas: „Estonias“ 62.696 (62.116) pealtvaatajat, „Vanemuises“ 29.908 (16.865), Narva teateris 15.994 (14.889), Viljandi „Ugalas“ 11.001 (15.882) ja Pärnu „Endlas“ 3.901 (2.453). Ooperietendustel on käinud sama hooaja kestvusel pealtvaatajaid „Estonia“ teatris 36.899 (40.110). Ooper on, nagu ülaltoodud andmetest näha, meie suuremas teatris — „Estonias“ — ainuke ala, millel pealtvaatajate arv näitab järjekindlat vähenemistendentsi. Tugevasti on „Estonias“, samuti peagu ka kõigis teistes teatrites, suurenenud sõnalavastuste vaatlejate arv; seevastu opereti vaatlejate arv näib üldiselt püsivat samal

limeni, izņemot „Vanemuini“, kur operetes apmeklētāju skaits jūtami palielinājies.

Igaunijas teātros drāmas izrādēs noskaņoties pavisam 256.381 apmeklētājs, operetēs — 123.500, bet operas uzvedumos 36.899. Uzvedumu skaits pagājušā sezonā bijis „Estoniā“ 36, no tiem 23 jauni un 13 veci, Drāmas stūdiņā — 13, no kuriem 11 jauni un 2 atkārtotumi, „Vanemuinē“ 30 (19 jauni, 11 veci). Izrāžu skaita ziņā pirmajā vietā ir Drāmas stūdiņas teātris ar 359 izrādēm, tad „Estonia“ — 328, „Vanemuine“ — 180, Rēveles strādnieku teātris 141. Ienākumi: „Estonia“ 119.415 kronas (131.633 kr.), Drāmas stūdiņa 48.153 (50.194), „Vanemuine“ 23.803 (22.972), Rēveles strādnieku teātris 14.838 (8.616).

Neraugoties uz apmeklētāju skaita palielināšanos, Igaunijas teātru ienākumi, salīdzinot ar iepriekšējo sezonu, tomēr jūtami samazinājušies. Šis parādības iemesls tas, ka publika pārgājusi no dārgākām vietām uz lētākām. Starp citu jāatzīmē, ka Igaunijas teātru vietu cenas, salīdzinot ar Latvijas teātru vietu cenām, ir ļoti zemas — no Kr. 1,50 līdz 20 centiem. Caurmēra ienākumi bijuši „Estoniā“ 364 kronas no izrādes, Drāmas stūdiņā 134 kr., „Vanemuinē“ 132 kr. Strādnieku teātrī 105 kronas, Vilandes „Ugalā“ 93 kr., Narvas teātrī 77 kr. un „Endlā“ 80 kr.

Igaunijas teātri pagājušā sezonā saņēmuši gadā šādus pabalstus no valsts un pašvaldībām: „Estonia“ 100.500 kr. (115.500), „Vanemuine“ 56.775 (64.750), Drāmas stūdiņa 19.300 (21.900), Strādnieku teātris 14.302 (14.609), Vilandes „Ugala“ 8.000, Narvas teātris 7.050 (8.100) un Pērnavas „Endla“ 5.350 (5.800). Igaunijas teātru pabalstu summas 1932./33. g. stipri samazinātas.

Interesantus datus sniedz teātru darbības statistika uz jautājumu, cik valsts un pašvaldības piemaksājušas teātriem uz katru apmeklētāju. Izrādās, ka laivas tiešu saņēmēis „Vanemuine“ teātris Tērbatā

tasemel, kus varemgi, välja arvatud vahest „Vanemuine“, kus eelmise hooajaga võrreldes opereti-etendustel käijate arv tunduvalt suurenenud.

Üldse on sõnalavastusi Eesti kutselistes teatrites möödunud hooajal käinud vaatamas kokku 256.381 inimest, operette vaatamas on käinud sama aja jooksul 123.500, kuna ooperipubliku üldine arv on 36.899.

Lavastuste arv Eesti teatrites oli 1932./33. hooajal: „Estonias“ 36, neist uusi lavastusi 23, vanu 13; Draamastuudios — 13; uusi lavastusi andis Draamastudio 11, kuna vanu lavastusi, mis tulid kordamisele, oli — 2. „Vanemuine“ lavastas hooaja jooksul 30 teost; uusi lavastusi ses teatris oli 19, vanu 11.

Etenduste arvult on Eesti kutseliste teatrite hulgas esikohal Draamastuudio, kes andis 359 etendust. Teisel kohal on etenduste rohkuselt „Estonia“ — 328 etendust. Järenevad „Vanemuine“ — 180, Tallinna Töölisteater — 141.

Sissetulekud: „Estonia“ 119.415 krooni (131.633 kr.), Draamastudio — 48.153 (50.194), „Vanemuine“ — 23.803 (22.972), Tallinna Töölisteater — 14.838 (8.616). Vaatamata pealtvaatajate suurenemisele on meie teatrite sissetulek möödunud tegevushooajal eelmisega võrreldes tunduvalt vähenenud, milline asi-olu tingitud peamiselt sellest, et publik kallimatelt kohtadelt on nihkunud odavamatele. Keskmise sissetulek on olnud iga etenduse kohta „Estonias“ — 364 kr., Draamastuudios — 134 kr., „Vanemuises“ — 132 kr., Tallinna Töölisteater — 105 kr., Viliandi „Ugalas“ — 93 kr., Narva teatris 77 kr. ja „Endlas“ — 80 krooni.

Toetusi on Eesti teatrid saanud aasta jooksul riigilt ja omavalitsustelt: „Estonia“ — 100.500 kr. (115.500), „Vanemuine“ — 56.775 (64.750), Draamastudio — 19.300 (21.900), Tallinna Töölisteater — 14.302 (14.609), Viljandi „Ugala“ — 8.000 (8.600), Narva teater — 7.050 (8.100), ja Pärnu „Endla“ — 5.350 (5.800). Eesti teatritele antud toetussummad on sellegi aasta jooksul tunduvalt kahanenud.

Huvitava osa teatrite tegevusstatistikast moodustab küsimus, kui palju on riik ja omavalitsused teatritele toetuste näol juure maksnud kõnealusel tegevushooajal

— 113 centi uz personas, „Estonia“ — 64, Strādnieku teātris — 35, Drāmas stūdijs — 24, Vilandes „Ugalā“ — 24, Pērnavas „Endla“ 23 un Narvas teātris — 21 c.

Pavisam Igaunijas teātri saņēmuši palbistus 211.277 kronu apmērā, teātru pašu ienākumi bijuši gada laikā 231.841 kr., sniegtas pavisam 1.312 izrādes, 136 uzvedumus, no tiem 104 jaunus un 32 vecus. Teātrus apmeklējuši pagājušā sezonā 416.780 cilvēki, tas ir gandrīz puse no igauņu tautības iedzīvotāju skaita.

L. L.

iga vaatleja kohta sentides. Selgub, et lõviosa juuremaksust langeb „Vanemuisele“, kus see teeb iga vaatleja kohta 113 senti, teistes teatrites on vastavad arvud: „Estoonias“ — 64, Tallina Töölisteatris — 35, Draamastuudios — 24, Viljandi „Ugalas“ — 24, Pärnu „Endlas“ — 23 ja Narva teatris — 21 senti.

Üldse on Eesti teatritele riigi ja omavalitsuste poolt antud toetusi sel hooajal kogusummas 211.277 krooni, teatrid ise on teeninud sama aja jooksul — 231.841 kr.: etendusi on annud teatrid kokku — 1.312, lavastusi 136, neist uusi 104, vanu 32: vaatlejaid on käinud Eesti teatrites 1932./33. a. 416.780 inimest, s. o. ligikaudu peagu pool Eesti rahva arvust. L. L.

Latvijas rūpes. Lāti mured.

Tās ir saimnieciskās un politiskās dabas rūpes, kas māj krietus Latvijas pilsoņus un liek viņiem bēžāki domās kavēties pie jautājumiem, kas citkārt tiem tālu stāvējuši vai nav tik neatlaidīgi priekšā stājušies un atrisinājumu prasījuši.

1933. gads uzrāda gan zināmu rūpniecības un lauksaimniecības atdzīvošanos un pat uzplaukumu. Bezdarbnieku skaits ir samazinājies un nopietnas bažas vairs nerada; vasaras mēnešos bezdarbnieku pat nebija nemaz un lauksaimniecībā strādāja vairāki tūkstoši ārzemju laukstrādnieku. Bet tas viss nav palīdzējis pacelt eksportu, kurš ir galvenais ārzemju valūtas sagādātājs Latvijas bankai. Rūpniecība ir uzplaukusi uz vietējo tirgus rēķina, kas nodrošināts ar augstu ievadumtu un kontingentiem. Lauksaimniecība ir devusi gan lielus maizes labības krājumus, ka radusies prasība pēc sējumu platības ierobežošanas, bet sviesta eksports ir mazinājies. Un rezultāts ir tāds, ka ārējās tirdzniecības bilance noslēgsies ar lielāku pasīvu, kurš visai nelabvēlīgi ietekmējis Latvijas bankas valūtas krājumus.

Jau pagājušā gada beigās Zemnieku Savienība ar speciālu vēstuli ministru prezidentam un finansu ministriem ieteica ķerties pie radikāliem līdzekļiem stāvokļa la-

Need on majandusliku ja poliitilise iseloomuga mured, mis vaevavad Lāti kodanikke ja sunnivad mõtlema küsimusist, m's muidu seisavad neist kaugel ja kunagi pole nõudnud lahendust nii tungivalt kui praegu.

1933. aastal võis märgata teatavat tööstuse ja põllumajanduse olukorra paranemist. Töötatöölise arv on tunduvalt vähenenud ja nad ei tekita enam suurt muret; suvekuudel polnud töötatöölisi enam üldise ning põllutöödel töötasid mitu tuhat välismaalast. Kuid kõik see pole suutnud suurendada eksporti, millest Lāti Pank saab kõige enam valuutat. Tööstus on elustunud kohaliku turu arvel, mis on kaitstud kõrge sisseveotollidega ja kontingentidega. Põllumajandus on andnud küll suure vilja tagavara, mispärast nõutakse külvipinna püramist, kuid või väljavedu on vähenenud. Ning tulemus on see, et väliskaubanduse bilanss on passiivne, mille tõttu Lāti panga valuuta tagavarad on tublisti kannatanud.

Juba läinud aasta lõpul esitas Lāti Põllumeeste liit märgukirja ministerpresidendile ja rahaministrile, et on tädatarvilik kasutada radikaalsemaid abinõusid seisukorra parandamiseks. Seekord ei tahtnud veel keegi saada aru seisukorra tõsidusest.

bošanai. Toreiz vēl šo norādījumu negribeja saprast tiešā nozīmē. Oficiālās personas un viņām tuvā prese Zemnieku Savienības vēstuli tulkoja, ka mēģinājumu radīt grūtības valdībai. Tomēr jau pēc pāris mēnešiem stāvoklis kļuva tik skaidrs, ka nevarēja būt šaubu, ka steigami jāmeklē pretlīdzekļi tirdznieciskās bilances pasīvītales un valūtas aizplūdma ierobežošanai. Šis jautājums tagad nodarbina finansu ministriju, valdību un Saeimu, ka arī saimnieciskos darbiniekus, kuru viena daļa ieteic sekot Igaunijas piemēram un pazemināt lata kursu. Saeimas grupu nosviedošais vairākums šādam ceļam nepiekrīt un neatrod nemaz var iespējamu par to diskutēt. Tāpēc valdībai būs jāliek priekšā citi līdzekļi. Runa jau ir bijusi par maitu naaugstināšanu, importa aplikšanu ar sevišķu nodokli par labu eksportam un par valūtas tirdzniecības pārkaršošanu. Konkrete priekšlikumi neskaidrosies tuvākās dienās.

Grūtības ir arī ar valsts budžetu. Saimniecības gads beidzas 31. martā, bet jau tagad var rēķināties ar saviem 12 milj. latu iztrūkumu, kas būs jāsedz no rezerves fonda. Iztrūkums būtu daudz lielāks, ja būtu izdotas visas summas, kas budžetā atvēlētas. Valdība resorjiem ir atļāvusi izsniegt mazākus līdzekļus nekā Saeimā atvēlēts. Tas darīts saskaņā ar Saeimā pieņemtu lēmumu, ka jāsaņem ienēmu robežās. Interesanti atzīmēt, ka min. lēmumu pieņēma tūlīt pēc budžeta apstiprināšanas, kas liecina, ka Saeima apzinājas, ka tikko atvēlētais budžets ir par lielu. Līdzīgs stāvoklis tomēr draud atkārtoties ar budžeta 1934./35. saimniecības gadam. Pašlaik to ansprīž Saeimas budžeta komisija, kur jau 143 milj. latu lielajai projekta kopsummai pielikti kādi pāris milj. latu. Ir tendence pielikumu vēl palielināt, kaut nav nekādu nārliecināto pāzīmju, ka nākošā saimniecības gadā ienēmu jūtami pieaug. Tamdēļ ienēmu kopsummu nevarētu anrēkināt nēko lielāku par 130 milj. latu. Ja arī visā nopietnībā or bētu budžetu samazināt, tad tomēr līdz šai summai budžetu nevarēs samazināt. Bet nevarēs vairs arī iztrūkumu segt ar rezerves fonda summām, jo tās ir pa daļai saistītas, na daļai sarakušas līdz tai robežai, kad tālāk neavr iet. No šī ap-

Ametlikud isikud ja nendele lähedal seisev ajakiriandus tõlgitsesid Põllumeeste liidu märgukiria kui katset teha raskusi valitsusele. Kuid juba paari kuu pärast oli seisukord nii selge, et polnud kahtlust, et peab viitamata otsima abinõusid kaubandusliku bilansi passiviteedi ja valuuta kahanemise piiramiseks. Praegu püüavad seda küsimust lahendada rahaministeerium, valitsus ja seim, ning ka majandustegelased, kelledest üks osa soovitab võtta Eestit eeskujuks ja alandada lati kursi. Seimi rühmade enamus ei poolda seda teed ja ei pea võimalikuks sellest rääkida. Sellepärast valitsus peab otsima ja esitama mõne teise ettepaneku. On juba kõneldud ka tollide kõrgendamisest, sisseveo maksustamisest erilise maksuga väliaveo hääks ja valuutakaubanduse ümberkorraldamisest. Konkreetseid ettepanekud selguvad lähemal päevil.

Raskusi on ka riigi eelarvega. Majandusaasta lõpeb 31. märtsil, aga juba praegu võime arvestada umbes 12 milj. lati puudujäägiga, mida peame katma reservfondist. Puudujääk oleks veel suurem, kui oleksid väliaantud kõik summad, mis eelarves määratud kuludeks. Valitsus on andnud ministeeriumitele alati väiksemad summad, mida seim on lubanud. Seda tehti kooskõlas seimis vastuvõetud otsusega, et peab elama sissetulekute piirides. Huvitav mainida, et ülaltoodud otsuse võttis seim vastu kohe pärast eelarve kinnitamist, mis tunnistab, et seim juba siis leidis vastuvõetud eelarve liig suurena. Samasugune liig ähvardab korduda ka 1934./35. majandusaasta eelarvega. Praegu arutatakse teda seimi eelarve komisioonis, kus 143 milj. latti suurele eelarve kogusummale on juba juuresõetatud paar milioonit latti. Kavatsetakse seda veel suurendada, ehkki ei ole minoisuuguseid väliavaateid, et tuleval majandusaastal sissetulekud tunduvalt kasvaksid. Sellepärast ei tohiks sissetulekute kogusumma arvestada üle 130 miljoni latti. Kui ka tõsiselt tahetaks vähendada eelarvet, ei ole selle summani siiski võimalik seda teha. Puudujääki ei saa enam katta ka reservfondi summadega, sest nad on juba osalt ettenähtud muiale ja osalt kahanenud selle piirni, millest ei saa enam edasi minna. Sellelt seisukohalt vaadates on räägitud rahaministeeriumis suhkru hinna

zīmējuma izejot, finansu ministrijā ir runāts par cukura cenas paaugstināšanu par 10 sant. kg, par nodokli sāļij un akcīzes pacelšanu tabakas izstrādājumiem. Tomēr, ja arī izdotos panākt jauno nodokļu projektu realizēšanu, par ko var vēl šaubīties, starpība starp paredzētiem valsts izdevumiem un ienēmumiem vēl nebūs izlīdzināta un valdībai, budžetu izpildot, atkal vajadzēs rūpēties, ka izdevumi nepārsniedz faktisko ienēmumu robežu, kas varētu novest pie neredzama deficīta.

Stāvokļa nopietnību nav grūti saskatīt. Un jo nesaprotams ir, ka Saeimā pieņem likumus, kas izdevumus palielina. Samērā īsajā pēcsvētku laikā ir pieņemts likums, kas valstsdarbiniekiem atceļ bezalgas atvaļinājumu un cēla aizņēmuma obligāciju izsniegšanu naudas vietā. Tas izņem no valsts kases 1,3 milj. latu. Invalīdiem ir paaugstinātas pensijas, kas prasīs 0,7 milj. latu gadā, un valstij izliks par pierākumu samaksāt pašvaldībām par skolotājiem ierādātiem dzīvokļiem, kas prasīs no valsts kādus 0,85 milj. latu gadā. Pārējo vajadzēs samaksāt par tekošo un nākošo saimniecības gadu, bet budžetā kredīta nav.

Ar ko izskaidrojami šādi lēmumi? No visiem iemesliem ļoti redzamu vietu, ja ne pirmo, ienēm rudenī priekšā stāvošās Saeimas vēlēšanas un stipri nenoteiktā valdības koalīcija. Saeimā ir daudz grupu, no kurām daudz nav isam sīkas. Valdības koalīcija arī sastāv no lielāka skaita sīko grupu, kuras, atsaucoties uz savu sīkumu, nevēlas uzņemties lielu atbildību un bieži vien balso kā nu kuru reizi pagadās. Šo mazo grupu īpatnību vēl pastiprina vēlēšanu tuvošanās, kamdēļ pie dažiem balsojumiem rodas iespaids, it kā noteiktas koalīcijas nemaz nebūtu. Tamdēļ arī bijis jāsadurās ar svārstīšanos un nenoteiktību rīkojumos un likumdošanā, kur vajadzējis ātri un noteikti izšķirties.

Politiskā stāvokļa labošanai ir bijuši mēģinājumi panākt saprašanas un uzņemt noteiktu kursu valsts dzīves vadībai. Ir notikusi atteikšanās no nacionālās koalīcijas un radīta koalīcija ar cittautiešu grupām, kas saimnieciskos jautājumos var rīkoties neatkarīgāki, nekā tās nacionālās grupas, kuru vēlētajī lielā mērā komplektējās no algotiem darbiniekiem. Bet pār-

töstmisest 10 santiimi võrra kilogrammilt, samuti soola maksu alla panemisest ja aktsiisi suurendamisest tubakasaadustele. Ja kui ka õnnestuks läbi viia uute maksude eelnõusid, milles võib veel kahelda, pole vahe ettenähtud riigi tulude ja kulude vahel veel kaotatud ning valitsus, esitades seimile eelarve peab jälle hoolitsema, et kulud ei tõuseks üle sissetulekute, mis võiks viia puudujäägini.

Ei ole raske näha seisukorra tõsidust. Seda arusaamatam on, et seim võtab vastu seadusi, mis suurendavad kulusid. Võrdlemisi lühikese aja jooksul pääle pühade on vastuvõetud seadus, mis tühistab riigiametnikkude tasuta puhkusaja ja teede obligatsioonide andmise raha asemel. See nõuab riigikassalt 1,3 milj. latti. Invaliidide pensioone kõrgendadi, mis nõuab 0,7 milj. latti aastas ja riigi kohustus on maksta omavalitsustele kooliõpetajate korterite eest umbes 0,85 milj. latti aastas. Seda peab maksma käesoleva ja tuleva majandusaasta eest, aga eelarves krediiti ei ole.

M'ilega on seletatavad säärased otsused? Kõrgist põhjusist on väga silmapaistval, võibolla, isegi esimesel kohal sügisel eelseivad seimi valmised ja väga ebakindel valitsuse koalitsioon. Seimis on palju rühme, kelledest paljud väga pisikesed. Valitsuse koalitsioon koosneb mitmest väiksest rühmast, kes oma väiksuse pärast ei soovi võtta endale suurt vastutust ja saagedasti hääletavad kuidas juhtub. Väikeste rühmade omamärasusi suurendab ka veel see asjaolu, et lähenevad seimi valmised, mis pärast mõningatel hääletamistel jääb niisugune mulje, nagu polekski kindlat koalitsiooni. Sellepärast on juhtunud ka kõikumised ja ebakindlused määrusis ja seadusandluses, kus rahvasaadikud pidid ruttu ja selgesti avaldama oma seisukohad.

Politiilise seisukorra parandamiseks on katsutud leida kooskõla ja võtta kindlat suunda riigielu juhtimises. On loobutud rahvuslikust koalitsioonist ja loodud koalitsioon vähemusrahvuste rühmadega, kes võivad tegutseda sõltumatumalt kui need rahvuslikud rühmad, kellede valiid on suurel määral komplekteeritud palgalisist, riigiametnikest. Kuid vähemusrahvustega on tulnud kaasa jälle teised hädad; kõiku-

ma:inai ir pakuši līdz atkal citi trūkumi: svārstīšanās nacionālos jautājumos, kurus tagad daudz valsts izvirza vispirmā vietā un kamdēļ augļiem zemi rod bieži vien demagoģijas nolūkos raidīt e pārmetumi tēradējai valūbai un tās koalīcijas nacionālām grupām.

Pēc vispusīgas politiskā stāvokļa apsvēršanas Zemnieku Savienība pagājušā gada rudenī iesniedza Saeimai satversmes grozījumus, kuru mērķis radīt kontroli pār Saeimu tautas vēlēta valsts prezidenta personā. radīt neatkarīgāku valdību un šķirt iznildu varu no likumdošanas varas. Visvārējās pārrunās, kas bijušas par satversmi, no visdažādākām pusēm izskanējuši norādījumi, ka grozījumi nepieciešami. Bet tiklīdz vajadzēja ķerties pie grozījumu noformulēšanas, tā radušās ir tik lielas domstarpības, ka Saeimas publisko tiesību komisijā, kur ansprīež Zemnieku Savienības ierosināto satversmes grozījumu, vajadzīgo balsu vairākumu ir guvis tikai Saeimas darbības laika pagarinājums uz četriem gad'em un uz pieciem gadiem tautas nobalsošanā ievēlams valsts prezidents. Turpretim pilnvaru paplašinājums valsts prezidentam nav dabūjis tik lielu balsu skaitu, lai Saeimas kopsēdē rastos vairākums tā pieņemšanai. Sprīežot pēc satversmes grozījumu apsriešanas gaitas nevar būt šaubu, ka Saeimā jūtamākus grozījumus valsts varas pastiprināšanas virzēnā nepieņems. Tas nozīmē, ka par satversmes grozījumiem notiks tautas nobalsošana, jo Zemnieku Savienība ir notēikti paskaidrojuši, ka neatteiksies arī no šī ceļa, lai panāktu tās reformas pieņemšanu, ko uzskata par nepieciešamu.

Siko grupu izskaušanai ir arī ieteks grozīt vēlēšanu likumu. Saeimas publisko tiesību komisija pat pieņēmusi tēzes, ka Saeimas vēlēšanu likums grozāms, lai mandātus dabūtu tikai tādas grupas, kas ieguvušas ne mazāk, ka trīs deputātus, pie kam viens jāiegust ar p'lnu balsu koeficientu. Sākot satversmes grozījumu apsriešanu, vēlēšanu likuma grozījumi ir atbīdīti sānus. Sagaidams tomēr, ka pie tiem atgriezīsies, ja satversmes grozījumu apsriešana Saeimā nesolīs pozitīvu iznākumu. Tas noskaidrosies Saeimas pavasāra sesijā, pēc Lieldienu pārtraukuma.

Arv. Kl.

mine rahvuslikes kūsīmusīs, milliseid praegu mitmes riigis seatakse esikohale, ning see annab pōhjust, sagedasti demagoģia eesmārgīga teha etteheiteid praegusele valitsusele ja selle koalitsiooni rahvuslikele rühmadele.

Pārast poliitilise seisukorra ūldist arutamist, esitas Lāti pōllumeeste liit lā nud aasta sūgisel seimile pōhiseaduse muudatusel, millide eesmārgīks on luua kontrolli seimi ūle rahvavalitist riigipresidenti isīkus, vōimaldada sōltumatumat valitsust ja eraldada tāidesaatvat vōīmu seadusandlikust vōimust. Ūldistes lābirāākimistes, mis on peetud pōhiseadusest, oli mitmelt poolt kuulda kōnelusi, et muudatused on hādatarvilīkud. Aga kui oli tarvis hakata muudatusi formuleerima, siis sūndisid nii suured raskused, et seimi avalikkude ōīguste komisjōnīs, kus on pāevakorral Pōllumeeste liidu algatatud pōhiseaduse muudatused, tarviliku hāalte enamuse sai ainult seīmi tegevusaja pikendamine neljaks aastaks ja viieks aastaks rahva poolt valītav riigipresident. Kuid riigipresidenti ōīguste suurendamine ei ole saanud nī suurt hālte arvu, et seimi istungil vōīks loota enamust selle vastuvōtmiseks. Otsustades pōhiseaduse muudatuste lābirāākimiste ūle, ei ole kahtlust, et seim ei vōtaks vastu mīngisuguseid muudatusi riigivōīmu suurendamiseks ja kindlustamiseks. See tāhendab, et pōhiseaduse muudatused lāhevad rahvahāaletusele, kuna Pōllumeeste liit on kindlalt teatanud, et ei loobu isegi sellest teest, et saavutada nende muudatuste vastuvōtmist, mida peab tarvilīkūks.

Vāikeste rühmade hāvitamiseks on soovitatud muuta valimisseadust. Seimi avalikkude ōīguste komisjōn on isegi vastuvōtnud tees'd, et seimi valimisseadust peab muutma, et mandaate saaksid ainult need rühmad, kes saanud mitte vāhem kui kolm esindajat, kusiūures ūks neist peab lābi minema tāie hāalte koefitsiendiga. Alates pōhiseaduse muutmise arutamist, valimisseaduse muutmīne on jāetud kōrvale. Vōīb siiski loota, et pōōrdutakse selle juure tagasi, kui pōhiseaduse muutmīne ei tōota anda seīmis pozitīivseid tulemusi. See selgub seimi kevadisel istungjārgul, pārast Lihavōttepūhade vaheaega.

Arv. Kl.

Parakstīts Latvijas-Igaunijas savienības organizācijas līgums.

Kirjutati alla Lāti-Eesti liidu organiseerimise lepingule.

— Parakstīts Latvijas - Igaunijas savienības organizācijas līgums. Rīgā, 16. februārī, ieradās Igaunijas ārlietu ministrs J. Seijama un politiskā departamenta dir. Laretejs. Notikusā Latvijas - Igaunijas ārlietu ministru apspriedē bija panākta vienošanās par Latvijas - Igaunijas aizsardzības līguma papiasmāšanu un abi ārlietu ministri parakstīja Latvijas - Igaunijas savienības organizācijas līgumu. Tas paredz, ka abu valstu ārlietu ministru konferences institūtu padara par regulāru un abām valstīm nodibina pastāvīgu padomi, kuŗas uzdevums saskaņot abu valstu likumdošanu un vajadzības gadījumos arī ekonomisko politiku. Līgums arī paredz, ka visās starptautiskās konferencēs abas valstis uzstājas vienoti un pēc apstākļiem ar kopēju deleģāciju, vai arī uzdodot vienai deleģāciju, pārstāvēt abu valstu intereses. Paredzēts arī visciešākais kontakts abu valstu diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību starpā. Zem zināmiem noteikumiem līgumam varēs pievienoties arī citas valstis.

Bez tam ministri parakstīja skolu konvenciju, veterināro konvenciju un protokolu pie jau agrāk parakstītās nodokļu piedzišanas konvencijas. Skolu konvencija paredz, ka igauņu tautības bērniem Latvijā un latvju tautības bērniem Igaunijā pamatskolas izglītība jādabū mātes valodā. Latvijā jāatver igauņu skolu, ja kādā pagastā ir 50 igauņu tautības bērni skolā, un Igaunijā jāatver latvju skola, ja kādā pagastā ir 50 latvju tautības bērni. Ja vairākos pagastos dzīvojošiem bērniem vajadzētu atvērt jaunu skolu, tad skolas bērnu kopskaits nedrīkst būt mazāks par 20.

Arv. Kl.

16. veebruaril saabus Rīga Eesti välisminister J. Seijamaa ja ūhes välisministri abi Lareteiga jarjekorusele Lāti - Eesti välisministrute noupidamisele. Sellei saavutati kokkulepe Lāti - Eesti kaitselepingu laiendamise kohta ja mõlemad välisministrid kirjutasi alla Lāti - Eesti liidu organiseerimise lepingule. Viimases on ettenähtud, et mõlema riigi välisministrute noupidamised muudetakse regulaarseiks ja asutatakse alaline nõukogu, kelle ūhesandeks on kooskoostada mõlema riigi seadusandlust ja tarvideuse korra ka majanduspolitikat. Pääle selle on lepingus ettenähtud ūhine esinemine mitmesugustel konverentsidel kas ūhise delegatsioon. kau du voi ūhe delegatsioonile konustuseks teha mõlema riigi huvide kaitse. On ettenähtud ka kõige tihedam kontakt mõlema riigi diplomaatliste ja konsulaaresinduste vahel. Teatavatel tingimustel võivad lepinguga lituda ka teised riigid.

Pääle selle kirjutasi ministrid alla koolikonventsioonile, veterinaarkonventsioonile ja maksude sissenõudmise konventsiooni täiendavaie protokollile. Koolikonventsioon on ettenähtud, et eesti rahvusest lapsed Lāti ja lāti rahvusest lapsed Eestis saavad algkooli hariduse oma emakeeles. Lāti peab asutama eesti kooli, kui kusagil vallas on 50 eesti rahvusest kooliealist last, ja samuti peab ka eesti avama lāti kooli, kui mõnes vallas on 50 lāti rahvusest last. Kui mitmes vallas elavatele lastele peaks avama uue kooli, siis koolilaste koguarv ei tohi olla väiksem kahestkümnest.

Arv. Kl.

Ievērojamu Igaunijas sabiedrisku darbinieku jubilejas.

Tähtsate Eesti seltskonnategelaste juubelid.

1.

K. Petsa 60. dzimšanas diena.

K. Pätsi 60. sūnnipäev.

Igaunu tautas vadonis Konstantins Petss 23. februārī svin savu 60. dzimšanas dienu. Tā ir patiesa svētku diena visai valstij, sevišķi visiem nacionāli domājošiem pilsoņiem. Ar Konstantina Petsa vārdu cieši saistīta visu nacionālo pasākumu izdošanās, prieki un bēdas. Igauni svēta tautas politiskā vadoņa dzimšanas dienu.

Tagad pagājuši jau 32 gadi, kopš jaunais jurists Konstantins Petss parādījās sabiedriskajā dzīvē, izvēloties sev tautas politiskā vadoņa atbildīgo un grūto darbu. Viņš sāka Rēvelē izdot laikrakstu „Teataja“. Konstantins Petss turpināja darbu, ko bij sācis C. R. Jakobsons. Šis moments bij tāds, kad zemei nepieciešami vajadzēja vadoni. Par šādu vadoni liktenis izraudzījās Konstantinu Petsu.

K. Petss sāka Rēvelē strādāt klusi. Viņš darbojās uzmanīgi, bet sistemātiski un gudri.

Vispirms viņam izdevās apvienot Rēvelē igauņu pilsoņus. 1904. g. krita igauņu rokās vāciešu varas spēcīgs cietoksnis — Rēvelē pilsētas valde. Šis gads bij lūzums igauņu politikā. K. Petss prata izvēlēties darba spēkus un audzināt darbiniekus. Nu viņš bij jau vispār atzīts vadonis. Pienāca liktenīgais 1905. gads. Kara lauku tiesa aizmuguriski notiesāja uz nāvi arī K. Petsu, bet viņš paspēja aizbēgt uz ārzemēm, kur pavadīja vairākus gadus. Tai laikā viņš uzrakstīja savas ievērojamākās grāmatas par pašvaldību jautājumiem. Atgriezies dzimtenē K. Petss turpināja savu mierīgo un prātīgo nacionālās uzbūves darbu.

Sanāca Igaunijas zemes sapulce. K. Petsu ievēlēja par zemes padomes priekšsēdētāju. Šai darbā parādījās viņa retās

Eesti rahvajuht riigivanem Konstantin Päts pūhitseb 23. veebr. oma 60. sūnnipäeva. See on tösine peopäev kogu riigile, eriti kõigile rahvuslikult mõtlejaile kodanikele. Konstantin Pätsi nimega on lähedalt seotud kõik rahvuslikkude ettevõtte kordaminekud, rõõmud ja mured. Eestlased pūhitsevad rahva poliitilise juhi sūnnipäeva.

Sellest on nüüd juba 32 aastat tagasi, kui noor õigusteadlane Konstantin Päts astus avalikkusse ellu, valides endale rahva poliitilise juhi vastutuserikka ja vaevalise tööala. Ta hakkas Tallinnas toimetama päevalehte „Teatajat“. Realistlik vool, mille eesotsas oli olnud C. R. Jakobson, leidis Konstantin Pätsis võimsa kandja. Moment, mil see sündis, oli niisugune, et maa päris jänunes juhtide järele. Niisuguseks juhiks oli saatusest määratud Konstantin Päts.

K. Päts asus Tallinnas tööle tase. Ta teotses ettevaatlikult, aga järjekindlalt ja osavasti. Esmajoones läks tal korda koondata Tallinna Eesti kodanike r.du. 1904. aastal langes eestlaste kätte saksluse võimu tugev kants — Tallinna linnavalitsus. See aasta oli pöördeks Eesti poliitikas. K. Päts oskas valda tööjõude ja kasvatada töömehi. Nüüd oli K. Päts juba üldiselt tunnustatud juhiks. Jõudis kätte saatuslik 1905. aasta. Sõjaväljakohus mõistis tagaselja surma ka K. Pätsi, aga ta pääses põgenema välismaale. Siin saatis ta mööda mitu aastat. Sel ajal kirjutas ta põhjapanevaid raamatuid omavalitsuse üle. Tagasi jõudes jätkas K. Päts oma rahulikkude ja ettevaatlikkude rahvusliku ülesehituse tööd.

Astus kokku Eesti Maapäev. K. Päts valiti Maavalitsuse esimeheks. Selles ame-

organizatoriskās spējas un lielais valstsvīra talants. Kad vācu okupācijas vara tuvojās Igaunijai, sasauca zemes sapulces vecāko padomi un ievēlēja glābšanas komiteju, kuras loceklis bij arī K. Petss. Šī komiteja izsludināja Igaunijas neatkarību. Sastādīja arī Pagaidu Valdību ar ministru prezidentu Konstantinu Petsu priekšgalā. K. Petss sāka organizēt pret vācu okupācijas varu boikotu un sastādīja protestus. Viens no tiem nokļuva vācu varas rokās. Par to K. Petsu arestēja un nosūtīja uz Vācijas koncentrācijas nometni.

Kad K. Petss atgriezās no gūsta mājā, sākās karš. K. Petss sāka enerģiski kārtot valsti un meklēt līdzekļus iebrukušo ienaidnieku izraidīšanai. Stāvoklis bija ārkārtīgi grūts. Pēc miera noslēgšanas sākās kluss darbs valsts uzbūvē un valdīšanā. K. Petss ir bijis vairākas reizes valsts vecākais. Viņš ir aicināts šai augstajā amatā arvienu tad, kad stāvoklis valstī visgrūtākais un kad pilsoņu prāti uztraukti. Viņš arvien spējis atrisināt sarežģītus apstākļus un nomierināt prātus.

K. Petss ir dzimis valstsvīrs. Liels tautas vadonis, bet arī liels demokrāts. Tautas griba ir viņam liels svētums. Personīgā dzīvē viņam mazas prasības, viņš ir vienkāršs un sirsnīgs. K. Petsu var skaitīt par Igaunijas labāko politisko runātāju. Viņš runā vienkārši, bet spēcīgi. Viņa vārdi nāk no sirds un iet pie sirds.

Šim lielajam valstsvīram, tautas vadonim un demokratam ir bijis savā dzīvē jāpārdzīvo daudzas ciešanas un grūtas dienas. Bet liktenis devis viņam arī daudz laimes. Kas tautas vadonim var būt patīkamāk, kā redzēt piepildamies skaistākos sapņus un piedzīvot savu cīņu uzvaras. Viņa rokās pēc satversmes grozīšanas ar likumu nodota prezidenta vara, savu 60. dzimšanas dienu viņš svin kā valsts galva.

Sveicinam Igaunijas valsts dibinātāju un veidotāju viņa goda dienā ar sirsnīgu novēlējumu: Lai Konstantins Petss dzīvo ilgi!

L. L.

lis tulid ilmsiks tema haruldased organi-saatorused voimed ja tema suur riigimehe and. 1917. aastal juhtis K. Päts Eesti sõjavägede loomist, omes Eesti Sõjaväelaste Ühiskomitee esimeheks.

Kui Saksa okupatsioonid väed olid lähemas Eestimaaale, astus Maapaeva vanemate nõukogu kokku ja valis raastekomitee, kelle liikmeks oli K. Päts. Päästekomitee kuulutas välja Eesti iseseisvuse. Koostati ka Ajutine valitsus, kelle etteotsa peaministrina sai Konstantin Päts. K. Päts hakkas korraldama Saksa okupatsioonivõimude vastu boikotti ja koostas proteste. Üks neist sattus Saksa võimude kätte. Selle eest K. Päts arrekeeriti ja saadeti Saksa koonduslaagri.

Kui K. Päts vangist jõudis koju, oli algamas sõda. K. Päts hakkas energiliselt korraldama riiki ja otsima aoinõusid sisse-lung-nud vaemaste tagasitorjumiseks. Seisukord oli äärmiselt raske. Parast rahu tegemist algas vaikne töö riigi ülesehitamises ja vaitsemises. K. Päts on olnud palju kordi riigivanemaks. Ta on seiele kõrgele kohale kutsutud ikka siis, kui olukoru riigis oli kõige raskem ja kui kodanikkude meeled olid arevuses. Ikka on tema suutnud keerulisi olukordi lahendada ja meeli rahustada.

K. Päts on loodud riigimees. Suur rahvajuht, aga ka suur demokraat. Tema on rahva tahtmine pühauseks. Isiklikus elus on ta väikeste nõudmistega, lhtne ja südamlik. Teda võib pidada Eesti parimaks poliitiliseks kõnemeheks. Ta kõneleb lihtsalt, aga jõuliselt. Ta sõnad tulevad südamest, ja lähevad südamesse.

See suur riigimees, rahvajuht ja demokraat, on oma elus pidanud kannatama palju vintsutusi ja läbi elama palju raskeid päevi. Aga saatus on annud temale osaks ka palju õnne. Mis on rahvajuhile kaunimat, kui ta näeb täide minevat ilusamaid unistusi, kui ta suudab viia võidule oma põhimõtted. Tema kätte on seadusega peale põhiseaduse muutmist antud presidendi võim, oma 60. sünnipäeva võtab ta vastu kui Peaminister-Riigivanem.

Tervitame Eesti riigi loojat ja ehitajat tema aupäeval palavate soovidega: Elagu kaua Konstantin Päts.

L. L.

Generāļa Laidonera 50 gadi.

J. Laidoner 50 aastane.

Nesenais brīvības cīņu un patstāvības sākuma laikmets rādīja, ka arī mūsu tagadējā paaudzē ir nacionāli varoņi. Ievērojamākais no tiem ir igauņu brīvības cīņu augstākais vadonis ģenerālis J. Laidoners. Viņa jaunība galvenos vilcienos neatšķiras no daudzu citu Igaunijas lielu vīru jaunības, kurai kā sarkans pavediens vijas cauri sūrs darbs un censšanās pēc plašāka redzes aploka un plašākām darbības iespējām.

Kad pagasta skola, Vilandes pamatskola un pilsētas skola 1900. gadā bij nobeigta, J. Laidoners brīvprātīgi iestājās kara dienestā, no turienes Viļņas kara skolā, ko 1905. gadā pabeidza kā jaunākais leitnants. Pēc četrus gadus nokalpošanas Kaukāzā, 1909. g. iestājās militārā akadēmijā Pēterpilī, un beidza to 1912. g. sākumā.

Kalpodams krievu karaspēkā vairākās atbildīgās vietās, uz pirmo attiecīgo aicinājumu Laidoners ieradās Igaunijā un kļuva par pirmās igauņu nacionālās divīzijas priekšnieku un sāka te darboties 23. dec. 1917. g. No šī laika sākās ģenerāļa Laidonera darbs igauņu tautas, sevišķi viņas aizsardzības organizācijas labā.

Kad vācu okupācijas vara Igaunijā sāka izirt un 1918. g. 11. novembrī sāka darboties un valsti veidot Igaunijas pagaidu valdība, tā starp citu organizēja arī karaspēku. Tad ģenerālis Laidoners izlietāja visu savu enerģiju, lai paceltu valsts aizsardzības stāvokli vajadzīgā augstumā. Uz viņa pieprasījumu Pagaidu Valdība 23. dec. nodibināja armijas virsvadoņa institūtu, ieceļot ģenerāli Laidoneru par Igaunijas karaspēka virspavēlnieku ir ļoti lielu varu, kas karošanai bij nepieciešama. Viņš izlietāja šo varu tikai Igaunijas valsts aizsardzībai, pats ļoti daudz strādādam un šis darbs deva arī ļoti labus rezultātus.

Jau janvāra mēneša pirmajās dienās ienaidnieku uzbrukumī bij visur atsisti. Karaspēka garastāvoklis bij kļuvis jūtami labāks un igauņi atkaroja Tērbatu, Narvu, Valku un Veravu. 1919. gadā kara dar-

Alles hiljuti alganud iseseisvuse ajajärk naitas meie vabadusevõtluse juures; et ka meie praeguse põlve seas on olemas rahvus-kangelasi. Üks silmapaistva.in nendest on meie vabadussõja kõrgem juht kindral J. Laidoner. Tema noorpõlv oma üldjoontes ei erine palju mitme Eesti mehe noorpõlvest, kusjuures punase joonena käib läbi visa töö ja tung laiema silmaringi ja laiema tegutsemisvõimaluse järele.

Kui vallakool, Viljandi algkool ja linnakool 1900. aastal lõpetatud oli, astus J. Laidoner vabatahtlikult kaitsevähke, sealt Vilno sõjakooli, mille 1905. aastal nooremleitnandina lõpetas. Peale nelja-aastast teenistust Kaukasuses astus Sõjaväe Akadeemiasse Peterburis 1909. aastal, mille lõpetas 1912. aastal esimesel järgul.

Teenides Vene väes mitmetel vastutusringkastel kohtadel, tuli tema esimese vastava kutse peale Esimese Eesti rahvuslise diviisi ülemaks ja astus ametisse 23. des. 1917. Sellest ajast peale algaski kindral Laidoneri töö Eesti rahva, eriti tema kaitseorganisatsiooni loomise kasuks.

Kui Eestimaa Saksa okupatsiooniväed lagunema hakkasid, algas 11. novembril 1918. aastal Eesti Ajutine Valitsus tegutsema ja riiki korraldama, muuseas ka kaitseväge organiseerima. Siis kindral Laidoner pani kõik oma energia kaalule, et meie riigikaitse korraldust olukorra nõuete kõrgusele tõsta.

Tema nõudmise peale löi Ajutine Valitsus 23. det. vägede ülemjuhataja instituti, määrates kindral Laidoneri kaitseväge ülemjuhatajaks väga suure võimupärriga, mis ka sõjapildamiseks hädavajalik oli. Ta kasutas seda võimu ainult Eesti riigikaitse huvide, tehes selle juures lõpmata palju tööd. See töö andis aga häid tagajärgi.

Juba jaanuari kuu algupäevadel olid igalpool vaenlase pealetungimised seisma pandud. Kaitseväge meeleolu oli muutunud märksa paremaks, ja võtsime tagasi Tartu, Narva, Valga ja Võru. Kevadel 1919. aastal viidi sõjategevus üle piiri Venemaale ja Lätimaale.

biba jau notika ārpus robežām Krievijā un Latvijā. Tā paša gada vasarā bij pie Cēsīm jāmērojas spēkiem ar vācu landesvērā un fon der Goltca dzelzs diviziju, kas slepeni gribēja aiziet igauņu armijas aizmugurē un piespiest atteikties no patstāvīgas valsts. To igauņu armijas virspavēlnieks, protams, nevarēja pieļaut un ģenerālis Laidoners uzvarēja vāciešus, aizdzenot tos aiz Rīgas.

Tagad varam Laidoneru droši nosaukt par igauņu nacionālo varoni, jo viņš bij tas vīrs, kas veda igauņu karaspēku līdz uzvarām un nodrošināja Igaunijas patstāvību un neatkarību.

Bet ģenerāļa Laidonera darbība ar to vēl nenobeidzās. 1. dec. 1924. g. kommunisti gribēja iznīcināt Igaunijas valsti. Tad valdība atkal aicināja ģen. Laidoneru par armijas virspavēlnieku, lai tas nodibinātu iekšzemē mieru un būtu nomodā par valsti, lai tai neuzbruktu sveša vara. Izpildījis savu uzdevumu, ģenerālis Laidoners atkal atgriezās savā parastajā dzīvē.

Igauņu tautai ir pietiekoši daudz iemesla pienācīgi svinēt ģenerāļa J. Laidonera 50 gadu dzimšanas dienu, lai prieka saucieniem sveicinātu Igaunijas skaistākās nākotnes veidotāju.

L. L.

Sama aasta suvel tuli Lätimaal Võnnu linna juures Saksa landesveri ja von der Goltci raudse diviisiga jõudu katsuda, sest et sakslased salaja tahtsid meie vägede seljataha tulla ja sellega meid sundida iseseisvast riigist loobuma. Seda muidugi Eesti vägede juhataja ei võinud lubada, ja kindral Laidoner purustas Saksa väed ning ajas Riia alla tagasi.

Julgesti võime nüüd kindral J. Laidoneri meie rahvuskangelaseks nimetada, sest tema oli see mees, kes Eesti väed võidule viis ja sellega meile meie iseseisvuse kinditas.

Kuid sellega ei lõppenud veel kindral Laidoneri tegevus. 1. dets. 1924. aastal katsusid kommunistid Eesti riiki hävitada. Siis kutsuti kindral Laidoner uuesti kaitseväge ülemjuhataja kohale, et tema sissemaal rahu jalule seaks ja samuti ka piiri järele valvaks, et sealt võõras vägi pealetungima ei hakkaks. Täites oma ülesande, lahkus kindral Laidoner ametist, et minna eraellu.

Eesti rahval on küllalt põhjust kindral J. Laidoneri 50-aastast sünnipäeva väärikalt pühitseda ja Eesti ilusama tuleviku rajajat rõõmuhoisetega tervitada.

L. L.

3.

Igaunijas mūziķa J. Aavika 50 gadi.

Eesti muusika kunstniku J. Aaviku 50 aastat.

29. janvaris bij tā lielā diena igauņu mūziķiem un visai igauņu tautai, kad viņas redzamākais komponists, diriģents un mūzikas paidagogs prof. Juhans Aaviks svinēja savu 50 gadu dzimšanas dienu. Tieši pusi no sava mūža — 25 gadus viņš veltījis igauņu mūzikas un dziesmas izkopšanai un izveidošanai un šinī darbā ar savu atklāto un sirsnīgo raksturu guvis visu cienīšanu. To arī rādīja līdz pēdējai iespējai pārpildītā „Estonia“ zāle Tallinā — Aavika jubilejas koncertā, to rādīja arī tie neskaitāmie sveicieni un ziedi, kurus viņš tad saņēma.

Prof. Juhans Aaviks dzimis Holstres pagastā Vilandes apriņķī kā skolotāja dēls.

29. jaanuar oli see suur päev Eesti muusikutele ja kogu Eesti rahvale, mil tema silmapaistvam helilooja, orkestri- ja koorijuht ning muusikaõpetaja prof. Juhan Aavik pühitses oma 50. aastast sünnipäeva. Poole oma eluajast — 25 aastat — ta on pühendanud Eesti muusika ja laulu arendamisele ja kasvatamisele. Selles töös on ta oma avaliku ja südamliku iseloomutõttu saanud kõikide lugupidamise osaliseks. Seda näitas ka viimase võimaluseni täidetud „Estonia“ saal Tallinnas — Aaviku juubeli kontserdil, seda näitasid need paljud tervitused ja lilled, mis temale saadeti.

Prof. Juhan Aavik sündis Holstre vallas,

No sava tēva viņš mantojis mūzikas dāvanas, ideālistisku pasaules uzskatu, maigu raksturu, cilvēku mīlestību un labvēlību. Pēterpils konservatorijā, kur prof. Aaviks stūdjējis mūziku, viens no viņa skolotājiem bijis arī mūsu konservātorijas rektors prof. Vītols. Skolotāja un skolnieka starpā arī tagad vēl pastāv sirsnīgas — uz dziļas cieņas dibinātas attiecības.

Pēc stūdiņu beigšanas — atgriezies Igaunijā, prof. J. Aaviks ar pilnu krūti metās darbā, strādājot gan kā koru un orķestru diriģents, gan kā komponists, gan arī kā lielāko tautas svētku — dziesmu svētku diriģents un organizētājs. Pēdējos gados prof. Aaviks neapšaubami ir izvirzījies par centrālo personu Igaunijas mūziķu dzīvē, jo ieņēmis un ieņem dziesmu svētku biedrības priekšsēdētāja posteni, „Estonias“ operas un simfoniskā orķestra galvenā diriģenta posteni un tieši pēdējā laikā tas iecelts par konservātorijas rektoru. Šis pēdējais darbs tam arī visplašākais un pateicīgākais, jo te tas pilnam var izmantot savus bagātīgos piedzīvojumus.

Bet prof. Aavika darbs neizbeidzas Igaunijas robežās vien. Prof. Aaviks ir īsts latviešu draugs un ar labāko Igaunijas kori — Estoonia Muusika Osakond — kuŗa sastāvā arī visi ir atklāti un sirsnīgi latviešu draugi, vairākkārt viesojies Latvijā, rādīdams mums igauņu dziesmu skaitumu. Tai pat laikā Aaviks un viņa koris, ar lielāko sirsnību ir gādājuši arī par latviešu mūzikas propagandēšanu Igaunijā, uzņemot mūsu korus, dziedot savos koncertos latviešu dziesmas. Sevišķi tuvas attiecības prof. Aavikam ir ar mūsu studentu biedrību „Dziesmuvaru“, kuŗas goda biedrs viņš arī ir.

Nemot vērā to lielo sirsnību, ko prof. Aaviks izrādījis latviešiem, ir arī saprotams, ka sumināt prof. Aaviku viņa jubilejas dienā no Latvijas izbrauca vairākas delegācijas. Mūsu skaņražu kopas sveicienus nodeva komponists Adolfs Ābele (arī O. E. M. goda biedrs), bet „Dziesmuvaru“ reprezentēja vesela delegācija. Bij arī neskaitāmas telegrammas no latviešu mūzikas un sabiedriskās dzīves darbiniekiem, kas liecināja, ka prof. Aavikam, šim izcilākajam igauņu mūziķim, ir jau nesa-

Viljandi maakonnas kooliõpetaja pojana. Oma isalt päris ta muusikaanded, idealistliku ilmavaate, õrna iseloomu, inimesearmastuse ja hääsüdamlikkuse. Peterburi konservatooriumis, kus prof. Aavik õppis muusikat, oli üks tema õpetajaist ka meie konservatooriumi rektor prof. Vītols. Õpetaja ja õpilase vahel on veel praegugi südamlikud, sügavele austusele põhjenevad vahekorrad.

Saabudes Eestisse pärast konservatooriumi lõpetamist, prof.- J. Aavik täie jõuga asus tööle, tegutsedes koori- ja orkestrijuhina, heliloojana ja suurte rahvapidude — laulupidude juhina ning korraldajana. Viimastel aastatel on prof. Aavik saanud peasisikuks Eesti muusikaelus, kuna ta on Eesti Lauljate Liidu esimeheks, „Estonia“ ooperi ja sümfoonia orkestri peajuhiks ja viimase ajal on talle usaldatud ka konservatooriumi rektori koht. See viimane töö on temal ka kõigelaielem ja tänulikum, kuna ta siin võib kasutada omi rikkalikke kogemusi.

Kuid prof. Aaviku töö ei lõpe Eesti piiridega. Prof. Aavik on südamlik lätlaste sõber ja on külastanud Lätit parima Eesti laulukooriga — „Estonia Muusika Osakond“, kelle koosseisus samuti kõik on lahked ja südamlikud lätlaste sõbrad, kes tutvustasid meile eesti laulu ilu. Samal ajal Aavik ja tema koor on hoolitsenud suuri südamlikkusega ka läti muusika propageerimise eest Eestis, võttes vastu meie laulukoore ja lauldes oma kontsertidel läti laule. Iseäranis tiheadad vahekorrad on prof. Aavikul meie üliõpilasseltsiga „Dziesmuvara“, kelle auliikmeks ta on.

Arvessevõttes seda südamlikkust, mida prof. Aavik on näidanud lätlastele, on ka arusaadav, et tema juubelpäeval teda tervitama sõitsid mitu delegatsiooni Lätist. Meie Heliloojate seltsi tervitusi andis üle helilooja Adolfs Ābele (ka M. E. O. auliige), kuid „Dziesmuvara“t representeeris terve delegatsioon. Oli ka määratu hulka telegramme Läti muusika- ja seltskonna tegelastelt, mis tõendab, et sellel eesti silmapaistmal muusikamehel on katkematud sidemed meie muusika ja

raujamas saites ar mūsu mūzikas un mākslas pasauli. Cerēsim, ka nākotnē šīs saites paliks vēl ciešākas un ka abu tautu mūziķu un mākslinieku draudzībai sekos arī tikpat cieša abu valstu politiskā sadarbība.

V. Strautmanis.

kunstimaailmaga. Loodame, et need sidemed tulevikus muutuvad veel kindlammaikis ja **mõlema rahva** muusikameeste ja kunstnikkude sõprusele järgneb sama tihe mõlema riigi poliitiline koostöö.

V. Strautmanis.

Latvijas ārlietu ministra V. Salnaja viesošanās Zviedrijā un Somijā.

Lāti välisministri V. Salnaisē külaskāik Rootsi ja Soome.

Zviedrijas un Somijas valdības bij uz aicinājušas ārlietu ministri V. Salnaju apmeklēt viņa Zviedrijas un Somijas kolēģas — abu valstu ārlietu ministrus. Ministri V. Salnaju pavadīju visā ceļojumā, bet sākot ar Stokholmu, līdz Helsinkiem mums pievienojās arī ģenerālsekretārs V. Munters.

Šī brauciena politiskie apstākļi un saņiegumi jau plaši aprakstīti presē, tāpēc šai īsā aperējumā apstāšos tikai pie to iespaidu apskatīšanas, kuŗus šai, gan pārāk īsā ceļojumā, mēs guvām no redzētām zemēm un tautām. Es saku „pārāk īsā“ tāpēc ka mūsu laiks bij ļoti aizņemts, un apkārtni varējām vērot tikai garāmejojot, lielā steigā. Protams, ka arī redzētā atstāstijums var būt tikai ļoti nepilnīgs un epizodisks.

Ceļā līdz Zviedrijas robežai visinteresantākais bija kuģis — prāms, kas visu mūsu vilcienu, pilnā sastāvā, pārveda pāri jūrai no Vācijas uz Zviedriju. Plosījās diezgan stipra vētra, bet mēs nekā daudz no tās nemanījām. Lielais kuģis ar savu smago krāvu — veselu vilcienu — turējās mierīgi līmenī un nepadevās viņu spēkam. Šis kuģis — prāms apgādāts ar visu, ko vien tūristi var vēlēties: ir restorāns, bārs, lasāmistabas, saloni un pat kabīne atpūtai.

Mūs, kā Zviedrijas valdības viesus, apsveica un uzņēma kapteinis, vecs norūdīts un ļoti simpātisks jūrnieks, kuŗš mums

Rootsi ja Soome valitsused esinesid välisminister V. Salnais'ete kutsegu külastada Rootsi ja Soome kolleege — mõlema riigi välisministreid. Saatsin ministrit kogu tema teekonnal, kuid Stokholmist Heisingini sõitis kaasa ka kindralsekretär V. Munters.

Selle sõidu poliitilised olud ja saavutused on juba küllaldaselt kirjeldatud ajakirjanduses, sellepärast käesolevas lühikeses kirjutises peatun muljete juures, milliseid saime nähtud maadest ja rahvastest selle liig lühikesel reisil. Ma ütlen „liig lühikesel“, sest meie aeg oli väga piiratud, ja ümbrust võisime vaadelda ainult möödaminnes, suure rutuga. Arusaadav, et ka nähtu kirjeldus võib olla ainult väga episoodiline ja mitte täielik.

Teel Rootsi piirini oli kõrgehuvitavam praam-laev, mis meid kogu rongiga üle mere Saksast Rootsi viis. Mõllas kaunis suur torm, kuid meie seda palju ei tundnud. Suur praam oma raske koormaga — terve rongiga, hoidis end tasakaalus ja ei alistunud lainete jõule. See laev on varustatud kõigegega, mis turistid iganes võivad soovida: on restoraan, baar, lugemistoad, salongid ja isegi kabiiinid puhkuseks.

Meid, Rootsi valitsuse külalisi, tervitas ja võttis vastu kapten, vana ja väga süm-paatne merimees; ta andis meile tarvitada salongi, mis harilikult reserveeritud kuningale.

ierādīja salonu, kas parasti rezervēts karālim.

Stokholmā ieradāmie 13. janvārī agri no rīta, un uzkavējāmie 2¹/₂ dienas, kuŗas pagāja oficiālās apspriedēs un pieņemšanās, tā kā pavisam maz laika palika pilsētas apskatei.

No visa piedzīvotā Stokholmā, visspilgtāki atmiņā iespiedās pieņemšana un brokastis pie karāļa Gustava V. Zviedrijas iemīlotais karālis tiešām jau no pirmā brīža atstāj visdziļāko iespaidu ar savu pārsteidzošo vienkāršību, atklātību, ar ko iezīmēta viņa izturēšanās un arī saruna un spriedumi. Redzot un dzirdot karāli Gustavu V var tiešām saprast, kāpēc visi viņa pavalstnieki izturas pret viņu ar tik lielu cienību. Šo cienību izjūt pat tie, kas principā ir pret monarkiju, un tikai ar šo dziļo cienības sajūtu pret karāļa personību izskaidrojams tas apstāklis, ka zem viņa vadības var pastāvēt un darboties sociāli-demokrātiska valdība.

Karāļa pils glabā sevī ārkārtīgi skaistus, retus un vērtīgus mākslas priekšmetu krājumus. Ir daudz tādu tepīku, gleznu, porcelāna un citu mākslas priekšmetu, kam nav līdzīgu visā pasaulē. Visdziļāko iespaidu šie mākslas darbi atstāj tāpēc, ka viņi šeit ietverti, tā sakot, dzīvā rāmī — grezno skaisto Zviedrijas iemīlotā karāļa pastāvīgo rezidenci.

Zviedrijas ārlietu ministrs Sandlera kungs uzņēma mūs vakariņās, kuŗās piedalījās vai visas ievērojamākās personas valdībā, saimnieciskā dzīvē un politiskās aprindās.

Otrā dienā mums izdevās atbrīvot pāris stundas divu muzeju apskatei. Skaisti un plaši ierikots „Skansen“ brīvdabas muzejs. Lielo Ziemeļu muzeju mums izrādīja direktors Eriksona kungs, viens no labākiem lietpratējiem folklorā. Ziemeļu muzejs ar savu bagātību (ir arī igauņu un somu nodaļas) liecina par to lielo interesi, kādu zviedru tauta velta tautas mākslai kā savā zemē, tā citās. Zviedrijā lielā cieņā viss tautiskais, tautiskos tērpus ielēdzot, kuŗu ir liela bagātība un dažādība kā krāsās, tā arī ornamentu un veidu ziņā.

Stokholmi jūodsime 13. januaril vara-hommikul ja jāme sinna 2¹/₂ pāevaks, mis mōodusid ametlikes nōupidamistes ja vastuvōttudes, kuna vāga vāhe aega jāi ūle linnaga tutvunemiseks.

Kōigest Stokholmis lābielatust on kōigerohkem jānūd mālestusse vastuvōtt ja hommikusōok kuninga Gustav V. juures. Rootsi lugupeetud kuningas juba esime-sest pilgust jātav mulje oma ūllata-tava lihtsuse, avalikkuse ja sūdamlikkuse-ga, mis iseloomustab teda ja tema kōnet ning mōtteid. Nāhes ja kuulates kuning-at Gustav V. vōib arusaada, mispārast kōik tema alamad teda nīi vāga armasta-vad ja austavad. Seda lugupidamist tun-nevad isegi need, kes pōhimōtteliselt on monarhia vastased, ja ainult selle sūgava austuse tundega kuninga isiku vastu on seletatav see asjaolu, et temaga eesotsas vōib pūsida ning tegutseda sotsiaaldemo-kraatlik valitsus.

Kuninga lossis on vāga ilusad haruldas-ed ja vāertuslikud kunstiesemete kollek-tsioonid. On palju sārarseid vaipe, maa-le, portselaani ja teisi kunstiesemeid, mil-ledele sarnaseid ei ole kogu maailmas. Kōigesūgavamat mōju jātavvad need kunstiteosed sellepārast, et nad on siin, nīi ōeldes, elavas raamis — ehivad armasta-tud Rootsi kuninga ilusat lossi.

Rootsi vālisminister hārra Sandler kor-raldas meile ōhtusōōgi, millest vōtsid osā kōik tāhtsamad isikud valitsusest, majandus- ja poliitilistest ringkondadest.

Teisel pāeval mēil ōnnestus leida paar tundi vaba aega kahe museumi kūlastami-seks. Vabaōhu muuseum „Skansen“ on ilus ja vāga laiaulatuse-line. Suurt Pōhja-museumi nāitas meile direktor hārra Erixon, ūks parimaist eriteadlasist folk-loori alal. Pōhjamuuseum oma suurte ko-gudega (on ka Eesti ja Soome osakonnad) tunnistab sellest suurest huvist, mida Rootsi rahvas pūhendab rahvakunstile nīi omal maal kui mujal. Rootsis on suur lu-gupidamine kōige rahvusliku vastu, ise-āranis austatakse rahvariideid, milliseid sāl on vāga palju ja mitmekesiseid nīi-hāsti vārvide, kui ka ornamentide suhtes.

Ar patiesu nožēlošanu šķīramies no šīs raksturā stingrās un noteiktās, bet līdz ar to laipnās tautas un viņas skaistās galvas pilsētas.

Pēc 14 stundu ilga jūras brauciena un 4 stundām vilcienā ieradāmies Helsinkos.

Tāpat kā Stokholmā, viss mūsu laiks bija jau iepriekš sadalīts starp oficiālām apspriedēm un pieņemšanām, rezervējot tikai pāris stundas pilsētas apskatei.

Vispirms mūsu ārlietu ministri pieņēma audiencē Somijas republikas prezidents Svinhufvud'a kungs. Audiencē sekoja brokastis ar mūsu visu piedalīšanos. Prezidents, šis sirmais tautas darbinieks, varētu teikt, iemieso somu tautas labākās īpašības, nosvērtību, pašapzinātību, bet reizē ar to atklātu sirsniņu iepretīm draugiem, — un mēs varējām sajust, ka viņš mūs par tādiem novērtē.

Vakarā Somijas ārlietu ministrs Hackcell'a kungs sarīkoja pieņemšanu, par godu mūsu ārlietu ministriem. Pieņemšanā piedalījās valdība, diplomātiskais korpuss, un ievērojamākās sabiedrības personas, kopā ap 400. Tā tiešām draudzīgā uzņemšana, kurā mēs visur atradām, vēl pastiprināja to labo iespaidu, kurā mēs šeit guvām no ļaudīm, kurus satikām un arī no pilsētas.

Helsinki var lepoties ar savām daudzām ievērojamām celtnēm un mākslas pieminekļiem. Viena no ievērojamākām pēdējo gadu būvēm ir monumentālā ēka. Šeit mūs pieņēma parlamenta priekšsēdētājs Kallio kungs un izrādīja, ar pelnītu lepnumu, šo grandiozo celtni. Jau no ārienes, ar savu skaisto kolonnādi un daudzām platām kāpnēm tā atstāj lielisku iespaidu ar savu izturēto stilu un skaisto kopskatu. Tas pats sakams par iekšieni. Galvenās lielās marmora trepes ar kolonnām, lielā šēžu zāle, pārējās zāles un daudzās telpas ir mākslinieciski pilnīgi izturētas, harmoniskas un ar reti smalku gaumi izvestas telpas.

Liela vērība piegriezta arī nama iemītnieku ērtībām: Ir ērtas un skaistas šēžu zāles komisijām un frakcijām, privātas darba istabas atsevišķiem deputātiem,

Tāsise kahjutsusega lahkusime sellest kindla iselomuga, kuid lahkest rahvast ja tema imeilusast päälinnast Stokholmist.

Pärast 14 tunnilist mere- ja 4 tunnilist raudteesõitu saabusime Helsingisse.

Nagu Stokholmiski oli ka siin kogu meie aeg jaotatud ametlikele vastuvõttudele ja nõupidamistele, reserveerides ainult paar tundi linna vaatlemisele.

Esiteks võttis meie välisministrit audientsil vastu Soome Vabariigi president härra Svinhufvud. Audientsile järgnes hommikusöök meie kõikide osavõtul. See hallipäine rahvategelane, Soome president, võiks öelda, kehastab soome rahva parimaid omadusi tasakaalukust, iseteadvust, aga ühtlasi ka südamlikkust sõprade vastu, ja meie võisime tunda, et ta meid sel-listena hindab.

Õhtul korraldas vastuvõtu meie välisministri auks Soome välisminister härra Hackzell. Vastuvõtul viibisid valitsus, diplomaatiline korpus ja tähtsamad seltskonnategelased, umbes 400 inimest. See tõsiselt sõbralik vastuvõtt, mille osaks saime igalpool, veel suurendas seda hääd muljet, mille saime siin inimestest ja ka linnast.

Helsingi võib uhkestada oma palju tähelepanuväärsete hoonede ja kunsti aksamastega. Üks tähtsamaist viimaste aastate ehitusist on monumentaalne parlamendihoone. Siin võttis meid vastu parlamendi esimees härra Kallio ja õigustatud uhkusega näitas meile seda suurepärrast ehitust. Juba väljaspoolt jätab ta suurepärrase mulje oma ilusa kolonnaadiga ja laiade teppidega, samuti stiiliga ja toreda üldvaatega. Sama võime öelda ka sisemuse kohta. Suur marmorist peatrepp kolonnidega, suur istungite saal, teised saalid ja suured ruumid on kõik ühes stiilis, harmooniliselt ja haruldaselt peene maitsega sisseseatud.

Suur tähelepanu on pühendatud ka maja elanikkude mugavusile. On ilusad ja mugavad istungite saalid komisjonidele ja seimi rümadele, era tööoad üksikutele

plašs restorāns un kafejnīca. Nav aizmirsts ierīkot pat atsevišķas telpas deputātiem — sievietēm. Ir pat vannas istabas.

Galvenā sēžu zālē ierīkots mehāniskš nobalsošanas aparāts, — ar vienu vārdu sakot, šinī ekā sakopots viss, ko vien var vēlēties moderns parlaments.

Es apstājos ilgāk pie Somijas parlamenta ēkas apraksta tāpēc, ka tā ir tiešām vienīgā tāda Eiropā, ja ne visā pasaulē. Arī Anglijas, Francijas un Vācijas ēkas nevarot salīdzināt ar šo.

Izteikdami savu pateicību draugiem somiem par viņu viesmīlību, mēs 20. janvārī šķīramies no skaistās Somijas galvas pilsētas, un devāmies ceļā kuģi uz Tallinnu. Pēc 4 stundām ieraudzījām Tallinnas augstos tornus un drīzi vien iebrucām ostā.

Sekojošā rītdienā ministru Seljamaa kunga uzaicinājumam, vakaru līdz vilciena atiešanai pavadījām pie viņa. Abu sabiedroti — Latvijas un Igaunijas — ārlietu ministri izmainīja domas un pārrunāja gūtos iespaidus.

Tā piemērotā veidā, draudzīgās sarunās starp abiem sabiedrotiem, noslēdzās šis iespaidiem bagātais ceļojums, kura nolūks — apliecināt un stiprināt draudzīgās attiecības Baltijas jūras krastos dzīvojošo tautu starpā — liekās pilnā mērā sasniegts.

E. V i g r a b s,

Latv. ārlietu min. Baltijas valstu nodaļas vadītājs.

rahvasaadikutele, suur restoraan ja kohvik. Ei ole unustatud sisseseada erilisi ruume ka naisrahvasaadikutele. On isegi vannitoad.

Istungite saalis on mehaaniline hääletamise aparaat — ühe sõnaga — selles hoones on kõik, mida iganes võib soovida moodne parlament.

Ma peatusin Soome parlamendihoone juures pikemalt sellepärast, et see on ainuke sellelaadiline kogu Euroopas, kui mitte kogu maailmas. Ka Inglis-, Prantsus- ja Saksamaa parlamentide hooned ei olevat nii suurepärased kui Soome.

Tänades Soome sõpru nende külalislahkuse eest, lahkusime 20. jaanuaril ilusast Soome päälinnast ja sõitsime laevaga Tallinna. Nelja tunni pärast paistsid juba Tallinna kõrged tornid ja varsti olimegi sadamas.

Võttes vastu välisminister Seljamaa lahke kutse, jäme rongi äraminekuni tema juure. Mõlema liitlase — Läti ja Eesti välisministrid vahetasid mõtteid ja rääkisid sõidu muljetest.

Nii sõbralikkudes läbirääkimistes mõlema liitriigi välisministrite vahel lõppes see muljeterikas reis, mille eesmärk — kindlustada sõbralikke vahekordi Baltimere kallastel elavate rahvaste vahel — näis saavutatud.

E. V i g r a b s,

Läti välisministeeriumi Baltiriikide osakonna juhataja.

Jaunatnes kopēji ceļi.

Noorsoo ühised teed.

Jaunie ļaudis ir tie, kuŗi pasauli dzen uz priekšu, vecie viņu tikai notura un nelauj dzīvei iet greizus ceļus. Tiesība uz šo neatņemamo daļu, kuŗa izteicas straujuma, darīt gribā un ideālismā, kas tiecas saskaņoties ar nākotnes sapņiem, jaunat-

Noored on need, kes elu viivad, vanad hoiavad teda endisel tasemel ja ei lase minna kõveraid teid. Jumal ise on andnud noorusele õigusi sellele osale, mis väljendub hoogsuses, töötantes ja idealismis, mis pūuab leida kooskõla tulevik

nei ir no Dieva, viņa nav ņemta un nevar tikt atdota. Patiesi, ikviens vesels prāts ir atzinis, ka stāvēšana uz vietas ir visbīstamākā, tas tā ir bijis visos laikos un visās lietās, tāpēc ap jaunatni vijas rožainu cerību domas un viņai pieder arī skaistā nākotne. Tēvi mīl savus dēlus — tauta savu jaunatni, jo šim vārdam ir zelta svars. Bet slavas vārdi un mīlestība mūs nepadara iedomīgus, jo ikviens jaunietis saprot arī lielo atbildību un pienākumu, ko uzliek dzīve un nācija katram.

Mēs, latviešu zemnieku dēli, kad vēl mazi bijām un jautri apkārt skraidīdami priecājamies par visu, kas bija mūsu tēvu mājās; vēl tagad atceramies, ka vasaras tveicē sajuzdami savās sejās sitamiēs spirdzinošu vēsmu, kuŗa no ziemeļiem nākdama atnesa līdzī vīstošu zāļu smaršu nopļautajās pļavās un dzīvinošu glābiņu no jūlija tveices, kad tas mums likās kā sveiciens no Igaunijas, par ko tika stāstījuši mūsu vecāki. Un aukstajās naktīs, kad mēs, ārā izgājuši, vērojām zvaigžņu barus pie debesīm un, samēklējuši polārzvaigznes bālo mirdzumu, mēs atkal domājām par mums tālo ziemeļzemi, viņas ledus kalna princesēm, sniega karāļiem un varoņteikām. Tā bija mūsu pirmā iepazīšanās ar ziemeļu kaimiņiem. No pirmām skolas dienām mēs zinājām jau vairāk un tagad tak ne Igaunijā, ne Latvijā nav vairs cilvēka, kurš nezinātu kopējos ceļus pagātnē, tagādnē un nākotnē, kuŗus gājušas šās divas tautas, dzīvodamas Baltijas jūras piekrastē.

Ja kopš tiem laikiem, kamēr Igaunija un Latvija ir tapušas republikas un mums visiem ir dota pašnoteikšanās un veidošanās brīvība, godā tiek celta draudzība un sadarbība, tad tas nav tikai tamdēļ vien, ka labiem kaimiņiem tā pieklājas, bet visam tam ir dziļāks pamats, ko izpratuši ne tikai tagadējie valsts un likteņu vadītāji, bet pilnā mērā arī jaunatne, kā šai, tā viņpus robežai.

Abu tautu kopējo likteņu saites sākušas vīties jau ar mūsu senču ģeografiskās vietas izvēli, kuŗa sniedzas tālu, tālu sirmā senatnē, un tā tas turpinājās līdz pat mūsu dienām, kad Latvija un Igaunija, kā senās Livonijas pēcteces, vēl tagad ieņem centrālo vietu Baltijas valstīs, kas ir

unistustega. Igaüks terve mōistusega inimene saab aru, et seismine ūhel kohal on kõigekardetavam, nii see on olnul kõigil aegadel ja aladel, sellepärast loodetakse noorsoost väga palju tulevikus. Isad armastavad oma poegi, rahvas oma noori, sest sellel sõnal on kulla väärtus. Kuid kiituse sõnad ja armastus ei tee meid uhkeiks, sest iga noor tunneb ka seda suurt vastutust ja kohustusi, mida nõuab temalt elu ja rahvas.

Meie, läti põllumeeste pojad, olles veel väikesed lapsed ja lõbusalt jookstes väljadel ja rōõmustades kõige üle, mis oli meie isatalus, veel praegugi mäletame, et soojail suvepäevil tundsime puhuvat kosutavat tuult põhjapoolt, mis tōi kaasa närtsivate lillede lõhna niitmata niitudelt ja elustavat jahedust, siis nāis see tervitusenena Eestist, kellest meile olid jutustanud vanemad. Ning külmadel talveōil, kui väljas vaatlesime tähtede hulki taevaalatusel ja leidsime põhjatāhe hiilgavalt sāramas, siis jällegi mõtlesime kaugest põhjamaast, tema jäämägede printsessidest, lumekuningatest ja kangelas juttudest. See oli meie esimene tutvunemine põhjanaabriga. Esimestel koolipäevadel saime juba rohkem teada ja praegu pole ei Eestis, ega Lātis ūhtki inimest, kes ei teaks mõlema rahva ūhiseid teid minevikus, olevikus ja tulevikus, mida kāinud ja kāinud need kaks rahvast, elades Lāānemeere kallastel.

Kui sest ajast, mil Eesti ja Lāti on saanud iseseisvaiks riikideks ja meie oleme saanud enesemāāramis- ja arenemis võimalused, peetakse aus sõprust ning koostōod, siis pole see ainult sellepärast, et hāād naabrid nii peavad tegema, vaid kõigel sellel on sūgavam alus, millest on arusaanud pāāle praeguste riigi ja saatuste juhide tāiel māāral ka noorsooga nii siinkui sāālpool piiri.

Mōlema rahva ūhise saatuse sidemed hakkasid pōiuma juba siis, kui nad valisid elukoha teineteise kõrval, sis oli kauges, kauges minevikus ja kestab veel tänāpāēvgi, mil Lāti ja Eesti endise Livoonia järeltulijatena omavad keskkoha Balti riikides, millised on piirikis suure kontinēndi

robeža starp lielo kontinentu un Baltijas jūru, savā ziņā atslēga Eiropas miera vai kara nodrošinājumam. Tas ir bijis arī par iemeslu tam, ka mūsu tautu vēstures gājieni pagātnē ir bijuši trāgiski, asiņaini un saistīti ar lielo kaimiņu tautu uzbrukumiem. Mūsu tēvu zeme, kurā kārtu kārtām guļ mirušie senči, var uzrādīt neskaitāmas vietas, kurās ieročiem izšķirti mūsu pagājības likteņi. Mēs tās iezīmējam savā atmiņā, zinādami, ka tepat būs arī tās vietas, kurās izšķirsies igauņu un latviešu nākamība. Bet tamdēļ neviens vēl nedomā atkāpties vai bailoties, vēsture jau ir pieredzējusi, ka mēs protam šīs zemes pēc dzīvot un mirt, jo mūsu Dievs to tā grib. Neskaitāmās cīņās mēs esam gājuši un galu galā pieredzējuši uzvaru. Spoža ir sentēvu varoņu saule, un šo pašu senču darbi ir aplājuši ar slavu mūsu karogus; šī slava nav mazāka par to, kas iegājusies grieķu un romiešu vēsturēs. Naids pret iebrucējiem un mīlestība pret savu zemi ir vadījuši latvieti un igauņi garus gadu simteņus. Un cik vēl nesen atpakaļ, kad beidza izkūpēt pret rīta sauli izlietās kopējā ienaidnieka asinis, kur brāļu tautas, roku rokā kopā ejot, salauza svešo jūgu. Pagātne neaizmirstas, to mēs zinām. Senās dienas un pagājība ir ceļu sākums jauniem meklējumiem un panākumiem.

Pagājušais ir viss tas, ko mēs zinām. Tas dzīvo mūsu atmiņā un to mēs neaizmirstam; no tā, ko mēs zinām, sastādās mūsu dzīve, mūsu darbība, šodiena un neizbēgami arī rītdiena, tāpēc mēs arī atceramies pagājušo, lai no tā mācītos un ceļu nākošo, — to dara katrs cilvēks un arī tautas. Mēs taču esam nacionālisti, savu tēviju mīloši, un lai mēs tādi kļūtu, tad vispirms igaunim jātop igauniskam un latvietim latviskam. Bet šīs lietas nevar patapināt vai importēt no citiem. Tās atrodāmas tikai visā tanī, ko mums devusi pagātne. Tāpēc mēs vairāk kā nekad šīs dienas cenšamies atmodināt vēsturisko un pagājības atmiņu, kas mūs modina uz jaunu dzīvi. Es nebūšu kļūdījies, ja teikšu, ka daudz kā kopēja ir igauņu un latviešu jaunatnei taisni mūsu dienās. Liecākā daļa mēs taču esam zemnieku dēli,

ja Läänemere vahel, olles teataval määral võtmeks Euroopa sõja või rahu kindlustusele. See on olnud ka põhjuseks, et meie rahvaste ajaloo kõik minevikus on olnud traagiliselt verine ja seotud suurte naaberrahvaste pääletungimistega. Meie isade maal, milles kord korra pääl magavad surnud esivanemad, võib näidata väga palju kohti, kus sõjariistadega määrati meie mineviku saatust. Meie hoiame neid oma mälestuses, sest teame, et samas on ka need kohad, kus määratakse eestlaste ja lätlaste tulevik. Sellepärast ei mõtle aga keegi karta või taganeda. Ajalugu on juba näidanud, et meie oskame elada selle maa kasuks ja ka surra tema eest, kui meie Jumal seda tahab. Oleme läinud mitmesse võitlusse ja lõppude lõpuks alati saavutanud võitu. Sangarlikkude esivanemate päike särab hiilgavalt ja nende kangelas-teod on katnud kuulsusega meie lippe. See kuulsus pole väiksem, vanade kreeklaste ja roomlaste omast. Vaensissetungijate vastu ja isamaa armastus on juhtinud lätlasi ning eestlasi pihkade sajandite kestel. Ei ole palju aega tagasi, kui lõppes verevalamine võideldes ühiste vaenlaste vastu. Venemaa rahvad, käies käsikäes, mürdsid võõraste võimu. Meie teame, et mineviku ei saa unustada. Läinud päevad ühise minevikuga on algsed uutele otsimistele ja saavutustele.

Minevik on kõik see, mida teame. Ta elab meie mälestuses ja meie ei unusta seda. Sellest, mis meie teame, koosneb meie elu, meie tegevus, tänapäev ja möödapääsemata ka tulevik, sellepärast meie mäletamegi minevikku, et õppida, kuidas elada ja ehitada tulevikku. Seda teeb iga inimene ja ka rahvast. Meie oleme ometi oma kodumaad armastavad rahvuslased, ning et sääresteks saada peab eestlane saama eestlaseks ja lätlane lätlaseks. Kuid seda ei saa laenata teistelt, ega sissevedada. Seda leiame ainult kõiges selles, mida meile on andnud minevik. Sellepärast meie püüame praegu enam kui muudu elastada ajaloo ja mineviku mälestusi, mis äratavad meid uueks eluks. Ma ei eksi, kui ütlen, et eesti ja läti noorsool on palju ühist just meie ajal. Suurem osa meist on ometi talupoegade lapsed, sest on ja meie riigid põllumajandusriigid. Põllumehe poeg õpib

jo mūsu valstis ir zemkopju valstis. Arāja dēls, kopā ar melnajiem strazdiem te cēdams pa vagu pakal tēvam, aiz kuŗa paliek melni kūpošais, uzartais tūrums, jau no bērna dienām ieelpodams zemes smaržu un viņas spēku, mācās no tēva zemes kopēja amatu. Pā vasaras karstums mainās ar ziemas aukstumu, tā mainās darbi zemnieka tūrumā. No dažādo gāju putnu aiziešanas un atnākšanas, no koku plaukšanas un lapošanas zemnieks zin, ka nu ir jāņem sētuve plecās un jāiet lauki apsēt. Kad apsei nokrit pirmās dzeltēnās lapas un bērzu galotnes rūzganās metas, tad zemnieki zina, ka rudens tuvojas un pļaujas laiks iesākas; rijas sāk kūpēt un zeltīto graudu straume vaiņago arāju pūliņus. Visam tam mēs esam līdzī dzīvojuši, to sevī uzņēmuši, tas nosaka arī mūsu domāšanu, jušanu un pasaules uztveri. Šis radošais zemnieciskais gars ir nācijas gars, kuŗš 15 gadu laikā ir radījis ideoloģiju, kuŗu vienkāršos vārdos mēs varētu apmēram šādi izteikt: mēs jaunu dzīvi celsim dienu no dienas, pamatojot to uz savu gribu un saviem nākotnes sapņiem, kuŗi iedvesmoti no šīs zemes mīlestības un zemnieciskā domu zaļuma.

Viss ļaunais un negatīvais, ko mēs redzam ap sevi mūsu dienās, pelna mūsu nicināšanu, un jaunatnes uzdevums to izlabot; ideāliem un patiesībām ir jāpiepildas dzīvē, ja vien ir stipra griba pa viņu sasniegšanas ceļu iet. Ir taču skaidrs, ka šīs zemes saule, vējš, jūra un ziemeļu daba veidojuši no mums tos raksturus un garu, kuŗus mēs par latviskiem un igauņiskiem pazīstam. Šīs lietas ir arī noteicošās, kad runa iet par nacionālu mākslu, rakstniecību, politiku u. t. t. Tik tālu mēs esam katrs par sevi, kad ir runas un darbi, kas pacelti nācijās augstumā. Aizsargātiem pret skarbiem vējiem, kuŗi nāk pie mums dažādu svešu mācību, ideju un atziņu veidā, mēs ļaujām tikai savas zemes un jūras vējiem pūst nācijās burās. Šai cīņā mums palīdz tie neredzamie un neskaitāmie gari mūsu zemē, kuŗi pieder pagātnei, jo mirušo pasaule ir lielāka par dzīvajo pasauli. Ja plaisa starp to ideālo un iedomāto pasauli, kuŗa ir mūsu iekšienē, un to, kuŗa ir redzama ārpusē, top pārāk liela, tad notiek saskaņošana un

isalt maaharija töö juba lapsepõlves, jookstes ühes lindudega isa adra järel ning hingates musta, ülesküntud maa lõhna ja tundes tema suurt jõudu. Nagu talve külma- le järgneb suve soojus, nii järgnevad üksteisele ka tööd talupoja põldudel. Rändlindude minekust ja tulekust, puude lehtedest ja lillede õitsest teab põllumees, millal ta peab võtma seemnekoti õlgadele, et minna külvama. Kui puudelt langevad esimesed lehed, siis põllumees teab, et lähendeb sügis, siis algab niitmise aeg, rehtede ümber on näha suitsu ning kuldsete terade küllus kroonib põllumehe vaeva. Oleme kõigele sellele kaasaelanud ja see on meile armas, sellest oleneb ka meie mõtlemisviis, truuded ja ilmavaade.

See loov põllumehe vaim on rahvuse vaim, mis on 15 aasta jooksul loonud ideoloogiat, mida võime lihtsate sõnadega väljendada umbes nõnda: meie ehitame päev-päevalt uut elu, milles rajame oma tahtele ning oma tuleviku unistusi, mille loovad kodumaa armastus ja põllumehe mõtte rohelisus.

Meie vihkame kõike halba ja negatiivset, mida parandada on noorsoo ülesandeks. Ideaalid peavad täituma elus, kui ainult kindla tahtmisega läheme seda teed, mis viib nendeni. On ometi selge, et selle maa päike, tuul, meri ning põhjamaa loodus on moodustanud meie iseloomu ja vaimu, mida tunneme lätlaste ja eestlaste omadena. Need kaks on pääasjad, mis määravad rahvusliku kunsti, kirjanduse, poliitika jne. Niikaugele oleme juba igauks jõudnud, et meil on omad kõned ja omad tööd, mis tõstetud rahvuse kõrgusele. Kaitstud karedate tuulte vastu, mis toovad meile kõiksugu võõraid õpetusi, ideed ja ilmavaateid, meie lubame puhuda rahvuslikesse purjedesse ainult oma maa ning mere tuultel. Selles võitluses on meil abiks lugematu hulk meie maa nägematuid vaimu, kes kuuluvad minevikku, kuna surnute maailm on suurem elavate omast. Kui lähe sisemise ideaalse maailma, ja nähtava vahel saab liig suureks, siis alatakse kooskõlastamist. Midagi sarnast meie näeme oma riikide elus. Siin ütleb oma sõna ka noorsugu. Kuid kas lätlasel ja ka eestlasel ei teki mõtted ja küsimused, milledele

viņa nes līdzī nemieru. Kautko tamli- dzīgu mēs pašlaik piedzīvojam mūsu valstu dzīvē. Šeit savu vārdu teic arī jaunatne.

Bet vai gan, tāpat kā latvietim, arī igaunim neuzmācas smeldzošas domas un jautājumi, kuriem ir starptautiska nozī- me visās jaunajās valstīs? Ar ko mēs lai attaisnojām savu patstāvību? Kam- dēļ mēs īsti esam? Kādas ir mūsu lie- lās, nāciju un valsti vadošās idejas? Kā- da mūsu nacionālā ideoloģija? Kādai jā- būt mūsu nacionālai kultūrai? Šie lieliē kāpēc? Galējas atbildes taču vēl nav un pie to rašanas mēs drudzaini strādājam. Šie jautājumi atkal tuvina mūsu ceļus un viņi iet paralēli. Kur ir šis lielais pra- vietis, kurš tautu dzīvi vadīs pa gaišām ejām, pretim saviem ideāliem? Vēl mums nava tā, un visasāk to izjūt jau- natne. Mums liekas, ka šīs nav varoņu un praviešu laiks, bet ka tāds reiz nāks, par to mēs nešaubamies, jo pazudusi ir tā tauta, kurai trūkst ideālu un lielas gri- bas cilvēku. Tagad ir laiki, kur esam sa- saistījušies saimnieciskām un garīgām sai- tēm ne tikai savstarpīgi, bet ar visu pa- sauli, tas liek mums būt gudriem un tāl- redzīgiem, laižot darbā gūtās atziņas 15 gadu pastāvēšanas laikā. Mums vajaga attaisnojumu savai dzīvei, brīvībai un darbam un pierādījumu pasaulei, ka mēs dzīvojam varam.

Un nākotne? To mēs varam tikai minēt un iedomāties; bet rītdien ejamos ceļus var tomēr iezīmēt un nospraust. Igaunū un latviešu tautas ir savas dzīves pavasa- rī; pavasaris ir prieks un radīts radīša- nai, bet ir vairāk kā nepieciešami, lai ra- dīšana būtu saskaņota ar dzīves gudrību, kuŗu smelties mēs varam no pagājības bagātā pūra. Lai mēs patiesi kultūrāli un dziļi cilvēcīgi būtu, tad ir arī nepiecie- šāmi savu nacioānalo gribu un patiku sa- saskaņot ar iecietību un godbijību pret ci- tiem, jo mēs esam mazas tautas un val- stis, bet lieliem mums jābūt garā un dar- bos.

Genzdamies pierādīt virsrakstā likto apgalvojumu, par jaunatnes kopīgiem ce- ļiem Igaunijas un Latvijas republikās, es varu no savas latvieša sirds liecināt, ka

on rahvusvaheline tāhtsus? Millega on õigustatud meie iseseisvus? Mispärast meie õieti oleme? Missugused on meie suu- red, rahvast ja riiki juhtivad ideed? Mis- sugune on meie rahvuslik ideoloogia? Mis- sugune peab olema meie rahvuslik kul- tuur? Need suured — mispärast? Meil pole veel lõplikke vastuseid ning me töö- tame kogu jõuga, et neid anda. Need kü- simused jällegi lähendavad meie teid ja nad lähevad paralleelselt. Kus on see suur prohvet, kes juhiks rahvaste elu mööda valgustatud teid vastu ideaalidele. Veel ei ole meil säärast ning kõige teravamalt ta puudumist tunneb noorus. Meile näib, et see ei ole kangelaste ja prohvetite aeg, kuid selline kord tuleb, selles meil pole kahtlust, sest kadunud on niisugune rah- vas, kellei puuduvad ideaalid ning suure tahtejõuga isikud. Praegu on ajad, mil oleme seotud materjaalsete ja vaimliste sidemetega mitte ainult omavaheliselt, vaid kogu maailmaga, milline asjaolu sunnib meid olema targad ja ettenägelikud, kasu- tades 15 iseseisvuse aasta kogemusi. Meie vajame õigustamist oma elule, vabadusele ja tööle ning tõestamist maailmale, et suu- dame elade. Ja tulevik? Tast võime ai- nult unistada ja teda ettekujutada, kuid homsepäeva teid võime siiski ette näha ja kindlaks määrata. Eesti ning läti rah- vastel on elukevad; kevad on rõõmu- aeg ning loodud loomiseks, kuid on häda- tarvilik, et looming oleks kooskõlastatud elutarkusega, mida võime ammutada mine- viku varadest. Eet olla tõeliselt kultuur- sed ja sügavalt inimlikud, seks on tarvilik kooskõlastada oma rahvuslikku tahe ja ise- meelsust lugupidamisega ja austusega teiste vastu, sest oleme väikesed rahvad ning riigid, kuid peame olema suured vai- mult ja töölt.

Püüdes tõendada päälkirja — noorsoo ühistest teedest Läti ja Eesti Vabariikides — võin omast lätlase südamest ütelda, et meie noorsugu koolides, taludes, vabrikute, kaitseväes ja eluvõitlusis tunneb süga- vat sõprust oma põhjapoolsete vendade vastu, et Läti noorsugu on sügavalt rah-vuslik ja armastab oma ilusat kodumaad, mille külge ta on seotud sadade sidemetega. Meie isamaade ühised saatused, mis ühendasid meid õnnetusis, lähendavad meid ka praegusil õnnepäevil. Oleviku

jaunatne skolās, lauku sētās, fabrikās, armijā un dzīves ciņās sajūt dziļu draudzību pret saviem ziemeļu brāļiem; viņa ir dziļi nacionāla un milē savu skaisto tevezemi, pie kuņas to sien simts nesaraujamās saites. Mūsu tēviņu kopējie likteņu gājieni, kas vienojuši mūs nelaimē, dara tuvus arī tagadējās laimes dienās. Tagadnes uzdevumi, kuři mums — Dieva un nācijas uzlikti — nes sevī vienādas pazīmes pašos pamatos. Nākotnes ceļi mums iet līdztekus tāpēc, ka pār mums spīd tā pati saule dienā, naktī spožākās zvaigznes un mūsu zemju krastu apskalo Baltijas jūra, kuņas piekrastē skanēs igauņu un latviešu valodas, kamēr mūžība nosirmos!

Stud. iur. *Emils Eisbergs.*

ülesanded, mis meile antud Jumala ning rahva poolt, kannavad eneses ühiseid tundemärke juba oma alustes. Meie tulevikuteed lähevad kņrvuti, sest meie üle paistab päevil sama päike ja öösi samad taevatähed ning meie maa on ühe ja sama Läänemere kallastel, kus ügavesti jääb kõlama läti ja eesti keel!

Stud. iur. *Emils Eisbergs.*

Grāmatu galds. Raamatulaud.

Mūsu žurnāla lasītājus un vispāri latviešu un igauņu tuvināšanās idejas atbalstītājus lūdz piesūtīt redakcijai grāmatas un izdevumus, kušos būtu skārtas latviešu un igauņu attiecības, lai par šīm grāmatām varētu sniegt atsauksmes vai aizrādījumus.

Redakcija.

Plašs izdevums brīvības ciņu piemiņai.

Igaunijas brīvības ciņu piemiņas komiteja izdevusi kaļa vēstures albumu „Brīvības monumenti I.“

Brīvības ciņu piemiņas komitejas uzdevums ir — uzcelt Tallinnā Brīvības pieminekli, kas atgādinātu par dzimteni kritušos varoņus un simbolizētu visas tautas varonīgās atbrīvošanas cīņas.

Lai šī lielā uzdevuma veikšanā pievilktu pēc iespējas plašākas tautas masas, lai noskaidrotu pieminekļa nozīmi un lai atdzīvinātu atmiņas par brīvības karu, komiteja izdevusi šo albumu, kuŗā bez dažādiem rakstiem par atbrīvošanas karu publicēts lielš skaits brīvības ciņu dokumentu, kas raksturo latviešu un igauņu kopdarbību karā pret lieliniekiem un vāciešiem.

Albumā nodrukāti dokumenti par Latvijas armijas atsevišķo rotu organizēšanu Tallinnā, Tartū un Pärnavā, Ziemeļlatvijas Sarkanā Krusta biedrības nodibināšanos Valkā, Ziemeļlatvijas ka-

Lahkelt palume meie ajakirja lugejaid ja kõiki lätlaste ja eestlaste lähendamise idee pooldajaid saata toimetusele raamatuid ja väljaandeid, milledes on puudutatud lätlaste ja eestlaste vahekorrad, et võiksime avaldada nende üle arvustusi.

Toimetus.

Suur vabadussõja mälestus - väljaanne.

Eesti vabadussõja mälestamise komitee kirjastusel on ilmunud sõjaajalooline album „Vabadusmonument I.“

Vabadussõja mälestamise komitee ülesandeks on püstitada Tallinnas Vabadusmonument, mis tuletaks meelde isamaa eest langenuid kangelasi ja sümboliseeriks kogu rahva kangelaslikku vabadusvõitlust.

Et kaasatõmmata selle suure ülesande teostamisele võimalikult laiemaid hulki, et selgitada monumendi tähtsust ja elustada mälestusi vabadussõjast, selleks komitee annab välja selle albumi, milles pääle mitme kirjutise vabadussõjast on avaldatud suur arv dokumente vabadussõjast, mis iseloomustavad lätlaste ja eestlaste koostööd sõjas enamlaste ja sakslaste vastu.

Albumis on avaldatud dokumentid Läti kaitseliidu üksikute roodude organiseerimisest Tallinnas, Tartus ja Pärnus, Põhja — Läti Punase Risti seltsi asutamisest Valgas, Põhja - Läti väeo-

raspēka formēšanu, Ziemeļlatvijas atbrīvošanu, cīņām pret landesvēru pie Rīgas (5. VI. — 3. VII. 1919.) un Cēsīm (5. VI. — 10. VI. 1919.), igauņu karaspēka daļu piedalīšanos Bermonta - Avalova uzbrukuma likvidēšanā, Igaunijas armijas lomu Ziemeļlatvijas austrumrobežas apsargāšanā.

Šie dokumenti rāda, kā latvieši lūguši igauņu palīdzību Latvijas karaspēka noorganizēšanā un militāru atbalstu zemes atbrīvošanai no naidīgām varām. Publicēti arī vairāki Igaunijas armijas vadības adresēti raksti, kurus parakstījuši Niedras valdības vīri, aicinādami igauņu armiju kopējā cīņā itkā pret lieliniekiem. Lai novērstu pārpratumus, latviešu delegācija: Tautas padomes loceklis O. Nonācs (Valkas apriņķis), A. Pētersons (Valmieras apriņķis), Tautas padomes loceklis V. Gulbis (Cēsu apriņķis), un Ziemeļlatvijas Sarkanā Krusta priekšnieks Dr. Libietis iesniedza 1919. gada 13. jūnijā Igaunijas valdībai ziņojumu, kurā uzsver, ka vienīgā likumīgā vara Latvijā ir K. Ulmaņa pagaidu valdība un lūdz cīnīties pret landesvēru. Vairākas igauņu armijas virspavēlnieka J. Laidonera parakstītas telegrammas noteikti noraida Vankina un citu parakstītos atkārtotos uzaicinājumus uzsākt sarunas par kopdarbību.

Igaunijas brīvības cīņu piemiņas komiteja šādu dokumentu publicēšanu turpināšot arī turpmākos Brīvības monumenta albumos. Pirmais numurs iznācis lielā formātā un uz laba papīra.

Ievietoti Igaunijas un Latvijas brīvības piemiņķu projektu attēli un ilustrācijas no brīvības cīņu laikiem, kā arī šo cīņu vadoņu ģimētnes.

L. Lietiņš.

„Pēc 18. novembra“.

Zem augšējā virsraksta nupat iznākuši tautas padomes locekļu O. Nonāca un V. Šreinerā memuari par Latvijas valsts tapšanas tuvāko pēclaiku. Ja O. Nonāca monografijā „Ziemeļlatvija“, kas iznāca A. Gulbja apgādniecībā Latvijas valsts 10 gadu pastāvēšanas gadījumā, ir apskatīta latviešu un igauņu nacionālā karaspēka sadarbība kara laikā 1919. gadā, kad noslēdzot kopējās cīņās ieroču brālību, nācās jaunnodibinātās republikas nodrošināt pret uzbrukumiem, ko vērsa pret tām viņu daudzie spēcīgie ienaidnieki, tad šajā grāmatā „Pēc 18. novembra“ ir starp citu skārta abu tautu savstarpēja pabalstīšanās diplomātiskā laukā. Latvijas pirmais pārstāvis Vācijā V. Šreiners starp citu plašiem vilcieniem raksturo savu kopdarbību ar Igaunijas republikas sūtni Vācijā Eduardu Vildi un viņa vietas izpildītāju Martnu, kad viņiem ciešā kontaktā strādājot, nācās aizstāvēt jauno republiku kopējās intereses gan oficiālās valdības iestādēs, gan vācu sabiedrības aprindās.

Grāmata vairumā dabūjama pie A/S. Valtera un Rapa.

P. Bērziņš.

sade formeerimisest, Põhja - Lāti vabastamisest, võitlustest Landeswehri vastu Riia all (5. VI. — 3. VII. 1919.) ja Võnnu all (5. VI. — 10. VI. 1919.); Eesti vägede osavõtust Bermond - Avaloffi paaletungi likvideerimisel, Eesti vägede tõöst Põhja - Lāti idapiiri kaitsmisel.

Need dokumendid näitavad, kuidas lätlased on palunud eestlaste abi Läti kaitsevāe formeerimises ja sõjavāelist abi maa vabastamiseks vaenlaste võimust. Avaldatud on ka mitu Eesti sõjavāgede juhatusele adresseeritud kirja, milledele allakirjutanud Niedra valitsuse mehed, kutsudes eestlasi ūhistele võitlustele enamlaste vastu. Arusaamatuste ārahoidmiseks lāti delegatsioon: Rahvusnōukogu liige O. Nonats (Valga maakonnast), A. Petersons (Volmari maakonnast), Rahvusnōukogu liige V. Gulbis (Võnnu maakonnast) ja Põhja - Lāti Punase Risti esimees Dr. Libet esitas 13. juunil 1919. aastal Eesti valitsusele Tallinnas teadaande, milles toonitab et ainukeseks seaduslikuks võimuks Lātis on K. Ulman'ise ajutine valistus ja palub vōidelda Landeswehri vastu. Mitmed Eesti sõjavāgede ūlemjuhataja J. Laidoner'i allakirjutatud telegrammid kindlasti lūkkavad tagasi Vankin'i ja teiste allakirjutatud mitmekordsed kutsed alata lābirāakimisi koostōöst.

Eesti vabadussōja mālestamise komitee jatkab sāraste dokumentide avaldamist ka jārgmistes Vabadusmonumendi albumites. Esimene number on ilmunud suures formaadis ja hāal paberil.

Albumisse on paigutatud Eesti ja Lāti vabadusmenumendi kavandite pildistused ja illustratsioonid vabadussōjast ning vabadussōja juhtide pāevapildid.

L. Lietiņš.

„Pārast 18. novembrī“.

Ūlalmainitud pāalkirjaga on hiljuti ilmunud Rahvanōukogu liigete O. Nonatsi ja V. Šreiner'i memuaarid Lāti riigi rajamisele jārgnenud lāhemast ajast. Kui O. Nonatsi monograafias „Ziemeļlatvija“, mis ilmus A. Gulbis'e kirjastusel Lāti riigi 10 aasta iseseisvuse puhul, on kirjeldatud Lāti ja Eesti rahvaste koostōo sõjavālja 1919. aastal, mil sōlmides ūhistel võitlustel relvade sōprust, pidime ūestiasutatud vabariiki kaitsema mitmete tugevate vaenlaste pāaletungimise vastu, siis selles raamatus „Pārast 18. novembrī“, on muuseas puuduta'ud mōlema rahva omavaheline abiantmine diplomaatilisel alal. Lāti esimene esindaja Saksamaal hārā V. Šreiners isoloomustab muuseas laiaulatuslikult oma koostōod Eesti Vabariigi saadikuga Saksamaal Eduard Vilde ja tema asetāitja Martna'ga, kui nad tiheadalt koos tegutsedes pidid kaitsema mōlema noore vabariigi ūhiseid huve kūll ametlikes riigiasutis, kūll saksa seltkonna ringkondades.

Raamat on saadaval A/S Valters ja Rapa kirjastuses.

P. Bērziņš.

Chronika.

Igaunijas valsts gada svētku dienā, 24. februārī, Latvijas - Igaunijas biedrība Rīgā, Melngalvju zālē, rīko svinīgu sapulci, kurā piedalīsies valsts prezidents A. Kviesis. Sapulcē runās Latvijas - Igaunijas b-bas valdes priekšsēdētājs A. Alberings, Igaunijas sūtnis un pilnvarotais ministrs K. Mennings un Igaunijas - Latvijas biedrības pārstāvis. Koncerta daļā ar priekšnesumiem ņems dalību latvju dziedātāja I. Blūmentāl, igauņu dziedātāja O. Torokofs — Tidebergs, dziedātājs K. Priednieks - Kavara, prof. P. Šuberts un „Dziesmuvara“ koris.

— Izglītības ministrija ir uzaicinājusi visas skolas Igaunijas valsts svētku dienā sarīkot pirmajās mācības stundās svinīgus aktus ar referātiem par Igaunijas valsti, tās sasniegumiem un attiecībām ar Latviju.

— Igaunijas jaunā satversme stājās spēkā 23. janvārī pl. 12 naktī, ko iedzīvotājiem paziņoja ar 21 lielgabalu šāvienu. Līdz ar jaunās satversmes spēkā stāšanos tagadējais valsts vecākais K. Pitss kļūst par ministru prezidentu un uzņemas arī valsts prezidenta pienākumu izpildīšanu.

— Igaunijas sūtnis K. Mennings savas pilnvaras valsts prezidentam A. Kviesim iesniedza 17. janvārī. Akreditēšanās audiencē bija klāt ministru prezidents un ārlietu ministra vietnieks A. Bjodnieks, ministrijas administratīvi - juridiskā departamenta dir. L. Sēja un Baltijas valstu nodaļas vadītāja vietnieks N. Aboltniš, kā arī valsts prezidenta adjutants pulkv.-I. Kuplais un sekretārs M. Zanders. Sūtni pavadīja Igaunijas kara priekšstāvis pulkv.-I. Kohals, sūtniecības I. sekretārs V. Kruus un atašejs E. Perli.

— Igaunijas zemnieku savienības kongress notika Tallinnā 18. februārī, piedaloties 1800 delegātiem. Kongresā lielu politisku runu teica valsts galva K. Petss, norādot starp citu, ka tuvākā laikā izdos

— Eesti riigi aastapäeval, 24. veebruaril korraldab Läti - Eesti ühingu Riias Mustapeade saalis piduliku koosoleku, millest võtab osa riigipresident A. Kviesis. Koosolekul kõneleb Läti - Eesti ühingu esimees A. Alberings, Eesti saadik ja täisvoliline minister K. Menning ja Eesti - Läti ühingu esindaja. Kontsertosas esinevad ettekannetega läti lauljanna L. Blumental, Eesti lauljanna O. Torokoff - Tiedeberg, ooperilaulja A. Priednieks - Kavara, prof. P. Šuberts ja „Dziesmuvara“ koor.

— Haridusministeerium on saatnud eeskirja kõigile koolidele korraldada Eesti riigi aastapäeval esimeste tundide asemel pidulikud aktused referaatidega Eesti riigist, tema saavutustest ja vahekordadest Lätiga.

— Eesti uus põhiseadus hakkas maksma 23. jaanuaril kell 12 öösi, mida teatati kodanikele 21 kaurpauguga. Ühes uue põhiseaduse maksmahakkamisega saab praegune riigivanem K. Päts ministerpresidendiks ja võtab enesele ka riigipresidendi ülesannete täitmise.

— Eesti saadik K. Menning esitas oma volitused riigipresidendile A. Kviesis'ele 17. jaanuaril. Akkrediteerimise audientsist võttis osa ka ministerpresident ja välisministri asetäitja A. Bjodnieks, välisministeeriumi administratiiv - juriidilise osakonna juhataja L. Sēja ja Balti riikide osakonna juhataja asetäitja N. Aboltniš, ning ka riigipresidendi adjutant kol.-leitn. Kuplais ja sekretär M. Sanders. Saadikut saatsid Eesti kaitseväge esindaja kol.-leitn. Kohal, saatkonna esimene sekretär V. Kruus ja ataše E. Perli.

— Eesti põllumeeste kongress peeti Tallinnas 18. veebruaril 1800 delegaadi osavõtul. Kongressil pidas suure poliitilise kõne riigipea K. Päts, teatades muuseks, et lähemal ajal antakse välja seadus, mis

likumu, kas aktīvā dienesta karavīriem noliegs sastāvēt politiskās partijās un ņemt daļību politiskās akcijās. Kongress lielā vienprātībā apstiprināja K. Petsu par zemnieku savienības kandidātu valsts prezidenta vēlēšanās, kas notiks aprīļa otrā pusē.

— Miris Latvijas armijas štāba priekšnieks **ģen. Aleksandrs Kalējs**. Viņš mira 14. februārī 58 gadu vecumā. Karavīra gaitas Al. Kalējs uzsāka 1902. gadā, iestājoties Tiflissas kara skolā. Latvijas nacionālā armijā viņš iestājās 1919. gadā 31. maijā Ziemeļlatvijas brigādē, būdams kapteiņa dienesta pakāpē. Piedalījies kaujās pret Bermonta karaspēku un par nopelniem apbalvots ar Lāčplēša ordeni un paaugstināts par pulkvedi - leitnantu. 1926. gadā Al. Kalējs beidza Francijas kara akadēmiju un viņu iecēla par armijas komandiera štāba apmācības daļas priekšnieku, bet 1927. gadā — paaugstināja par ģenerāli un iecēla par armijas komandiera štāba priekšnieku. 1932. gadā nelaiķis kā Latvijas delegācijas loceklis piedalījās bruņošanās ierobežošanas konferencē Ženevā. — Ģen. Al. Kalēju apbedīja Alūksnes kapos, kur viņa piederīgiem ir ģimenes kapi.

keelab sōjavāelastel olla poliitiliste parteide liikmeteks, ning vōtta osa poliitikast. Kongress valis K. Pātsi suure ūksmeelsusega pōllumeeste partei kandidaadiks riigipresidendi valimistel, mis leiavad aset aprillikuu teisel poolel.

— Suri Lāti armee staabiūlem kindral **Aleksander Kalejs**. Ta suri 14. veebruaril 58 aasta vanaduses. Sōjavāelaseks hakkas Al. Kalejs 1902. aastal, astudes Tiflissi sōjakooli. Lāti rahvuslikus armees hakkas ta tegutsema 31. mail 1919. aastal Pōhja-Lāti brigaadis, olles kapteini aukraadis. Ta vōttis osa vōitlusist Bermonti vastu, ja teenete eest annetati talle Karutapja ordu aumārk ja ūlendati kolonel-leitnandiks. 1926. aastal lōpetas A. Kalējs Prantsuse kōrgema sōjakooli ja teda määarati armee staabi ōppejaoskonna juhatajaks; 1927. aastal ūlendati kindraliks ja määarati armee komandōōri staabiūlemaks. 1932. aastal vōttis osa Lāti delegatsiooni liikmena vāevahendamise konverentsist Genfis. Kindral Al. Kalejs maeti Aluksne kalmistule, kus on tema perekonna ,matusepaik.

Izdevēja: Latvijas-Igaunijas biedrība, priekšnieks un mēnešraksta
atbildīgais redaktors A. Alberings.

Grāmatspiestuves Akc./Sab: „R C T A“, Rīgā, Elizabetes ielā Nr. 14-a. Tālr. 30650.

Saturs:

Sisu:

1. Otro gada gājumu uzsākot. A. Alberings, Latvijas-Igaunijas biedrības priekšsēdētājs.
2. Kāds piemineklis darināms Latvijas cēlējiem. Prof. Dr. J. Auškaps, Latvijas Universitātes rektors.
3. Pašreizējā momentā. K. Menning, Igaunijas sūtnis Latvijā.
4. Latvijas - Igaunijas savienības 10 gadi. R. Liepiņš, Latvijas sūtnis Igaunijā.
5. Baltijas valstu savienības domas attīstība. Prof. A. Piips, Igaunijas - Latvijas biedrības priekšsēdētājs.
6. Saimnieciskie līgumi, kā tautu solidaritātes un miera pamati. V. Salnais, Latvijas Ārlietu ministrs.
7. Latvijas un Igaunijas armiju sadarbība. Ģenerālis Kr. Berkis.
8. Latvijas un Igaunijas sadarbība diplomātijas laukā. L. Sēja, Ārlietu ministrijas administr. jurid. departamenta direktors.
9. No latviešu un igauņu attiecību vēstures. O. Nonācs.
10. Labāku sadarbību zinātnes laukā. Prof. F. Balodis.
11. Igaunijas vidusskolu reforma. N. Kanns, Igaunijas izglītības un sociālais ministrs.
12. Jaunais projekts „noteikumiem par tautas izglītību“ Latvijā. Prof. L. Adamovičs, Latvijas vidusskolu un arodskolu skolotāju savienības priekšnieks.
13. Igaunijas teātri darbojas sekmīgi. L. L.
14. Latvijas rūpes. Arv. Klāvsons.
15. Parakstīts Latvijas - Igaunijas organizācijas līgums. Arv. Klāvsons.
16. K. Petsa 60 g. dzimšanas diena. L. L.
17. J. Laidonera 50 gadi. L. L.
18. Igaunu mūziķi J. Avika 50 gadi. V. Strautmanis.
19. Latvijas Ārlietu ministra V. Salnaja viesošānās Zviedrijā un Somijā. E. Vigrabs, Latvijas ārlietu ministrijas Baltijas valstu nodaļas vadītājs.
20. Jaunatnes kopēji ceļi. Emīls Eisbergs, stud. iur.
21. Plašs izdevums brīvības cīņu piemiņai. L. Lietiņš.
22. Pēc 18. novembra. P. Bērziņš.
23. Kronika.
1. Teist aastakäiku alates. A. Albering, Lāti-Eesti ūhingu esimees.
2. Missugust ausammast püstitame Lāti ehita-jaile. Prof. Dr. J. Auškaps, Lāti ūlikooli rektor.
3. Kāesoleval silmapilgul. K. Menning, Eesti saadik Lātis.
4. Lāti - Eesti liidu 10 aastat. R. Liepiņš, Lāti saadik Eestis.
5. Balti riikide liidu mõte arenemine. Prof. A. Piip, Eesti - Lāti ūhingu esimees.
6. Majanduslikud lepingud rahvaste solidari-teedi ja rahu alustena. V. Salnais, Lāti välisminister.
7. Lāti ja Eesti kaitsevāgede koostōō. Kindr. Kr. Berkis.
8. Lāti ja Eesti koostōō diplomaatilisel alal. L. Sēja, Välisministeeriumi administr.-ju-riidilise osakonna direktor.
9. Lātlaste ja eestlaste vahekordade ajaloo-st. O. Nonats.
10. Paremāt koostōōd teaduse alal. Prof. F. Balodis.
11. Eesti keskkooli reformist. N. Kann, Eesti haridus- ja sotsiaalminister.
12. Uus seaduseelnōu „rahvahariduse mēārusi-le“ Lātis. Prof. L. Adamovičs, Lāti kesk-ja kutsekoolide ūpetajate liidu esimees.
13. Eesti teatrid tegutsēvad edukalt. L. L.
14. Lāti mured. Arv. Klāvsons.
15. Kirjutati alla Lāti - Eesti liidu organi-seerimise lepingule. Arv. Klāvsons.
16. K. Pātsi 60. sūnnipāēv. L. L.
17. J. Laidoner 50 aastane. L. L.
18. Eesti muusikakunstniku J. Aaviku 50 aastat. V. Strautmanis.
19. Lāti välisministri V. Salnaise külaskāik Rootsīs ja Soomes. E. Vigrabs, Lāti välis-ministeeriumi Balti riikide osakonna juha-taja.
20. Noorsoo ūhised teed. Emīls Eisbergs, stud. iur.
21. Suur vabadussōja mēlestusvāljanne. L. Lietiņš.
22. „Pārast 18. novembrit.“ P. Bērziņš.
23. Kronika.

Table des matieres.

1. Au seuil de la seconde année. A. Alberings, Président de la Société Letto-Estonienne.
2. Quel monument faut-il ériger aux fondateurs de la Lettonie. J. Auškaps, Recteur de l'Université de Lettonie.
3. Le moment présent. K. Menning, Ministre d'Estonie en Lettonie.
4. Le dixième anniversaire de l'alliance letto-estonienne. R. Liepiņš, Ministre de Lettonie en Estonie.
5. L'évolution de l'idée de l'Union des Etats Baltiques. A. Piip, Président de la Société Esto - Lettonne.
6. Les traités économiques comme base de la solidarité des peuples et de la paix internationale. V. Salnais, Ministre des Affaires Etrangères de Lettonie.
7. Collaboration des armées lettonne et estonienne. Le Général Kr. Berkis.
8. Collaboration diplomatique letto - estonienne. L. Sēja, Directeur du Département Administratif - Juridique au Ministère des Aff. Etr.
9. Episodes de l'histoire des relations letto-estoniennes. O. Nonācs.
10. Recherchons une meilleure collaboration dans le domaine des sciences. F. Balodis, Professeur à l'Université de Lettonie.
11. Réforme de l'enseignement secondaire en Estonie. N. Kann, Ministre de l'Instruction publique et de la Prévoyance sociale d'Estonie.
12. Le nouveau projet des „dispositions sur l'instruction du peuple en Lettonie“. L. Adamovičs, professeur à l'Université de Lettonie, Président de la Société des professeurs des écoles secondaires et d'arts écoles d'arts et métiers de Lettonie.
13. Le fécond travail des théâtres estoniens. L. L.
14. Les soucis de la Lettonie. Arv. Klavsons.
15. Signature du Traité entre la Lettonie et l'Estonie pour l'organisation de l'Alliance. Arv. Klavsons.
16. K. Pets, en relation avec son 60-ème anniversaire. L. L.
17. Le jubilé du Général J. Laidoner. L. L.
18. Le jubilé du compositeur estonien J. Aavik. V. Strautmanis.
19. La visite en Suède et en Finlande de M. V. Salnais, Ministre des Affaires Etrangères de Lettonie. E. Vigrabs, Chef de la Section balkique au Ministère des Affaires Etrangères de Lettonie.
20. Les voies communes de la jeunesse. Emils Eisbergs, étudiant en droit.
21. Une publication importante en souvenir des luttes pour l'indépendance. L. Liepiņš.
22. Après le 18 novembre. P. Bērziņš.
23. Chronique.